

การคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน: ศึกษาเฉพาะกรณี
คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง

กำภู วงศ์กาวิ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
นิติศาสตรมหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2558

การคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน: ศึกษาเฉพาะกรณี
คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง
กำภู วงศ์กาวิ
คณะนิติศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์..........อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร.วริยา ล้าเลิศ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

รองศาสตราจารย์..........ประธานกรรมการ
(ดร.ปกป้อง ศรีสนิท)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์..........กรรมการ
(ดร.วริยา ล้าเลิศ)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์..........กรรมการ
(ดร.วราภรณ์ วนาพิทักษ์)

ศาสตราจารย์..........คณบดี
(ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ)

ตุลาคม 2558

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	การคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน: ศึกษาเฉพาะกรณีคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง
ชื่อผู้เขียน	นายกำภู วงศ์กาวิ
ชื่อปริญญา	นิติศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2558

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงหลักการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวน โดยเฉพาะคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง ซึ่งโดยหลักแล้วต้องดำเนินคดีด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม แต่ต้องคำนึงถึงการให้ระยะเวลาเตรียมคดีพอสมควร รวมถึงสิทธิเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และความเท่าเทียมกันอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสิทธิทั้งหลายเหล่านี้เป็นสิทธิที่ผู้ต้องหาพึงจะได้รับได้รับความคุ้มครองเพราะเป็นผู้ถูกจำกัดสิทธิโดยตรงจากรัฐ และสิทธิทั้งหลายเหล่านี้เป็นหลักสากลที่นานาอารยประเทศยอมรับและยึดถือตลอดมา โดยในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 และอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1950 ก็ได้ยอมรับหลักการดังกล่าว โดยมีประเทศต่างๆ อาทิ เช่น ประเทศเยอรมัน ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสหรัฐอเมริกา รวมถึงประเทศไทย ก็ต่างยอมรับหลักการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาดังกล่าวด้วยเช่นกัน

จากการศึกษาพบว่า การดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงนั้นที่มุ่งจะให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปด้วยความรวดเร็วตามที่ได้ปรากฏในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2556 ซึ่งเป็นฉบับที่ 6 แต่การแก้ไขใหม่นี้ยังมีได้มีความเหมาะสมกับระบบการสอบสวนในประเทศไทยเท่าที่ควรโดยเฉพาะในมาตรา 7 ซึ่งระบบการสอบสวนของประเทศไทยยังมีความแตกต่างจากต่างประเทศพอสมควร อีกทั้งยังมีปัญหาในการขออนุญาตฟ้องเมื่อพ้นระยะเวลาฟ้องคดีซึ่งกระทบต่อระยะเวลาในการดำเนินคดีในมาตรา 9 การฟ้องคดีด้วยวาจาในมาตรา 20 และการพิจารณาปล่อยตัวชั่วคราวโดยศาล ทั้งหมดเหล่านี้ยังคงเป็นปัญหาได้ทำให้การสอบสวนเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรม รวมถึงคุ้มครองสิทธิและความเท่าเทียมกันเท่าที่ควร

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้เขียนจึงมีความเห็นสมควรให้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2556 ให้มีความเหมาะสมกับระบบการ

(4)

สอบสวนในประเทศไทย รวมถึงหลักเกณฑ์ในการขออนุญาตฟ้องคดีเมื่อพ้นระยะเวลาฟ้องคดี การฟ้องคดีด้วยวาจาที่มีความบกพร่องบางประการทำให้คดีไม่เป็นไปด้วยความรวดเร็วตามน่าจะเป็น และการพิจารณาปล่อยตัวชั่วคราวโดยศาลที่ยังมีปัญหาในเรื่องความเท่าเทียมกันของคนในสังคม

ABSTRACT

Title of Thesis	Right of the Suspect During Inquiry: A Study of Criminal Case of District Court
Author	Mr. Kumpoo Vongkawee
Degree	Master of Laws
Year	2015

The objectives of the study are to focus on the principles of criminal proceeding during inquiry, particularly the cases in the jurisdiction of the district court. This much in essence, the litigation must be proceeded with accuracy prompt and fairness and regard of the length of time to prepare the case including freedom, human dignity and equality of all the time. These mentioned rights are the rights of the suspect which must be protected because the suspect is restricted by the state and these rights are international principles which must abide by them. The International Covenant on Civil and Political Rights 1966 and the European Convention on Human Rights 1950 have accepted that principles. Some likewise countries such as Germany Japan and United States of America are also accepted the principle of protection of the rights of the accused.

The study found that criminal proceedings during the inquiry of a crime within the jurisdiction of the district court should be conducted quickly in accordance with the intention of the establish District Court and the Criminal Procedure Act in the District Court 1956 issued 6th. However, this revision has not be appropriate with Thai investigated system, especially, article 7 which the illustrates that Thai investigation system is different from the international system. Besides, There are problems in allowing lawsuits after the expiration of the time in Article 9, the prosecute verbally in Article 20, and the temporary release by the courts. All these issues are unable to

(6)

made the investigation into accuracy prompt and fairness and to protect the rights and equality as expected.

For the reasons mentioned above, the author proposes amendments to the establish District Court and the Criminal Procedure Act in the District Court 1956 issue 6th to be appropriate with the Thai investigated system Particularly in allowing lawsuits after the expiration of the time. The prosecute verbally with disabilities to make the case as quickly as possible with the probability, and the temporary release by the court which is currently still the problem of equality in society.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเพราะความเมตตาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ วนาพิทักษ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ปกป้อง ศรีสนิท ที่ได้สละเวลาอันมีค่ายิ่งในการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนได้ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์แก่ผู้เขียน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น

ผู้เขียนใคร่ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วริยา ล้ำเลิศ ที่ได้กรุณา รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำแนะนำต่างๆ ตลอดจนชี้ให้เห็นข้อบกพร่องในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนแล้วเสร็จ

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้ทั้งกำลังใจ และกำลังทรัพย์แก่ข้าพเจ้า เจ้าหน้าที่คณะนิติศาสตร์ทุกๆ ท่านที่ได้คอยช่วยเหลืออำนวยความสะดวกและช่วยแก้ไข ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ในการศึกษาให้แก่ข้าพเจ้า และต้องขอขอบคุณเพื่อนๆ ที่ได้คอยช่วยเหลือ เกื้อกูลกันตลอดหลักสูตร

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าหรือก่อให้เกิดคุณประโยชน์ใดๆ ผู้เขียนขอมอบคุณความดี เหล่านั้นต่อบิดา มารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ส่วนข้อบกพร่องอันเกิดแต่วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ผู้ศึกษาขอน้อมรับความผิดพลาดไว้แต่เพียงผู้เดียว และผู้เขียนหวังให้อ่านได้รับประโยชน์ สูงสุดจากการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต่อไป

กำภู วงศ์กาวิ

ตุลาคม 2558

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	5
1.4 สมมติฐานในการศึกษา	5
1.5 วิธีที่ใช้ในการศึกษา	6
1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา	6
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 แนวคิดและหลักการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดีอาญา	8
2.1 แนวคิดและหลักการว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ	9
2.2 สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามหลักสากลและประเทศไทย	19
2.3 หลักการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนก่อนคดีขึ้นสู่ศาล	36
2.4 หลักการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนตามประเภทคดี	48
บทที่ 3 หลักการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในชั้นก่อนคดีขึ้นสู่ศาลในต่างประเทศเปรียบเทียบกับประเทศไทย	68
3.1 ประเทศเยอรมัน	69
3.2 ประเทศญี่ปุ่น	76
3.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา	83

บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน	89
ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง	
4.1 วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนการจับกุมผู้ต้องหา	90
4.2 วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีอาญาในการควบคุมตัวผู้ต้องหา	92
4.3 วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีอาญาในการฟ้องคดีอาญาต่อศาลแขวง	99
4.4 วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีอาญาเมื่อพ้นระยะเวลายื่นฟ้องคดี	101
4.5 วิเคราะห์ปัญหาการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหา	103
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	109
5.1 บทสรุป	109
5.2 ข้อเสนอแนะ	112
บรรณานุกรม	115
ภาคผนวก	121
ภาคผนวก ก คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556	122
ภาคผนวก ข ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา ของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547	131
ภาคผนวก ค ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกัน ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548	139
ประวัติผู้เขียน	146

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มีคำกล่าวที่ว่า “เมื่อเคราะห์หามยามชวย บางทีเราก็ต้องเป็นผู้ต้องหา หรือจำเลย โดยที่ไม่ได้กระทำผิดเหมือนกัน”¹ คำว่า “ผู้ต้องหา” คือบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญาแต่ยังไม่ได้ถูกฟ้องต่อศาล ส่วน “จำเลย” คือบุคคลที่ถูกฟ้องต่อศาลแล้วว่าได้กระทำความผิดอาญา และทั้งผู้ต้องหาและจำเลย ก็ยังไม่เป็นที่พิสูจน์ว่าได้กระทำความผิดจริง ต้องถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิดจริง

หลักการพื้นฐานที่สำคัญของรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้แก่ การที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะได้รับการพิจารณาคดีโดยสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม รวมทั้งต้องมีสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยได้รับประกันตัวหรือได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวจากศาล และต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้มีคำพิพากษาให้ถึงที่สุดจากศาล ว่าได้กระทำความผิด ซึ่งสิทธิต่างๆ เหล่านี้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้การดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นไปโดยถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและหลักนิติรัฐ อันเป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตย

ตามที่แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ.2557-2560 (Strategy Plan of The Courts of Justice 2014-2017)² ได้มีวิสัยทัศน์ว่า

ศาลยุติธรรมเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการในการดำรงอำนาจอธิปไตยและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยการอำนวยความยุติธรรมภายใต้หลักนิติธรรมด้วยความรวดเร็วเป็นธรรม และมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากลทั้งมุ่งนำเทคโนโลยีที่

---

¹ บัญรวม เทียมจันทร์, *ทำอะไรเมื่อตกเป็นผู้ต้องหาและจำเลย* (กรุงเทพฯ: พีรเมียร์ เมล์ ออฟเซ็ท บัคเบงค์, ม.ป.ป), หน้า 61.

² สำนักงานศาลยุติธรรม, *แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ.2557-2560 (Strategy Plan of The Courts of Justice 2014-2017)* (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม, 2557), หน้า 5-6.

เหมาะสมและทันสมัยมาใช้ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของศาลยุติธรรมได้โดยง่าย ภายในปี พ.ศ.2560

ซึ่งเรื่องการพิจารณาคดีด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้น ได้กำหนดอยู่ในพันธกิจที่ 1 กลยุทธ์ที่ 1.4 การสร้างมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามอำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรม ให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล โดยให้ได้ผลลัพธ์ ดังนี้

ข้อ 1.4.2 กระบวนการขอลปล่อยชั่วคราว ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักสิทธิมนุษยชนและเกณฑ์ที่กำหนด และข้อ 1.4.8 ระบบการคัดฟ้อง/ฝากขังของศาลยุติธรรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงซึ่งเป็นศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม อันเป็นประเภทคดีที่มีอัตราโทษเล็กน้อย ซึ่งมีคดีจำนวนมาก การดำเนินกระบวนการพิจารณาจึงควรเป็นไปด้วยความรวดเร็ว แต่ยังคงต้องคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญาให้ได้อย่างครบถ้วน ตามแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ.2557-2560 (Strategy Plan of The Courts of Justice 2014-2017) ที่ได้กล่าวไว้

การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาในศาลแขวงนั้นได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาใช้บังคับเป็นกรณีพิเศษต่างจากคดีอาญาทั่วไป ซึ่งได้มีการแก้ไขมาแล้วหลายครั้ง โดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 ได้มีหลักการสำคัญในการแก้ไขเพิ่มเติมบางประเด็น ดังต่อไปนี้

1. กำหนดให้กรณีที่ไม่มีการจับ แต่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้ (มาตรา 7)
2. กำหนดให้การขออนุญาตฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดเวลาตามมาตรา 7 ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของอัยการสูงสุด (มาตรา 9)
3. กำหนดให้กรณีผู้ต้องหาซึ่งมิได้ถูกควบคุมตัวให้การรับสารภาพตลอดข้อหา ให้พนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลโดยไม่ต้องทำการสอบสวนได้ (มาตรา 20)

จากหลักสำคัญที่ได้มีการเพิ่มเติมดังกล่าวข้างต้น ยังคงพบปัญหาในทางปฏิบัติในชั้นพนักงานอัยการอยู่บางประการ กล่าวคือ จากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาใน

ศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 มาตรา 7 วรรคสอง ได้กำหนดให้แม้ไม่มีการจับแต่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมกับสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในระยะเวลา 48 ชั่วโมง ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว แทบจะเป็นไปไม่ได้ที่พนักงานอัยการจะฟ้องผู้ต้องหาได้ทันภายในกำหนดเวลาอันสั้นนั้นได้ หากผู้ต้องหาให้การปฏิเสธเพื่อต่อสู้คดีพนักงานสอบสวนจะต้องยื่นคำร้องขอผิดฟ้องฝากขังผู้ต้องหาต่อไป รวมทั้งหมด 5 ครั้ง ครั้งละ 6 วัน รวมเป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 30 วัน แต่การทำสำนวนของพนักงานสอบสวนภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ซึ่งเป็นสำนวนเต็มรูปจำเป็นต้องมีรายละเอียดในสำนวนที่ครบถ้วนเพียงพอที่จะส่งต่อมายังพนักงานอัยการได้ สิ่งหนึ่งที่สำคัญของสำนวนการสอบสวนแบบเต็มรูปนั้นก็คือ ผลพิมพ์ลายนิ้วมือ (ทะเบียนประวัติ) ของผู้ต้องหานั้นไม่สามารถทำให้เสร็จสิ้นลงได้ภายใน 30 วัน และเป็นปัญหาอย่างมากในการทำสำนวนการสอบสวน และหากภายในระยะเวลาผิดฟ้องฝากขังยังไม่ได้ผลพิมพ์ลายนิ้วมือ (ทะเบียนประวัติ) ของผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนก็ไม่สามารถส่งสำนวนมายังพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการต่อไปได้ และเป็นสาเหตุให้สำนวนขาดผิดฟ้องฝากขัง จำเป็นจะต้องขออนุญาตต่ออัยการสูงสุดเพื่อฟ้องต่อไป ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติฉบับเดียวกัน ทั้งสำนวนการสอบสวนประเภทสำนวนขออนุญาตฟ้อง หากพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนมีความเห็นควรสั่งฟ้องและส่งสำนวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่ออนุญาตฟ้องนั้นใช้ระยะเวลานาน ประมาณ 3-4 เดือน บางรายอาจถึง 6 เดือน ซึ่งอาจเป็นเพราะปริมาณคดีที่ขึ้นมาสู่ชั้นพนักงานอัยการและจำนวนพนักงานอัยการที่น้อยทำให้การดำเนินการในส่วนนี้ล่าช้าเป็นอย่างมาก จึงเป็นกระบวนการยุติธรรมที่ล่าช้า ซึ่งขัดต่อหลักการสำคัญในการดำเนินคดีอาญา เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ต้องเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม ทั้งที่เป็นความผิดเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ในประการต่อมา ก่อนที่พนักงานอัยการจะส่งฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลแขวง ปรากฏในทางปฏิบัติว่า ผู้ต้องหาจำเป็นต้องให้การรับสารภาพเพื่อให้คดีจบ ด้วยเหตุที่ไม่มีหลักทรัพย์ใช้ประกันตัวที่ศาลหากปฏิเสธสู้คดี ทั้งการที่ศาลจะอนุญาตให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันก็ไม่มีหลักเกณฑ์ในทางอ้อมเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาที่จะนำเสนอต่อศาลเพื่อใช้ประกอบดุลพินิจพิจารณาสั่งคำร้องได้ ดังเช่น พฤติการณ์แห่งตัวผู้ต้องหา รายละเอียดในการกระทำความผิด สิ่งแวดล้อมที่นำพาผู้ต้องหาไปสู่การกระทำความผิด หรือรายละเอียดอื่นๆ เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาที่มากพอเพื่อที่ศาลจะได้นำไปประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องดังกล่าว ซึ่งหากพิจารณาเปรียบเทียบกับกรณีก่อนศาลจะพิพากษากำหนดโทษจำเลย ศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยได้ เพื่อนำมาประกอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษแก่จำเลยหนักเบาได้ตามควรแก่พฤติการณ์ และแม้คดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงเป็นคดีเล็กน้อย อัตราโทษไม่สูง และความผิดบางฐานเป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ผู้ต้องหาก็คงที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิใน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน และหากผู้ต้องหาถูกฟ้องเป็นจำเลยต่อศาล ก็ย่อมต้องมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง การพิจารณาคำร้องปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาจึงต้องมีหลักเกณฑ์และข้อเท็จจริงทั้งในทางอัตวิสัยและทางภววิสัยอย่างเพียงพอ เพื่อให้ศาลใช้ประกอบดุลพินิจในการสั่งคำร้องทำนองเดียวกับการกำหนดโทษกับตัวจำเลยนั่นเอง จากปัญหาในข้างต้นข้างต้นสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ระยะเวลาของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการทำสำนวนคดีหากผู้ต้องหาหรือจำเลยให้การปฏิเสธ ต้องส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมกับสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการเพื่อฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ซึ่งรวมทั้งสิ้นสามสิบวัน ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วเป็นการยากที่จะสรุปสำนวนได้ทันภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดดังกล่าว ทำให้พนักงานอัยการต้องส่งสำนวนดังกล่าวเพื่อขออนุญาตจากอัยการสูงสุดก่อน เพื่อให้อัยการสูงสุดอนุญาตเห็นควรสั่งฟ้อง ซึ่งใช้เวลานานเกินความจำเป็น

2. การฟ้องคดีด้วยวาจาซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ในการฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง โดยปกติไม่ต้องทำสำนวนเต็มรูปก่อนเพื่อให้คดีเสร็จไปด้วยความรวดเร็ว ยังมีความล่าช้าอยู่ในบางกรณี ที่จะต้องทำสำนวนเต็มรูปก่อนส่งมายังพนักงานอัยการทั้งที่ไม่มีความจำเป็น

3. การวางหลักเกณฑ์การขอปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันในชั้นศาลแขวงนั้นยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนพอที่จะคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีความยากจนและไม่สามารถขอประกันตัวในชั้นศาลได้ เพราะศาลไม่มีกลไกการทำงานแบบ Active เพื่อพิจารณาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวจำเลยสั่งปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกัน ทำให้จำเลยไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และยังเป็นการริดรอนสิทธิของผู้ต้องหาในการกลับมาใช้ชีวิตตามปกติในสังคมด้วย

4. การขออนุญาตฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลายื่นฟ้องยังมีหลักเกณฑ์และระยะเวลาในการอนุมัติฟ้องที่ล่าช้า

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อให้ทราบถึงหลักและแนวคิดของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของมนุษยชนโดยสังเขป โดยเฉพาะสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยพึงจะมีในการที่จะต้องถูกดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

2. เพื่อให้ทราบถึงหลักและมาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยในแต่ละประเภทคดีในชั้นพนักงานสอบสวน และชั้นพนักงานอัยการในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลย ก่อนที่จะถึงการพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นศาล โดยเฉพาะศาลแขวง

3. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การขอลปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีความยากจน ระยะเวลาในการฟ้องคดี การขออนุญาตฟ้องเมื่อพ้นระยะเวลาที่กำหนดในการฟ้องคดี และการฟ้องคดีด้วยวาจาในศาลแขวง

4. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับระยะเวลาในการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยในชั้นสอบสวน

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยนี้จะทำการศึกษาถึงแนวความคิด ความหมาย ความสำคัญ มาตรการทางกฎหมายที่สำคัญทั้งกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการดำเนินคดีในศาลแขวงซึ่งเป็นความผิดเล็กน้อย อัตราโทษไม่สูงซึ่งสมควรจะดำเนินคดีให้เสร็จไปโดยเร็ว โดยจะเน้นศึกษาการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ หรือชั้นก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล เนื่องจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงได้มีการแก้ไขบทบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินคดีในศาลแขวงไปเป็นอันมาก เพื่อเร่งรัดการดำเนินคดีอาญาที่มีอัตราโทษเพียงเล็กน้อยให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว รวมถึงกระบวนการในการขออนุญาตอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องผู้ต้องหาไว้ก่อนซึ่งเป็นขั้นตอนที่ใช้เวลานานอันเป็นการกระทบสิทธิของผู้ต้องหาที่จะได้รับการดำเนินคดีอาญาโดยรวดเร็ว

นอกจากนี้ การดำเนินคดีอาญาในศาลแขวง จะต้องมีความสมดุลระหว่างการดำเนินคดีโดยรวดเร็วและเป็นธรรมกับผู้ต้องหา การศึกษาจึงเน้นในเรื่องของสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ของผู้ต้องหาที่มีข้อจำกัดในเรื่องทุนทรัพย์ที่จะนำมาเป็นหลักทรัพย์ในการประกันตัวเพื่อต่อสู้คดี

1.4 สมมติฐานในการศึกษา

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีมาตรการในการดำเนินคดีอาญาต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยในศาลแขวงซึ่งได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 ซึ่งมุ่งเน้นให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ได้เป็นไปตามความมุ่งหมายดังกล่าวเท่าที่ควร เนื่องจากระยะเวลาในการทำสำนวนเต็มรูปของพนักงานสอบสวนก่อนสั่งฟ้องนั้นสั้นเกินไป ทำให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงไม่ทันตามระยะเวลาที่กำหนด ต้องยื่นสำนวนขอฟ้องต่ออัยการสูงสุด ทำให้ยังมีความล่าช้าอย่างมาก ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติดังกล่าว และหลักเกณฑ์การขอลปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยไม่มีหลักประกัน รวมถึงหลักเกณฑ์ในการฟ้องคดีด้วยวาจาด้วย ยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการแก้ไข วางหลักเกณฑ์ และพัฒนา

กฎหมายดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับความมุ่งหมายแห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวมากยิ่งขึ้น

1.5 วิธีที่ใช้ในการศึกษา

การดำเนินการวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ การศึกษาตัวบทกฎหมาย หลักกฎหมาย ที่ได้มาจากการค้นคว้าจากตำรา วิทยานิพนธ์ บทความจากวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ เอกสารเผยแพร่จากภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนข้อมูลที่ได้ค้นคว้าได้จากอินเทอร์เน็ต

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

หากมิได้ระบุความหมายไว้เป็นการเฉพาะ ให้ใช้ความหมายตามคำนิยามศัพท์ ดังนี้

การจับ หมายความว่า การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ใช้อำนาจและหน้าที่ที่มีอยู่ตามกฎหมายทำให้ผู้ถูกจับถูกจำกัดเสรีภาพในร่างกาย และทำให้เสรีภาพในการเคลื่อนที่สิ้นสุดลง รวมทั้งกรณีที่ถูกจับแฉ่งแก่ผู้ที่ถูกจับว่า เขาต้องถูกจับแล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวน

การแจ้งข้อกล่าวหา หมายความว่า การแจ้งเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้นและยืนยันให้ผู้ต้องหาทราบด้วยการกระทำของเขานั้นเข้าข่ายเป็นความผิดอาญาฐานใด โดยเมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อาชีพ อายุ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหา ได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบ

สำนวนปรากฏตัวผู้ต้องหาที่ไม่ได้ส่งตัวมา (ส.2) หมายความว่า สำนวนที่รับจากพนักงานสอบสวนในคดีรู้ตัวผู้กระทำผิดที่พนักงานสอบสวน มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง หรือมีความเห็นควรสั่งฟ้องแต่เรียกหรือจับตัวผู้ต้องหาไม่ได้

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวความคิดและหลักการของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยสังเขป โดยเฉพาะสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย

2. ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายของไทยในการดำเนินคดีอาญาในแต่ละประเภทคดี โดยเฉพาะในศาลแขวงที่จะต้องดำเนินคดีด้วยความสะดวกรวดเร็ว และเป็นธรรม
3. ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์ปัญหาระยะเวลาในการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงชั้นสอบสวน หลักในการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกัน การขออนุญาตฟ้องเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลา และการฟ้องคดีด้วยวาจา ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับสิทธิที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ของผู้ต้องหาหรือจำเลย
4. ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศในการดำเนินคดีอาญา โดยเฉพาะการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลย และระยะเวลาในการดำเนินคดีอาญา

บทที่ 2

แนวคิดและหลักการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดีอาญา

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม³ ที่ไม่สามารถอาศัยหรือดำรงชีวิตอยู่ได้โดยลำพัง การอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นย่อมมีปัญหาเกิดขึ้นได้เสมอ ดังนั้นเพื่อขจัดปัญหาดังกล่าวรัฐซึ่งเป็นตัวแทนของคนในสังคมจึงได้วางหลักเกณฑ์หรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อให้ทุกคนในสังคมปฏิบัติตามโดยกำหนดพฤติกรรมมนุษย์ หากผู้ใดฝ่าฝืนต้องถูกนำตัวมาสู่กระบวนการยุติธรรมก่อนที่จะลงโทษ ซึ่งการดำเนินคดีอาญาของประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นสิทธิในความเป็นมนุษย์ซึ่งติดตัวมาตั้งแต่เกิด⁴ ต้องเป็นไปตามหลักมาตรฐานสากลที่สำคัญประการหนึ่งคือ การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้เสียผลประโยชน์โดยตรง แต่ก็ควรที่คุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย เพราะผู้ต้องหาหรือจำเลยจะเป็นผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพโดยรัฐมากที่สุดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้นจึงควรดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้กระทบสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยให้น้อยที่สุด โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย และให้สิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ซึ่งการที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญา หรือจำเลยซึ่งถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญา เขาเหล่านั้นย่อมมีสิทธิที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองตามที่กฎหมายรับรองไว้ ทั้งรัฐธรรมนูญก็ได้มีบทบัญญัติสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดจริง⁵ ซึ่งกระบวนการในการดำเนินการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองนั้น จำเป็นที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องได้รับการรับรองโดยกฎหมายในบรรดาสิทธิทั้งหลาย เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้มีสิทธิในการต่อสู้แสดงความบริสุทธิ์ของตนเองได้อย่างเต็มที่สมประสงค์ของบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

---

³ บุญเลิศ เจริญผล, **รู้ทันพนักงานสอบสวน** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2554), หน้า 11-12.

⁴ ขาดิ ชัยเดชสุริยะ, **มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549), หน้า 11-14.

⁵ *เรื่องเดียวกัน*.

กล่าวโดยสรุปแล้วในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่เสมอ ซึ่งหลักสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นได้มีแนวคิด และประวัติความเป็นมาพอสังเขป ดังนี้

2.1 แนวคิดและหลักการว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

แนวคิดในเรื่องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพนี้ได้พัฒนามาจากชนชั้นกลางในยุคกลางของยุโรป ซึ่งชนชั้นกลางในสมัยนั้นเริ่มเรียกร้องให้พวกขุนนางและกษัตริย์ให้สิทธิและเสรีภาพบางประการแก่ตน การเรียกร้องที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดก็คือ Magna Carta ในปี ค.ศ.1215 ที่ประเทศอังกฤษ การเก็บภาษีตามอำเภอใจของพระเจ้าจอห์นเพื่อนำไปใช้ในการสงครามนั่นเอง เป็นเหตุให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ชนชั้นกลางรวมถึงขุนนางจึงนำไปสู่การรบกัน โดยฝ่ายพระเจ้าจอห์นเป็นฝ่ายพ่ายแพ้จึงยอมประทับตราใน Magna Carta โดยมีใจความสำคัญในมาตรา 39 ว่า “อิสรชนไม้อาจจะถูกจับกุมคุมขัง ถูกประหาร หรือถูกเนรเทศ หรือถูกกระทำโดยวิธีหนึ่ง เว้นแต่โดยอาศัยพื้นฐานคำวินิจฉัยตามบทบัญญัติของกฎหมาย”⁶ ต่อมาในปี ค.ศ.1647 ถึง ค.ศ.1649 ได้มีข้อตกลงซึ่งเสนอต่อ Oliver Cromwell โดยสภาที่ปรึกษาแห่งกองทัพเพื่อการปฏิวัติ (der Generalrat des Revolutionsheers) คือ “ข้อตกลงของประชาชน” (Agreement of The People) ซึ่งได้แนวความคิดมาจากทฤษฎีสัญญาประชาชน (die Gesellschaftsvertragstheorien) และแนวความคิดแบบมนุษยนิยม (Humanismus) ซึ่งตามข้อตกลงดังกล่าว รัฐจะต้องถูกจำกัดอำนาจในเรื่องเกี่ยวกับเสรีภาพแต่ก็ถูกปฏิเสธไป⁷

ในปี ค.ศ.1679 กษัตริย์ Karl II ได้ลงนามใน Habeas Corpus Act ซึ่งมีใจความสำคัญว่า “บุคคลไม้อาจถูกจับกุม คุมขัง โดยปราศจากคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและผู้ถูกจับกุมนั้นจะต้องนำตัวไปยังผู้พิพากษาภายในระยะเวลา 30 วัน”⁸ เห็นได้ว่าได้เริ่มมีการกำหนดวันในอันที่จะถูกควบคุมตัวไว้ อันเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาให้น้อยที่สุด ซึ่ง Habeas Corpus Act นี้ยังคงมีผลผูกพันมาถึงปัจจุบัน

⁶บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552), หน้า 34.

⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 35-36.

⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 36.

และมีนักกฎหมายมหาชนชาวเยอรมันชื่อ Georg Jellinek ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในบทความที่มีชื่อว่า “The Declaration of Rights of Man and the Citizen” ปี ค.ศ.1895 โดยได้แบ่งสิทธิและเสรีภาพ ออกเป็น 3 ประเภท⁹ ดังนี้

1. Status Negatives การใช้สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลนั้น รัฐไม่สามารถเข้ามาแทรกแซงได้ และหากถูกรัฐเข้ามาแทรกแซงก็สามารถเรียกร้องให้เยียวยาได้
2. Status Posivus สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลที่สามารถเรียกร้อง เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองจากรัฐ
3. Status Actives สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลที่จะใช้สิทธิเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างเจตจำนงทางการเมือง

ซึ่งสิทธิและเสรีภาพทั้ง 3 ประเภทนี้ ประชาชนทุกคนพึงจะต้องมีและได้รับความคุ้มครอง และการกระทำของรัฐนั้นต้องคำนึงถึงหลักความเสมอภาค (Gleichheitssatz)¹⁰ กล่าวคือจะต้องปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันสำหรับสิ่งที่เหมือนกัน และปฏิบัติให้แตกต่างกันสำหรับสิ่งที่มีความแตกต่างกันในสาระสำคัญ ซึ่งการจำกัดสิทธิและเสรีภาพโดยรัฐนั้น มีทฤษฎีอยู่ 2 ทฤษฎี¹¹ คือ

1. ทฤษฎีคุ้มครองสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ (Die Absolute Wesensgehalttheori) การแทรกแซงในชีวิตร่างกายอันเป็นสิทธิพื้นฐานที่บัญญัติไว้ในมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญ นั้นไม่ว่ากรณีใดๆ จะล่วงละเมิดไม่ได้ เป็นการกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญแห่งสิทธิดังกล่าว

2. ทฤษฎีคุ้มครองสาระสำคัญสิทธิและเสรีภาพอย่างสัมพัทธ์ (Die Relative Wesengehalttheorie) ไม่ควรมีสิ่งใดได้รับความคุ้มครองอย่างสมบูรณ์ ต้องไตร่ตรองซึ่งน้ำหนักประโยชน์ที่รัฐจะต้องให้ความคุ้มครอง โดยรัฐธรรมนูญมาตรา 29 วรรคหนึ่ง ได้เปิดให้ฝ่ายนิติบัญญัติสามารถตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ แต่มิให้ตรากฎหมายเพื่อลงโทษบุคคลโดยการทรมาน โดยการตัดลิ้น ตัดมือ หรือขังร่วมกับสัตว์

แต่อะไรคือสาระสำคัญของสิทธิขั้นพื้นฐาน (Wesengehalt Nines Grudrecht) นั้น ทางนิติศาสตร์ของเยอรมัน ได้ใช้เกณฑ์ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Wuerde Des Menschen) มาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา การแทรกแซงใดที่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิขั้นพื้นฐานด้วย ดังนั้นบุคคลที่ได้กระทำผิดตามกฎหมายที่รัฐตราขึ้นโดยยังไม่ได้

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 52-53.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 261-264.

พิสูจน์ว่ามีความผิดจริง สิทธิและเสรีภาพของบุคคลเหล่านั้นย่อมได้รับความคุ้มครองด้วยแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพในเยอรมันนั้น ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดจากสำนักกฎหมายธรรมชาติ โดยมาจาก Pufendorf, Christian Thomasius และ Christian Wolff โดยยอมรับว่ามนุษย์เรามีสิทธิที่ติดตัวมาพร้อมแต่กำเนิด ซึ่งสิทธิดังกล่าวมิใช่มีไว้เพื่อยันกับฝ่ายอำนาจรัฐ แต่มองในทางกลับกันฝ่ายอำนาจรัฐต่างหากที่ต้องดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม และไม่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ การออกกฎหมายก็ควรคำนึงถึงกฎหมายธรรมชาติ ความผาสุกส่วนรวม¹² ซึ่งสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่สำคัญตามหลักกฎหมายเยอรมัน มีดังนี้

สิทธิในการมีนายความช่วยเหลือทางคดี กล่าวคือตามหลักกฎหมายเยอรมันกำหนดว่าผู้ถูกกล่าวหาสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากที่ปรึกษากฎหมายในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดีแต่จะตั้งที่ปรึกษากฎหมายของผู้ถูกกล่าวหาคนหนึ่งเกินกว่าสามคนไม่ได้¹³

สิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว โดยศาลได้กำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวว่าผู้ต้องหาต้องไปรายงานตัวต่อศาล สำนักงานอัยการ หรือสำนักงานอื่นตามที่กำหนด โดยอาจกำหนดเงื่อนไขด้วยว่าในเวลาอื่นๆ ผู้ต้องหาจะต้องไม่ออกจากที่อยู่อาศัยเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลหรือสำนักงานอัยการ หรือผู้ต้องหาจะต้องไม่ไปติดต่อกับผู้กล่าวหาคนอื่นๆ หรือพยานที่ยืนยันการกระทำผิดในคดีนั้น หรือเงื่อนไขอื่นที่เป็นมาตรการป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาไปกระทำผิดอีก ทั้งนี้ศาลอาจกำหนดให้ยื่นประกันตามที่กำหนด ซึ่งหากผู้ต้องหาทำผิดเงื่อนไขที่ศาลกำหนด หรือได้เตรียมการจะหลบหนี หรือไม่ไปรายงานตัวตามกำหนด หรือมีพฤติการณ์อื่นที่จำเป็นต้องจับกุมตัวมาใหม่ ก็ให้อำนาจศาลออกคำสั่งบังคับตามหมายจับเดิมที่มีอยู่แล้วนั้น ซึ่งศาลจะพิจารณาถึงจำนวนและประเภทของประกันและหลักประกันนั้นตามความเหมาะสม¹⁴

และตามหลักกฎหมายเยอรมันนั้นหน้าที่การสอบสวนข้อเท็จจริงคดีอาญาและพฤติการณ์ทั้งหลายของผู้ต้องหา ตลอดจนการขยายการสอบสวนเป็นของสำนักงานอัยการ และมีอำนาจเรียกให้

---

¹²บุญศรี มีวงศ์โฆษ, รายงานการวิจัยเรื่องหลักการใช้อำนาจขององค์กรที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2546), หน้า 129-130.

¹³The Criminal Procedure Code (Germany) StrafprozeBordnung (StPO), Section 137 (1)

¹⁴The Criminal Procedure Code (Germany) StrafprozeBordnung (StPO), Section 116-116a

หน่วยงานสาธารณะต่างๆ จัดส่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาให้¹⁵ จึงทำให้การสอบสวนมีความรวดเร็วต่อเนื่อง และเป็นธรรม

ส่วนการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประเทศญี่ปุ่นนั้นได้บัญญัติรับรองเอาไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 31 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลจะไม่ถูกจำกัดสิทธิในชีวิตและเสรีภาพ . . .” (No Person Shall Be Deprived of Libert. . .) ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้ความสำคัญและเป็นหลักประกันแก่สิทธิมนุษยชนอย่างมาก ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความญี่ปุ่นนั้น มีวัตถุประสงค์หลักคือการพิจารณาคดีอาญาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และเป็นธรรม โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนของคนในสังคมด้วย¹⁶ เห็นได้ว่าประเทศญี่ปุ่นได้เล็งเห็นความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนในสังคมอย่างมาก รวมถึงการไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วย นอกจากนี้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น ค.ศ.1948 ยังได้ขยายขอบเขตในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขึ้นพื้นฐานรวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ดังนี้¹⁷

1. บุคคลใดจะถูกกีดกันในชีวิตและเสรีภาพ หรือจะได้รับการลงโทษทางอาญาได้นั้น จะต้องถูกดำเนินการตามขั้นตอนหรือกระบวนการซึ่งได้บัญญัติไว้ในกฎหมายเสียก่อน
2. บุคคลใดจะถูกจับกุมได้ก็ต่อเมื่อมีหมายจากศาล โดยได้ระบุข้อหาซึ่งบุคคลนั้นถูกกล่าวหาไว้แล้วแต่จะเป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้า
3. บุคคลใดจะถูกควบคุมหรือคุมขังได้ก็ต่อเมื่อได้รับแจ้งข้อกล่าวหาก่อน หรือบุคคลจะต้องไม่ถูกคุมขังโดยไม่มีเหตุอันควร และเหตุผลในการคุมขังต้องเสนอต่อศาลในทันทีโดยเปิดเผยต่อหน้าผู้ถูกคุมขัง และมีสิทธิในการมีทนายเพื่อช่วยเหลือทางคดี
4. บุคคลจะต้องได้รับความคุ้มครองในที่อยู่อาศัย รวมทั้งเอกสารการเข้าไปตรวจค้นและการยึดไม่สามารถทำได้ เว้นแต่จะมีหมายศาลเสียก่อน
5. ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็ว และโดยเปิดเผย
6. บุคคลจะไม่ถูกบีบบังคับในการให้การที่เป็นปฏิปักษ์แก่ตนเอง คำรับสารภาพที่เกิดขึ้นจากการบังคับ การทรมาน หรือการข่มขู่ หรือเกิดขึ้นภายหลังจากการคุมขัง หรือกักกันเป็นระยะ

¹⁵The Criminal Procedure Code (Germany) StrafprozeBordnung (StPO), Section 160,161

¹⁶อุดม วัตตธรรม, การควบคุมตัวผู้ต้องหาป้องกันความไม่เสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย: ศึกษาเฉพาะกรณีของศาลจังหวัดเชียงใหม่ (รายงานการวิจัย เสนอต่อวิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานยุติธรรม, 2548), หน้า 44.

¹⁷วรินทร์ วิรุฬห์จรรยา, การเปี่ยงคดีเชิงสมานฉันท์ในชั้นสอบสวน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม, 2556), หน้า 44-45.

เวลานานไม่สามารถที่จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ และบุคคลจะไม่ถูกพิพากษาในคดีอาญาว่ามี ความผิด หากไม่มีพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิด หรือมีเพียงแต่คำรับสารภาพของบุคคลนั้น ก็ ไม่สามารถพิพากษาว่ามีความผิดได้

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นเห็นได้ว่าลักษณะที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการดำเนินคดี อาญาของญี่ปุ่นนั้น คือหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยพร้อมด้วยกันดำเนิน คดีอาญาด้วยความถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม

ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นหลักคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา โดยเฉพาะ บทบัญญัติ (Amendment) มาตรา 1-10 ซึ่งรู้จักกันดีในชื่อ Bill of Rights ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญของ สหพันธรัฐ (Federal Constitution) ซึ่งมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมในทุก ๆ มลรัฐ และเป็นการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำให้กับเจ้าหน้าที่ในการใช้อำนาจในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะ ตำรวจและอัยการ¹⁸ โดยรัฐธรรมนูญอเมริกาฉบับแรกตราขึ้นที่เพนซิลเวเนีย วันที่ 28 กันยายน ค.ศ.1776 โดยมี Virginia Bill of Rights วันที่ 12 มิถุนายน ค.ศ.1776 และคำประกาศ อิสสรภาพชาวเยอรมัน วันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ.1776 ได้นำแนวความคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพ มาตราไว้ เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งตามมาด้วยรัฐธรรมนูญของมลรัฐต่างๆ จนถึงรัฐธรรมนูญแบบสหพันธรัฐ ตลอดจนการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมสิทธิขั้นพื้นฐาน 10 รายการ ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ.1791 ซึ่งเอกสารเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความคิดเกี่ยวกับรูปแบบพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ สมัยใหม่ โดยสังเคราะห์ (Synthesis) แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานกับแนวความคิดเกี่ยวกับ รัฐที่ปกครองภายใต้กรอบแห่งรัฐธรรมนูญเข้าด้วยกัน ด้วยเหตุนี้เองประเทศสหรัฐจึงได้ชื่อว่าเป็น แหล่งกำเนิดของแนวความคิดเกี่ยวกับรัฐที่ปกครองภายใต้กรอบแห่งรัฐธรรมนูญในยุคสมัยใหม่อย่าง เต็มภาคภูมิ¹⁹

ซึ่งในประวัติศาสตร์มีแนวคิดเกี่ยวกับการใช้อำนาจรัฐและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชนค่อนข้างหลากหลาย ภายหลังจากการเกิดการกระทำอันรุนแรงและไม่เป็นธรรมของรัฐ หลายแห่งต่อผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง จึงเกิดการแทรกแซงขึ้นโดยผู้อยู่ภายใต้การปกครองเพื่อย กเว้นเกี่ยวกับหลักอำนาจอธิปไตยของรัฐด้วยเหตุผลด้านมนุษยธรรม ทำให้เกิดปฏิญญาสากลว่าด้วย

¹⁸ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, *กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง* (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2541), หน้า 129-130.

¹⁹ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, *เรื่องเดิม*, หน้า 125-126.

สิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติขึ้น โดยผสมผสานแนวความคิดจากรากฐานทางปรัชญาของกลุ่มประเทศต่างๆ คือ²⁰

แนวความคิดที่ 1 เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับหลักกฎหมายธรรมชาติของกลุ่มประเทศตะวันตกที่เห็นว่าศักดิ์ศรีอันติดตัวมาของมนุษย์และสิทธิอันเท่าเทียมไม่อาจพรากไอนได้

แนวความคิดที่ 2 เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับหลักการรัฐนิยมของกลุ่มประเทศสังคมนิยมที่เห็นว่า ปัจเจกชนมิได้มีชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวแต่ดำรงชีวิตอยู่ในฐานะสมาชิกของสังคมดังนั้นปัจเจกชนจึงมีหน้าที่ต้องสังคมด้วย

แนวความคิดที่ 3 เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับหลักการเชิงชาตินิยมของกลุ่มประเทศที่มุ่งปกป้องอำนาจอธิปไตยของชาติให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้จึงเป็นผลมาจากการผสมผสานจากแนวความคิดที่มีรากฐานปรัชญาที่แตกต่างกัน โดยหลายประเทศได้นำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งประเทศไทยได้เริ่มนำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาทำการร่างและบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540²¹

ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักการสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานประกอบด้วยเสมอ ซึ่งหลักการในเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้น ได้มีพัฒนาการเริ่มต้นส่วนหนึ่งมาจากมูลฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและพื้นฐานทางความคิดในทางควบคุมมิให้อำนาจรัฐใช้กลไกของกระบวนการยุติธรรมทางอาญามาคุกคาม หรือกระทำการอันมิชอบต่อประชาชนขณะเดียวกันก็อาจกล่าวได้ว่า การปกครองใดก็ตามที่ไม่เคารพต่อสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ย่อมไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นจุดเปราะบางที่อำนาจรัฐจะมีโอกาสกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากที่สุด ซึ่งความเป็นประชาธิปไตยทำให้มีความจำเป็นต้องตระหนักถึงเรื่องนี้อย่างยิ่ง²² ทั้งนี้ การดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนก่อนชั้นศาล หรือในชั้นการสอบสวนซึ่งถือเป็นขั้นตอนสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะเป็นต้นธารของกระบวนการยุติธรรมทั้งหมด ผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายให้สามารถใช้สิทธิในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้ ส่วนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศไทยนั้นได้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

²⁰ กานุพันธ์ ชัยรัตน์, การพัฒนาหลักกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2549), หน้า 22-23.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 22-23.

²² ซาติ ชัยเดชสุริยะ, เรื่องเดิม, หน้า 12.

2.1.1 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับได้กำหนดวิธีการและขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในระบอบประชาธิปไตยไว้อย่างเป็นระบบ แม้จะมีความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือการปฏิวัติรัฐประหารสักกี่ครั้ง แต่รัฐธรรมนูญทุกฉบับก็ยังคงให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน รวมทั้งสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้ครบถ้วน

รัฐธรรมนูญ หมายถึง บรรดาบทบัญญัติที่กำหนดแบบแผนว่าด้วยการจัดระเบียบทางการเมืองการปกครองของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดรูปแบบการเมืองการปกครอง รวมทั้งโครงสร้างอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ อย่างสัมพันธ์และสอดคล้องกัน ตลอดจนการรับรองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนในรัฐนั้นๆ อย่างเสมอภาคทั่วกัน และสถานะของรัฐธรรมนูญ อยู่ในฐานะกฎหมายสูงสุดของรัฐนั้น บทบัญญัติใดแห่งกฎหมาย จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้ และโดยที่รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายในการวางกรอบระเบียบการเมืองการปกครองของรัฐ รัฐทุกรัฐจึงมี “กฎหมายรัฐธรรมนูญ” ไม่ว่ารัฐนั้นจะมีการปกครองในระบอบใดก็ตาม²³ เพราะรัฐทุกรัฐต้องมีรูปแบบการเมืองการปกครองเป็นของตนเองเสมอ

ในส่วนของสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญนั้น หากพิจารณาในรายละเอียดจะเห็นได้ว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” มีความแตกต่างกันในเนื้อหาสาระ²⁴ กล่าวคือ

สิทธิ²⁵ (Right) หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่กระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์แห่งตน และโดยเหตุที่บุคคลผู้ทรงสิทธิสามารถเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เป็นไปตามสิทธิของตนได้ รวมถึงมีหน้าที่ที่จะไม่รบกวนต่อสิทธิหรือหน้าที่ที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นไปตามสิทธิ ทั้งนี้ แล้วแต่ประเภทของสิทธินั้นๆ ด้วย

ความหมายของสิทธิ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นสิทธิตามกฎหมายทั่วไป แต่สิทธิตามรัฐธรรมนูญนั้นถือว่าเป็นสิทธิตามกฎหมายมหาชน²⁶ (Das Subjective Oeffentliche Recht) คือ อำนาจที่รัฐธรรมนูญได้รับรองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ ก่อให้เกิดสิทธิ

²³ สุรียา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์, *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2557), หน้า 11.

²⁴ *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 18-19.

²⁵ หยุต แสงอุทัย, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพฯ: เจริญผล, 2535), หน้า 224.

²⁶ บรรเจิด สิงคะเนติ, *เรื่องเดิม*, หน้า 49.

เรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน โดยเฉพาะการแทรกแซงโดยรัฐ เช่น การจับ คั่น ควบคุมตัว เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทั้งสิ้น

เสรีภาพ²⁷ (Liberty) หมายถึง สภาวะที่บุคคลมีอิสระในอันที่กระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความปรารถนาของตนโดยไม่ถูกแทรกแซงหรือครอบงำจากบุคคลอื่น ทั้งนี้บุคคลย่อมมีเสรีภาพตราบเท่าที่ไม่ถูกบังคับให้กระทำการในสิ่งที่ตนไม่ต้องการ หรือไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางไม่ให้กระทำการในสิ่งที่ตนต้องการ ด้วยเหตุนี้บุคคลย่อมเลือกวิถีชีวิตได้ด้วยตนเอง เสรีภาพจึงเป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเองและไม่ก่อให้เกิดหน้าที่ต่อบุคคลอื่นแต่อย่างใด

สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้แก่ สิทธิมนุษยชน (Human Rights) ซึ่งมนุษย์ทุกคนมีติดตัวมาตั้งแต่เกิด และไม่อาจถูกพรากไปจากมนุษย์ได้โดยไม่ทำลายความเป็นมนุษย์ของผู้นั้น ไม่มีผู้ปกครองคนใดหรือคณะใดที่จะมีอำนาจทำลายสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้²⁸ ดังนั้น สิทธิมนุษยชนจึงเป็นสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครองบุคคลทุกคนทั่วกันอย่างเสมอภาคโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา หรือการเมืองการปกครองแต่อย่างใด ทั้งการปฏิบัติของรัฐต่อบุคคลทุกคนไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาทั่วไป โดยเฉพาะผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่จะต้องถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพโดยรัฐโดยตรง ดังนั้นรัฐก็ต้องดำเนินการโดยต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนเป็นสำคัญ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนนี้ถือเป็นต้นน้ำของกระบวนการยุติธรรมที่จะสามารถให้ความจริงปรากฏออกมาได้บริสุทธิ์มากที่สุด ซึ่งทั้งหลายเหล่านี้เป็นที่มาแห่งสิทธิตามกฎหมายที่รับรองไว้ให้แก่ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา เพื่อเป็นหลักประกันอันแน่นอนว่า หากเขาถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดทางอาญา เขาย่อมต้องมั่นใจได้ในระดับหนึ่งว่ากระบวนการที่จะนำเขาไปสู่การพิสูจน์ความจริงนั้นต้องเป็นไปโดยชอบธรรม

ซึ่งวิวัฒนาการของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั้นได้มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอยู่ 3 ประการด้วยกัน²⁹ คือ

1. เพื่อมุ่งคุ้มครองสังคม
2. เพื่อมุ่งคุ้มครองบุคคลหรือปัจเจกชน
3. เพื่อมุ่งคุ้มครองสังคมกับปัจเจกชนร่วมกัน

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

²⁸ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2540 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2543), หน้า 22.

²⁹ สมบัติ เดียววิศเรศ, “สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม,” ใน รวมคำบรรยายนิติบัณฑิตยสภา ภาค 2 เล่ม 9 (กรุงเทพฯ: พลสยาม, 2549), หน้า 333.

วัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประการนี้มีเพื่อให้คนในสังคมอยู่อย่างสงบสุขและมีความสันติภาพ หลังจากนั้นได้มีวิวัฒนาการทางด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเรื่อยมาจนกระทั่งถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญา

2.1.2 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายวิธีพิจารณาคriminalในประเทศไทย

กฎหมายวิธีพิจารณาคriminal คือ กฎหมายที่ว่าด้วยการนำตัวผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญามาลงโทษ จึงได้บัญญัติมาตรการต่างๆ ไว้มากมาย เริ่มตั้งแต่การจับ การค้น การควบคุมผู้ถูกจับ การสอบสวน การฟ้องคดีต่อศาล ตลอดจนการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลโดยมีลักษณะการบัญญัติไว้เป็นลำดับขั้นตามแต่ละขั้นตอนของการดำเนินการ และได้วางกรอบกำหนดขอบเขตในการใช้อำนาจรัฐไว้อย่างรัดกุม ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกลงโทษ ทั้งให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยให้ได้รับโทษตามความผิดที่ได้กระทำให้ไปอย่างมีมนุษยธรรมโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงเห็นได้ว่า กฎหมายวิธีพิจารณาคriminal ที่ดี จะต้องพยายามรักษาสมดุลระหว่างอำนาจรัฐในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งเป้าหมายทั้งสองประการนี้ จะต้องไม่โน้มเอียงไปในทางหนึ่งทางใดมากนัก³⁰ ดังนั้นหากพิจารณาในแง่ของหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญอย่างแยกไม่ออก

เนื่องจากกระบวนการสอบสวนคดีเป็นกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหามากที่สุดซึ่งเริ่มตั้งแต่การจับกุมเรื่อยมา เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาอย่างมาก การดำเนินกระบวนการยุติธรรมจึงต้องเป็นไปอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม การที่จะดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็วและเป็นธรรมนั้น จำเป็นที่จะต้องมีหลักประกันการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาให้สำเร็จ และถูกต้องด้วย

โดยเฉพาะความผิดอาญาเล็กๆ น้อยๆ ที่มีปริมาณคดีค่อนข้างมาก ต้องกระทำด้วยความรวดเร็วเป็นพิเศษกว่าคดีอาญาทั่วไป จึงได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalในศาลแขวง ในปี พ.ศ.2499 ขึ้น ให้จัดตั้งศาลแขวงเพื่อพิจารณาคดีเล็กๆ น้อยๆ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีมีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

³⁰ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาคriminalว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ: พลสยามพริ้นติ้ง, 2553), หน้า 1.

2.1.3 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งที่รัฐจะต้องคำนึงถึงก่อนการดำเนินคดีอาญากับบุคคลใดๆ คือ การคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งหมายถึงคุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะที่ผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ ซึ่งบุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์ทุกคนได้รับคุณค่าดังกล่าวโดยไม่ต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนาใดๆ คุณค่าของความเป็นมนุษย์ดังกล่าวนี้มีอยู่เพื่อให้มนุษย์มีความเป็นอิสระในการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนบุคคลภายใต้ความรับผิดชอบของตนเองโดยอิสระ และถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญสูงสุดที่ผู้ใดมิอาจล่วงละเมิดได้³¹

การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น เป็นมิติใหม่แห่งการคุ้มครองที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ นอกเหนือจากคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชนที่รัฐให้การรับรองคุ้มครองโดยการตรากฎหมายมาใช้บังคับซึ่งต้องอยู่ภายใต้กรอบความชอบด้วยกฎหมาย³² ในการตรากฎหมายโดยรัฐนี้ก็เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน และรัฐนั้นต้องยอมอยู่ภายใต้กฎหมายที่ตนได้ตราด้วย ซึ่งเรียกว่า หลักนิติรัฐ³³ ในขณะเดียวกันรัฐจำเป็นต้องตรากฎหมายมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพเพื่อคุ้มครองคนในสังคมโดยใช้กับบุคคลบางกลุ่มที่กระทำผิดกฎหมาย เพื่อที่จะให้สังคมได้อยู่อย่างสงบสุข

ซึ่งความหมายของคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ได้มีบริบททางความคิดเชิงปรัชญามากมาย ซึ่งได้จำแนกเป็นฝ่าย ดังนี้

ฝ่ายสังคมนิยม ถือสารัตถะของชีวิตให้มีความเป็นอยู่ที่ดีทางวัตถุขั้นต่ำ แต่มิได้ถือเอาการมีสมบัติเป็นองค์ประกอบเดียวของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ปัจจุบันจะมีศักดิ์ศรีต่อเมื่อเขาเป็นผู้กำหนดความเป็นตัวเขาเอง

ฝ่ายเสรีนิยม ถือสารัตถะแห่งความเป็นมนุษย์อยู่ที่โลกภายในมีอิสระทางความคิด โดยในเชิงกฎหมายให้ความหมายว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิอย่างหนึ่งที่ถูกรับรองคุ้มครอง มิให้บุคคลได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับในต่างประเทศ ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญอาฟริกาใต้ รัฐธรรมนูญเยอรมัน³⁴

³¹ บรรเจิด สิงคะเนติ, *เรื่องเดิม*, หน้า 88.

³² วนิดา ไชยชนตรติ, “ข้อความคิดเกี่ยวกับมาตรการควบคุมผู้ต้องขังกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์,” *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ* 5, 15 (กันยายน-ธันวาคม 2546): 99-108.

³³ สมยศ เชื้อไทย, “หลักนิติรัฐ,” ใน *นิติรัฐ นิติธรรม* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), หน้า 133.

³⁴ วนิดา ไชยชนตรติ, *เรื่องเดิม*, หน้า 87-88.

ซึ่งในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil And Political Rights: ICCPR) บทบัญญัติที่ 10 ข้อ 1. ได้กำหนดไว้ว่า “บุคคลทั้งปวงที่ถูกกีดรอนเสรีภาพต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมและความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดแห่งความเป็นมนุษย์” และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ 1. ได้กำหนดว่า “มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิต่างๆ”

จากแนวคิดและหลักการของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยสังเขป นานาอารยประเทศรวมถึงประเทศไทยได้นำไปเป็นหลักในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในประเทศของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งบุคคลเหล่านั้นจะต้องถูกรัฐจำกัดสิทธิโดยอำนาจรัฐในการดำเนินคดีอาญา

2.2 สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามหลักสากลและประเทศไทย

การพิจารณาถึงสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ผู้เขียนจะกล่าวถึงสิทธิต่างๆที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยพึงจะมี โดยเริ่มตั้งแต่มาตรการบังคับในระหว่างการสอบสวนผู้ต้องหา ไปจนถึงการพิจารณาคดีในศาล ซึ่งมีหลักและสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่สหประชาชาติถือเป็นสนธิสัญญาหลักจำนวนหลายฉบับ โดยเฉพาะกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) โดยสหประชาชาติได้รับรองสนธิสัญญานี้เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.2509 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2519 และประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญานี้เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ.2539 มีผลบังคับใช้กับไทยเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2540³⁵ ซึ่งประเทศไทยต้องนำหลักในสนธิสัญญานี้มาปรับใช้ในกฎหมายภายในประเทศเพื่อให้สอดคล้องกับสหประชาชาติ โดยมีหลักที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

2.2.1 สิทธิที่จะได้รับแจ้งข้อกล่าวหา (Miranda Rights)

ก่อนที่จะเริ่มดำเนินการสอบสวนการกระทำความผิดทางอาญาในกรณีใด เมื่อมีการกล่าวหาบุคคลหนึ่งบุคคลใดว่าได้กระทำความผิดทางอาญา จะต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหาให้บุคคลผู้นั้นทราบ

³⁵ มหาชัย ศรีทองกลาง, *มาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ*, คำนวนที่ 14 กรกฎาคม 2558 จาก http://www.east.spu.ac.th/law/admin/waaa_file/A29mahachai2.pdf

เสียก่อน เพื่อให้เขารู้ตัวว่าจะต้องถูกสอบสวนในเรื่องอะไร และถูกกล่าวหาว่าอย่างไร จะได้ให้การแก้ข้อกล่าวหาได้อย่างถูกต้อง

การแจ้งข้อกล่าวหา³⁶ หมายความว่าถึง การแจ้งเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้นและ ยืนยันให้ผู้ต้องหาทราบด้วยการกระทำของเขานั้นเข้าข่ายเป็นความผิดอาญาฐานใด³⁷ ซึ่งการที่ กฎหมายบังคับให้ต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหานั้นก็สืบเนื่องมาจากสิทธิของผู้ต้องหาในการที่จะต่อสู้คดีได้ อย่างเต็มที่ในฐานะที่เขาเป็นประธานในคดี และสิทธิดังกล่าวก็คือ “สิทธิที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหา” ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะยึดโยงกับอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการไว้ด้วย กล่าวคือห้ามมิให้พนักงาน อัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน³⁸ แสดงว่าพนักงานอัยการจะ ฟ้องคดีได้ต้องมีการสอบสวนมาก่อน และการเริ่มต้นสอบสวนจะต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ต้องหา ทราบก่อน ซึ่งการแจ้งข้อกล่าวหาดังกล่าวให้แจ้งเมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหา พนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา โดยให้ พนักงานสอบสวนถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิดก่อน และ แจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ ทราบ³⁹ ทั้งนี้การแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ต้องหาทราบเสียก่อนที่เขาจะถูกทำการสอบสวนต่อไป สอดคล้องกับการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา ที่ผู้ถูกกล่าวหาอยู่ในฐานะเป็นประธานแห่งคดี จึง ต้องมีสิทธิต่างๆเข้ามาประกอบการดำเนินคดีให้เป็นไปโดยชอบธรรม

การแจ้งสิทธิผู้ต้องหา⁴⁰ นี้ได้มีหลักเกณฑ์ในสหรัฐอเมริกาชื่อว่า “หลักเกณฑ์มิแรนด้า” (Miranda Rules) ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่ศาลสูงสุดของสหรัฐฯ ได้กำหนดขึ้นในคดี *Miranda v. Arizona*⁴⁰ กล่าวคือ ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวนบุคคลซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุม (Under Custody) จนกว่าจะได้มีการแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องสงสัยว่า มีสิทธิที่จะนิ่งเฉยไม่ให้การ หากเขาให้การ อาจจะถูกมัดในชั้นศาล มีสิทธิพบทนายหากไม่สามารถหามาได้ก็จะแต่งตั้งให้ก่อนที่จะสอบถาม คำให้การ สาเหตุที่ศาลสูงสุดได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องสงสัยก่อนถาม

³⁶ คณิต ญ นคร, “อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา,” *วารสารนิติศาสตร์* 9, 2 (กันยายน-พฤศจิกายน 2520): 133-137.

³⁷ คณิต ญ นคร, “การแจ้งข้อหากับเสรีภาพของบุคคล,” *วารสารอัยการ* 2, 13 (มกราคม 2522): 22-23.

³⁸ มาตรา 120 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

³⁹ มาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

⁴⁰ *Miranda v. Arizona* (United States Supreme Court 1966); กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, *เรื่องเดิม*, หน้า 134-136.

คำให้การนั้น เพราะว่าผู้ต้องสงสัยอยู่ในภายใต้การควบคุมของตำรวจอาจเกิดความกดดันที่จะให้การเป็นการกล่าวโทษตนเองได้ ในทางกลับกันถ้าหากผู้ต้องสงสัยอยู่ในสภาวะปกติหรืออิสระจากเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นจะไม่ทำเช่นนั้น

แม้ว่าจะมีผู้คัดค้านว่าเป็นการส่งเสริมให้ผู้ต้องหาปฏิเสธว่าตนไม่ได้กระทำความผิด แม้ว่าตนจะสารภาพก่อนที่มีการแจ้งสิทธิก็ตาม เพราะคำสารภาพเป็นการแสดงออกของบุคคลที่สำนึกผิดก็ควรที่จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้ แต่คำสารภาพที่ได้มาโดยปราศจากบังคับนั้นก็เป็นที่จำเป็นเช่นเดียวกัน⁴¹

ซึ่งในประเทศไทยนั้น พนักงานที่ทำการจับผู้ต้องหาในชั้นจับกุม⁴² และพนักงานสอบสวนที่มีอำนาจสอบสวนในชั้นสอบสวน⁴³ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิแก่ผู้ต้องหาด้วยว่า ผู้ต้องหาจะไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ต้องหานั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และผู้ต้องหาสิทธิพบทนายความ เพราะหากมิได้แจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิดังกล่าวแล้วจะทำให้การสอบสวนที่ได้มานั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย และการแจ้งข้อกล่าวหาตนเองมีผลถึงเรื่องการันระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาด้วย ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 มาตรา 7 ที่ได้แก้ไขใหม่ แม้จะไม่มีการจับก็ตาม เพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงกับผู้ต้องหาด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งต่างจากคดีอาญาทั่วไปจะนับระยะเวลาเมื่อจับผู้ต้องหาเท่านั้น

2.2.2 สิทธิที่จะโต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน (Right of Rebuttal Evidence)

การดำเนินคดีอาญาในสมัยก่อน นานาประเทศมักจะใช้ “ระบบไต่สวน” ซึ่งคือการดำเนินคดีอาญาที่ไม่ได้แยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องคดีออกจากหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี ทำให้อำนาจทั้งหมดเบ็ดเสร็จเด็ดขาดอยู่ที่บุคคลคนเดียวหรือเพียงองค์กรเดียวในอันที่จะเอาตัวผู้ถูกไต่สวนลงเป็นจำเลย สถานะของผู้ถูกไต่สวนจึงเป็นเพียงกรรมในคดี กระบวนการในการดำเนินคดีจึงมีลักษณะเป็นการตั้งธง เพราะผู้ที่ทำหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องกับหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีเป็นคนๆ เดียวกัน ดังกล่าวมาแล้ว ทำให้ผู้ถูกไต่สวนไม่มีสิทธิที่จะโต้แย้งหรือแสดงความจริงใจของตนเองได้อย่างเต็มที่ แต่ต้องยอมก้มหน้ารับการกระทำอันไม่ชอบธรรมต่อตนเองเพราะเหตุของเรื่องที่ถูกตั้งธงไว้แล้ว

การดำเนินคดีอาญาในประเทศภาคพื้นยุโรปตามระบบไต่สวนนั้น เลวร้ายถึงขีดสุดเมื่อมีการทรมานร่างกายตามวิธีล่าแม่มด (Hexerei) เกิดขึ้น ส่วนของประเทศไทยในสมัยก่อนที่ใช้ระบบไต่สวน

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 135-136.

⁴² มาตรา 83 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

⁴³ มาตรา 134/4 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ก็ได้เลวร้ายถึงขีดสุดเช่นเดียวกันเมื่อมีวิธีพิจารณาแบบจารีตนครบาลขึ้น⁴⁴ ในขณะที่การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหาซึ่งเป็นการดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่นั้น มีการแยก “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” ออกจาก “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” เพื่อลดอำนาจผู้พิพากษาในการกุมอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในการดำเนินคดีอาญา และยกตัวผู้ถูกกล่าวหาขึ้นเป็นประธานในคดี ได้รับสิทธิต่างๆ ตามความเป็นธรรม ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดที่ว่าเขาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ได้ว่าเขาได้กระทำความผิดจริง จึงทำให้ผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด มีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

สิทธิที่จะโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น สอดคล้องกับ “หลักฟังความทุกฝ่าย” (Audiatur Et Altera Pars)⁴⁵ อันเป็นหลักเกณฑ์ของวิธีพิจารณาความอาญาที่ดี ซึ่งโยงเกี่ยวกับอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ด้วย

นอกจากนี้ ในการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยอยู่ในฐานะเป็นประธานแห่งคดี เขาจึงมีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองตามข้อสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ดังนั้นผู้ต้องหาเองก็ดี จำเลยเองก็ดี จึงมีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานต่างๆ มาแสดงเพื่อโต้แย้งข้อกล่าวหาได้เสมอ ซึ่งในประเทศไทยนั้นก็ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสอบสวนที่เปิดช่องให้ผู้ต้องหา มีสิทธิให้การหรือไม่ก็ได้ หรือแสดงพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่⁴⁶ และในการถามคำให้การผู้ต้องหานั้น ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต้องหานั้น⁴⁷ อันเป็นการแสดงให้เห็นความเป็นประธานในคดี ดังนั้น สิทธิที่จะโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานได้ก็เป็นสิทธิประการหนึ่งที่สำคัญของผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่ออำนวยความสะดวกให้หลักการอื่นๆ สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดี

⁴⁴ สุรินทร์ ถั่วทอง, “จากยกกระบัตรสู่อัยการ,” วารสารอัยการ (เมษายน 2525): 36.

⁴⁵ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2549), หน้า 64.

⁴⁶ มาตรา 134/4 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

⁴⁷ มาตรา 135 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2.2.3 สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม และระยะเวลาที่ เพียงพอในการเตรียมคดี (Right to Speedy Trial Fairness)

มีคำกล่าวที่ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้า คือความอยุติธรรม” (Justice Delay is Justice Deny) ดังนั้น ขั้นตอนต่างๆในกระบวนการยุติธรรมต้องดำเนินการไปโดยรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันต้องมีความเป็นธรรมด้วย การพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว และเป็นธรรม เป็นวิธีการที่กำหนดขึ้นมาโดยกฎ ข้อบังคับ รัฐบัญญัติ หรือกระบวนการของกฎหมาย เพื่อมิให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างล่าช้า สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ขึ้นอยู่กับพฤติการณ์แวดล้อม (Circumstance) ของแต่ละคดี เช่น พิจารณาถึงสภาพการณ์ทั้งหมดในคดีนั้นตั้งแต่วินาทีที่เกิดความล่าช้า เหตุแห่งความล่าช้า และจำเลยเป็นผู้ที่ละเลยสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วของตนเองหรือไม่⁴⁸

แนวความคิดในเรื่องปอเกิดแห่งสิทธิของผู้ต้องหาในการดำเนินคดีอาญานั้นมีพัฒนาการและความแตกต่างกันเป็นลำดับ ดังจะเห็นได้จากทฤษฎีว่าด้วยการให้ความยุติธรรมทางอาญา ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ทฤษฎีหลักๆ คือ ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม และทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม

ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมนั้นต้องการส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยมุ่งควบคุม ระวัง และปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมที่ดีจะต้องมีสถิติการจับกุมผู้กระทำความผิดสูง และผู้ที่ถูกจับกุมได้นั้นจะต้องเป็นผู้กระทำความผิดจริง การดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมจะต้องรวดเร็วและเด็ดขาด⁴⁹ ในขณะที่ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมนั้น เป็นอะไรที่ตรงข้ามกับทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม กล่าวคือ บุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่าประกอบอาชญากรรมเพียงเพราะมีพยานหลักฐานว่าเขาได้กระทำความผิดเท่านั้น แต่กระบวนการในการสืบสวนสอบสวนเรื่องราวความเป็นมาของการกระทำนั้นต้องใช้เวลามากกว่าจะได้ข้อเท็จจริงครบถ้วน ดังนั้น ในส่วนของผู้เขียน เห็นว่าสิทธิของผู้ต้องหาที่จะได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว และเป็นธรรมนั้น เป็นแนวความคิดที่เป็นการบูรณาการมาจากทฤษฎีทั้งสองดังกล่าวมาข้างต้น และเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่จะทำให้กระบวนการยุติธรรมถูกกำหนดออกมาในรูปแบบที่ถูกต้องมากที่สุด

นอกจากนี้ การดำเนินคดีกับบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมนั้น ยังเป็นหลักการอันเป็นที่ยอมรับในระดับสากลด้วย ดังจะเห็นได้จากกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1960 (International Covenant on Civil

⁴⁸ บุศรา เกิดวิชัย, สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 16.

⁴⁹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ, สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), หน้า 2.

And Political Rights: ICCPR) บทบัญญัติที่ 9 วรรคที่สาม ได้รับรองสิทธิประการดังกล่าวเอาไว้ และตามอนุสัญญาของสภายุโรปเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (European Convention for the Protection of Human Right and Fundamental Freedoms) ข้อ 6 กำหนดถึงสิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการดำเนินคดีว่าการดำเนินคดีอาญาควรเป็นไปภายในเวลาอันสมควร (Within a Reasonable Time) ซึ่งศาลสิทธิมนุษยชนของยุโรปได้ได้อธิบายไว้ว่า “ภายในเวลาอันควรนั้น จะต้องดำเนินการโดยไม่ชักช้า นับตั้งแต่เวลาที่ผู้กล่าวหาถูกจับกุมหรือถูกเริ่มขั้นตอนการดำเนินคดีที่จะส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้นั้น”⁵⁰

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมด้วยความล่าช้าอาจเป็นผลร้ายต่อทั้งผู้เสียหายและผู้ต้องหาได้ เพราะพยานหลักฐานต่างๆ อาจเกิดความชำรุด สูญหาย หรือกระจัดกระจาย เช่น พยานบุคคลอาจโยกย้ายถิ่นที่อยู่ หรือเสียชีวิต ไม่อาจมาเบิกความต่อศาลได้ ฝ่ายผู้เสียหายที่มีอำนาจหรือมีฐานะดี อาจใช้อำนาจนั้นข่มขู่ หรือทำร้ายพยานจนเกิดความกลัว ไม่กล้ามาเป็นพยานได้ หรือให้การผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง หรือผู้ต้องหาอาจถ่วงเวลาเพื่อที่จะทำลายพยานหลักฐานที่ผู้เสียหายมีอยู่ก็ได้ ทำให้ผู้เสียหายเกิดความเสียหายไม่มีความยุติธรรม หรือผู้ต้องหาไม่มีความยุติธรรม เมื่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมมีความล่าช้า ทำให้ผู้ต้องหาเบื่อหน่าย เพราะในการต่อสู้คดีนั้นต้องใช้ค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนหนึ่ง และต้องใช้เวลาในการทำมาหากิน อาจรับสารภาพเพื่อให้คดีจบได้

แต่กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1960 (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) Article 14 ข้อ 3 (B) To be Adequate Time and Facilities for the Preparation of his Defence and to Communicate with Counsel of his Own Choosing สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดี ก็ให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน ดังนั้นในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่จะต้องดำเนินการด้วยความรวดเร็วเพื่อรักษาสิทธิผู้ต้องหานั้น จะต้องคำนึงถึงการให้เวลาเพียงพอในการเตรียมคดีด้วย เพื่อความเป็นธรรมแก่คู่กรณี

ซึ่งประเทศไทย โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 40 (7) “ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้องรวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการ

---

⁵⁰X v. Austria (European Court of Human Rights, 1967); Eckle v. Germany (European Court of Human Rights, 1982); Neumeister v. Austria (European Court of Human Rights, 1968); Wemhoff v. Germany (European Court of Human Rights, 1968); ชาตี ชัยเดชสุริยะ, *เรื่องเดิม*, หน้า 85.

ปล่อยตัวชั่วคราว” เห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้บัญญัติให้สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศดังกล่าว กล่าวคือการสอบสวนคดีอาญาต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว และเป็นธรรม แต่อย่าลืมว่าการสอบสวนเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา เพราะการสอบสวนมีผลกระทบโดยตรงต่อการสร้างหรือทำลายกระบวนการยุติธรรม (Due Process of Law)⁵¹ กล่าวคือถ้าหากการสอบสวนเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพแล้ว ผลการดำเนินการในชั้นอัยการและศาลจะดำเนินไปอย่างยุติธรรมและโปร่งใสขึ้นก็จะเกิดขึ้นได้ยาก การพิจารณาคดีศาลต้องใช้พยานหลักฐานที่ได้มาจากการสอบสวนที่รวบรวมไว้เป็นสำคัญ ถ้าการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานไม่มีประสิทธิภาพแล้ว ศาลก็อาจยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้กับจำเลยได้ ซึ่งเป็นทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมแก่โจทก์ ดังนั้นควรที่จะให้ระยะเวลาเพียงพอในการเตรียมคดีด้วยตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1960 (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) บทบัญญัติที่ 14 ข้อ 3 (ข) เพื่อที่จะให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีประสิทธิภาพสูงสุด และเป็นธรรมแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย

2.2.4 สิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การในชั้นสอบสวน (Right to Silence)

สิทธิที่จะไม่ให้การ (Right to Silence) และสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้พูดในทางที่เป็นผลร้ายแก่ตนเอง (Privilege Against Self-Incrimination) เป็นสิทธิที่สอดคล้องกับข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดจากศาลว่าบุคคลนั้นมีความผิด โดยหลักแล้วผู้ถูกกล่าวหาไม่มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง หากเป็นหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ต้องพิสูจน์ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหาจริง หากพิสูจน์ไม่ได้ก็ต้องเป็นไปตามข้อสันนิษฐานข้างต้นจะไปบังคับให้ผู้ถูกกล่าวหาให้การไม่ได้ไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตาม นอกจากผู้ถูกกล่าวหาจะยินยอมให้การเองโดยบริสุทธิ์ใจ

สิทธิที่จะไม่ให้การ (Right to Silence) และสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้พูดในทางที่เป็นผลร้ายแก่ตนเอง (Privilege Against Self-Incrimination) ตามหลักขององค์การสหประชาชาติ เพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก (Body of Principles for the Protection of all Persons under any Form of Detention or Imprisonment 1988) ข้อ 21 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวไว้โดยสรุปได้ว่า “ห้ามมิให้บังคับผู้ที่ถูกคุมขังหรือจำคุกให้การรับสารภาพ หรือให้การในทางที่เป็นปฏิกษณ์ต่อตนเองหรือผู้อื่น” เหตุผลที่ถูกกำหนดเช่นนี้เพราะว่าผู้ถูกกล่าวหาซึ่งถูกจำกัดอิสรภาพนั้นย่อมอยู่ภายใต้แรงกดดันอันอาจมีการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยมิชอบ โดยหลักการของการ

⁵¹ เอก อังสนานนท์, การสืบสวนและสอบสวน (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555), หน้า 1.

คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาดังกล่าวจึงต้องมีมาตรการป้องกันปัญหาการล่วงละเมิดสิทธิตั้งแต่ต้น กระบวนการยุติธรรม

ส่วนในประเทศไทยได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/4 (1) ซึ่งบัญญัติว่า “ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า ผู้ต้องหาสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็น พยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้” อันเป็นบทบัญญัติที่แสดงให้เห็นถึงสิทธิของตัวผู้ต้องหาในการที่จะให้การหรือไม่ให้การ หรือจะให้การเป็นประการใดก็ได้โดยบริสุทธิ์ใน ปราศจากการบีบบังคับใดๆ ซึ่งสิทธิดังกล่าวเป็นหลักประกันของกระบวนการยุติธรรมที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ผู้ต้องหาหรือ จำเลยไม่อาจถูกบังคับให้กล่าวโทษตนเอง หรืออีกนัยหนึ่ง ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะถูกลงโทษได้ต่อเมื่อ รัฐสามารถพิสูจน์ด้วยความสามารถของรัฐเองว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความผิดจริงดังฟ้อง⁵² ซึ่ง เท่ากับเป็นการกำหนดภาระการพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยไปตกอยู่กับรัฐ สอดคล้องกับฐานะความเป็นประธานแห่งคดีของผู้ต้องหาหรือจำเลย และหลักยกประโยชน์แห่งความ สงสัยให้แก่จำเลยในกรณีที่รัฐไม่สามารถพิสูจน์ความผิดของเขาได้ ซึ่งกรณีต่างๆ เหล่านี้ จะเห็นได้จาก บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 และมาตรา 227 ก็ได้กำหนด หลักเกณฑ์ต่างๆ เหล่านี้ไว้

นอกจากนี้ ในส่วนของบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลย ก็ยังกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 อันเป็นการแสดงให้เห็นว่า กระบวนการในการสอบสวนผู้กระทำความผิดนั้น ผู้ต้องหาหรือจำเลย ย่อมมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การอย่างไรก็ได้ หากเขาพิจารณาแล้วว่าคำให้การเหล่านั้นจะเป็น ประโยชน์แก่ตัวเขาในการดำเนินคดี รัฐก็จะไปบีบบังคับให้เขาให้การตามความประสงค์ของรัฐมิได้ มิฉะนั้นแล้วคำให้การที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีได้ให้การด้วยความเต็มใจ กฎหมายก็ห้ามมิให้ศาลรับฟัง เพื่อพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลย อันเป็นการให้ความยุติธรรมแก่ตัวผู้ต้องหาหรือ จำเลยได้เป็นอย่างดี ทั้งยังเป็นการบูรณาการกับสิทธิและเสรีภาพประการอื่นๆ ตามกฎหมายอีกด้วย

2.2.5 สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence)

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และเมื่อบุคคลผู้ถูกกล่าวหาถูกจับ กระบวนการยุติธรรมทาง อาญาจะเริ่มดำเนินขึ้นทันที แต่ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นจะกระทบกับเสรีภาพ ของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้สิทธิไว้กับบุคคลทุกคนเสมอ ซึ่งการ

⁵² เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์ และคณะ, *เรื่องเดิม*, หน้า 218-219.

กระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐในขั้นตอนต่างๆ จำเป็นต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ตลอด ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะเป็นผู้ถูกกล่าวหา หรือไม่ก็ตาม

ในฐานะที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี การกระทำใดๆ ย่อมต้องมองจากตัวเขาเป็นสำคัญที่สุด กล่าวคือ มองถึงสิทธิเสรีภาพที่เขามีอยู่และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยเช่นกัน ดังนั้น เพื่อให้กรณีเป็นการจำกัดการใช้อำนาจรัฐ และกำหนดเป็นแนวทางการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานรัฐ จึงมีหลักประกันขั้นพื้นฐานของกฎหมายที่สำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่ง นั่นก็คือ การกำหนดข้อสันนิษฐานว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้มีคำพิพากษาของศาลที่ถึงที่สุด ว่าบุคคลผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด (Presumption of Innocence)⁵³

การสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยบริสุทธิ์จนกว่าจะได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้นเป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยมีพื้นฐานมาจากการอนุมานว่าคนส่วนใหญ่ไม่น่าจะเชื่ออาชญากร และการที่จะลงโทษผู้บริสุทธิ์นั้น ได้มีคำกล่าวตามหลักกฎหมายเกือบทุกประเทศทั่วโลกที่ว่า “ปล่อยนักโทษสิบคนยังดีกว่าลงโทษผู้บริสุทธิ์เพียงคนเดียว” การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะจับกุมและลงโทษบุคคลใด เพราะการกระทำอย่างไร จะต้องต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและได้กำหนดโทษไว้ตามหลักสภษาศกกฎหมายที่ว่า “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ หากไม่มีกฎหมาย” (Nullum crimen nulla poena sine lege)⁵⁴ อันเป็นหลักในการตรากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสมัยใหม่ของไทย โดยในประเทศไทยได้วางหลักไว้ว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้”⁵⁵ ดังนั้น การที่จะลงโทษบุคคลใด ก่อนที่จะได้มีการพิสูจน์ความผิดโดยการพิจารณาพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริงนั้นไม่ได้ จึงต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด

เนื่องจากการพิจารณาคดีอาญาในระบบเดิมนั้นมิได้คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าที่ควร ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกกระทำทรมานให้ยอมรับสารภาพเสมือนหนึ่งเป็นวัตถุชิ้นหนึ่งเท่านั้น มิได้มีสิทธิใดๆ ที่จะต่อสู้คดีได้เลย สภาพความไม่เท่าเทียมกันนี้ สืบเนื่องมาจากการมีระบบทาสซึ่งเป็นการส่งผลให้มีทั้งมนุษย์ที่เป็นผู้ทรงสิทธิ หรือเป็นประธานของสิทธิ (Rechtssubjekt) และมนุษย์ที่เป็นกรรมของสิทธิ (Rechtobjekt)⁵⁶ ดังนั้น การยอมรับถึงสิทธิต่างๆ ของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

⁵³ชาติ ชัยเดชสุริยะ, *เรื่องเดิม*, หน้า 61.

⁵⁴ชาคริต อนันทรวัฒน์, *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556), หน้า 71.

⁵⁵มาตรา 2 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายอาญา

⁵⁶คณิต ณ นคร, “ฐานะของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา,” *บทบัญญัติ* 42, 2 (2540): 11.

ในอดีตจึงไม่มีหรือถ้าหากมีก็น้อยมาก นอกจากนี้แล้ว ยังมีการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้กล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดจนกว่าจะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้ ส่วนวิธีทรมานก็เพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยยอมรับสารภาพเท่านั้น อันเป็นวิธีการที่ป่าเถื่อนและไร้มนุษยธรรมโดยสิ้นเชิง ทั้งยังเสี่ยงต่อการลงโทษผู้ที่บริสุทธิ์อีกต่างหาก ด้วยเหตุนี้ หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด จึงเป็นการป้องกันการกล่าวหาอย่างเลื่อนลอยและลงโทษผู้ต้องหาหรือจำเลยตามอำเภอใจเหมือนดังเช่นการใช้จารีตนครบาลในการทรมานร่างกายผู้ถูกกล่าวหาเพื่อให้ยอมรับสารภาพนั่นเอง

หลักการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์นี้ ตามกฎหมายของอังกฤษถือเป็นหลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา และถือเป็นมูลฐานของสิทธิเสรีภาพและหลักนิติธรรม⁵⁷ ส่วนตามหลักกฎหมายอเมริกา ได้อธิบายว่า ตามหลักนิติธรรมแล้ว หลักประกันสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจะประกอบด้วยหลักการอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Right to Presumption of Innocence) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยชอบธรรม (Right to a Fair Trial) และสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางคดี (Right to Assistance of Counsel)⁵⁸

ในระดับสากลนั้น ก็ได้มีการรับรองหลักการดังกล่าวนี้ไว้เช่นกัน ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและการเมือง ค.ศ.1960 (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) บทบัญญัติที่ 14 ข้อ 2 ซึ่งบัญญัติไว้สรุปความได้ว่า “ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย” หรือในอนุสัญญาของสภายุโรปเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedom) ข้อ 6 (2) ซึ่งบัญญัติสรุปความได้ว่า “บุคคลทุกคนที่ถูกดำเนินคดีว่ากระทำความผิดทางอาญา พึงได้รับสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่าผู้นั้นกระทำความผิดจริง” นอกจากนี้แล้ว ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ 11 (1) ซึ่งบัญญัติสรุปความได้ว่า “บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะได้มีการพิสูจน์ว่ามี

⁵⁷ Andrew Sanders and Richard Young, *Criminal Justice* (London: Butterworths, 2000), pp. 245-246 อ้างถึงใน ชาติ ชัยเดชสุริยะ, *เรื่องเดิม*, หน้า 62.

⁵⁸ Cherif M. Bassiouni, “Human Right in Context of Criminal Justice: Identify Protections in National Constitutions,” *Duke Journal of Comparative Law* 3 (1993): 235 อ้างถึงใน ชาติ ชัยเดชสุริยะ, *เรื่องเดิม*, หน้า 62.

ความผิดจริงตามกฎหมายในการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ณ ที่ตนมีหลักประกันทั้งหมดที่จำเป็นในการต่อสู้คดี” (Everyone Charged with a Penal Offence has the Right to be Presumed Innocent until Proved Guilty according to Law in a Public Trial at which He has had all the Guarantees Necessary for his Defence)⁵⁹

จากหลักการนี้ก็นำไปสู่หลักเกณฑ์ที่สืบเนื่องกันว่า ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้ ซึ่งได้มีการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา เช่น ในกฎหมายมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners 1955) ข้อ 84 ซึ่งสรุปความได้ว่า “ผู้ถูกคุมขังที่ศาลยังไม่ได้พิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกนั้น พึงได้รับปฏิบัติแตกต่างหากจากผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วว่าได้กระทำความผิด” หรือในหลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก (Body of Principles for the Protection of all Persons under any Form of Detention or Imprisonment 1988) ข้อ 8 ซึ่งสรุปความได้ว่า “ผู้ที่ถูกคุมขังระหว่างการดำเนินคดีพึงได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงสถานะของการที่ผู้นั้นจะยังไม่ได้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก ดังนั้น หากเป็นไปได้ การคุมขังผู้นั้นพึงให้แตกต่างหากจากนักโทษโดยเด็ดขาด”⁶⁰

และในประเทศไทยนั้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้แล้ว เช่นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 33 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” และในวรรคสอง บัญญัติว่า “ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นกระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ส่วนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ตามมาตรา 39 ก็ยังคงยึดหลักการไว้เช่นเดิมเช่นกัน

หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จึงถือเป็นหลักการขั้นพื้นฐานเบื้องต้นแห่งสิทธิทั้งหลาย ที่จะบังเกิดแก่ผู้ถูกกล่าวหาตั้งแต่การเริ่มต้นกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา ไปจนกระทั่งขั้นตอนสุดท้าย เพราะเป็นการกำหนดให้เจ้าหน้าที่ทั้งหลายในกระบวนการยุติธรรมตระหนักอยู่เสมอว่า “กำลังดำเนินการกระบวนการยุติธรรมกับผู้บริสุทธิ์อยู่” จึงถือได้ว่า หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้มีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด (Presumption of Innocence) เป็นหลักการของนิติรัฐโดยแท้

⁵⁹ ธนธรรม เจริญเลิศ, **ขอบเขตของการพิจารณาคดีอาญาโดยเปิดเผย** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2553), หน้า 11.

⁶⁰ ซาติ ชัยเดชสุริยะ, **เรื่องเดิม**, หน้า 62.

2.2.6 สิทธิที่จะมีทนายให้การช่วยเหลือทางคดี (Right to Counsel)

สิทธิในการมีทนายนี้ถือเป็นสิทธิที่มีความสำคัญมาก ซึ่งมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติหลายฉบับได้กล่าวถึงสิทธิของผู้ต้องหาที่จะให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำของตนในชั้นสอบสวน และหลักการขององค์การสหประชาชาติเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก (Body of Principles of Protection of all Persons under any Form of Detention or Imprisonment 1998) ข้อ 23 กำหนดสิทธิของผู้ที่ถูกคุมขังหรือผู้ที่ถูกจำคุกไว้ว่า ผู้ที่ถูกคุมขังหรือผู้ที่ถูกจำคุกหรือที่ปรึกษาทนายความของผู้นั้นมีสิทธิที่จะขอตรวจดูรายละเอียดในเอกสารที่บันทึกการสอบปากคำนั้นด้วย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าเป็นการขอตรวจดูเอกสารหลังสอบปากคำที่เสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งมีได้อยู่ในระหว่างสอบปากคำ⁶¹ และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) Article 14 ข้อ 3 (D). . . to have legal assistance assigned to him, and without payment by him in any such case if he does not have sufficient means to pay for it ในกรณีใดๆ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมบุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะได้รับผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย โดยต้องแต่งตั้งให้ปราศจากค่าตอบแทน ในกรณีที่บุคคลนั้นไม่สามารถรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทนนั้นได้

ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 40 (7) ได้บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้องรวดเร็วและเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ. . .” เห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาในการมีทนายความช่วยเหลือทางคดี และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/3 บัญญัติว่า “ผู้ต้องหาสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้” การที่กฎหมายกำหนดสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญาประการนี้ขึ้นมาด้วยเหตุที่บุคคลทุกคนในสังคมไม่อาจที่จะทราบวิธีการและเงื่อนไขทางกฎหมายได้ทั้งหมด จึงจำเป็นต้องให้มีผู้ที่มีความรู้และวิชาชีพโดยตรงเป็นผู้ให้คำแนะนำและดำเนินการให้ ทั้งสิทธิในการมีทนายความให้ความช่วยเหลือทางคดีก็เป็นสิ่งที่พนักงานสอบสวนจะละเลยไปเสียไม่ได้ ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บังคับให้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิประการนี้ของตนเอง ในบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 134/4 ซึ่งบัญญัติว่า

ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบ
ก่อนว่า

⁶¹ *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 75.

(1) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

(2) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ได้ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็ให้บันทึกไว้ ถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือก่อนที่จะดำเนินการตามมาตรา 134/1 มาตรา 134/2 และมาตรา 134/3 จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นไม่ได้

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นวิธีการเฉพาะซึ่งบุคคลทั่วไปไม่อาจทราบถึงขั้นตอนของวิธีพิจารณาทั้งหมดได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้มีวิชาชีพเฉพาะมาคอยช่วยเหลือและให้คำแนะนำต่างๆ เพื่อให้การดำเนินการพิสูจน์ความจริงเป็นไปโดยถูกต้อง ซึ่งบางครั้ง ผู้ต้องหารับสารภาพไปโดยที่ตนไม่สมัครใจ หรือเพราะหลงผิดเชื่อคำมั่นสัญญาที่พนักงานสอบสวนได้ให้ไว้เมื่อรับสารภาพไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์เช่นนี้ เมื่อคดีขึ้นสู่ศาล ก็เป็นการยากยิ่งที่ทนายของจำเลยนั้นจะหาหลักฐานมาหักล้างเพื่อให้ศาลเชื่อว่าคำให้การของผู้ต้องหาเป็นไปโดยไม่สมัครใจ⁶² ดังนั้น หากผู้ต้องหาได้รับคำปรึกษาจากทนายความผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ก็เท่ากับเป็นการเตือนให้ผู้ต้องหาระมัดระวังในการให้การต่อพนักงานสอบสวน และเป็นการลดภาระหน้าที่ในการพิสูจน์ความจริงให้เป็นของรัฐด้วย เพราะผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีความพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดนั้น

2.2.7 สิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว (Right to Bail)

จากการที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเขาได้กระทำความผิดจริง ดังนั้น ในกระบวนการการพิสูจน์ความจริงของการกระทำซึ่งใช้ระยะเวลาานานพอสมควร ผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงควรมีสิทธิได้เป็นอิสระไม่ถูกควบคุมตัวหรือกักขัง แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายก็ได้กำหนดเงื่อนไขต่างๆ เกี่ยวกับการร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวเอาไว้ รวมไปถึงการกำหนดระเบียบในการส่งคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวของศาลเอาไว้ด้วย

การขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย คือการขออนุญาตให้ผู้ต้องหาจำเลยพ้นจากการควบคุมของเจ้าพนักงานหรือศาลตามระยะเวลาที่กำหนดเพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมหรือขังเป็น

⁶² เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ, *เรื่องเดิม*, หน้า 92.

เวลานานเกินกว่าความจำเป็นในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี เพราะหากไม่มีความจำเป็นต้องควบคุมก็ควรที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวไป อันเป็นการปฏิบัติตามหลักการของรัฐธรรมนูญที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดหาได้ไม่

โดยหลักการขอประกันตัวนี้มีต้นกำเนิดในประเทศอังกฤษ⁶³ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาความยุ่งยากและลดค่าใช้จ่ายของเจ้าหน้าที่ที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ เพื่อรอจนกว่าผู้พิพากษาสามัญ (Visiting Judges) จะเดินทางมาถึง และดำเนินการพิจารณาคดีนั้น⁶⁴ แต่ในปัจจุบันหลักในการประกันตัวได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ การที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว เพื่อให้เขาสามารถมีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ประการหนึ่ง ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเขาเป็นผู้บริสุทธิ์ดังกล่าวมาแล้ว อีกทั้งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Co Covenant on Political and Civil Right) ข้อ 9 กำหนดว่า “มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องคุมขังบุคคลผู้อยู่ระหว่างพิจารณาคดี หากแต่ควรปล่อยชั่วคราวโดยอาจมีหลักประกันว่าจะกลับมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดีหรือในกรณีจำเป็นตามโอกาสหรือมารับการบังคับคดีตามคำพิพากษานั้นก็ได้” และตามหลักการขององค์การสหประชาชาติเพื่อการคุ้มครองบุคคลที่ถูกคุมขังหรือจำคุก (Body of Principles for the Protection of all Persons under any Form of Detention or Imprisonment 1988) ข้อ 38 ก็ได้ระบุหลักเกณฑ์นี้ไว้ กล่าวคือ “ผู้ที่ถูกคุมขังในระหว่างการดำเนินคดีอาญาพึงมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างการดำเนินคดีนั้น”⁶⁵

โดยได้มีมาตรฐานสากลบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพในร่างกายบุคคลไว้ว่าบุคคลจะไม่ถูกคุมขังโดยพลการ การจำกัดเสรีภาพนี้ต้องกระทำเท่าที่กฎหมายให้อำนาจเท่านั้น เพื่อป้องกันการควบคุมตัวโดยพลการ และป้องกันพยานหลักฐานมิให้ถูกทำลายโดยผู้กล่าวหา ด้วยเหตุนี้เองจึงได้มีมาตรการในการป้องกันโดยกำหนดเงื่อนไขและระยะเวลาในการควบคุมตัวหรือขังไว้ โดยมีศาลหรือ

⁶³ *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 253-254.

⁶⁴ Patricia M. Wald “The Right to Bail Revisited: A Decade of Promise without Fullfillment,” In **The Right of The Accused Volume 1 Sage Criminal Justice System Annuals** (Beverly Hills: Sage, 1972), pp. 177-205.

⁶⁵ ซาติ ชัยเดชสุริยะ, *เรื่องเดิม*, หน้า 79.

เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตรวจสอบเหตุจำเป็นดังกล่าว⁶⁶ ทุกประเทศมีบทบัญญัติที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลดังกล่าว รวมถึงประเทศไทยด้วย การปล่อยชั่วคราวตามตามบทบัญญัติของกฎหมายและทางปฏิบัติปัจจุบันมีข้อที่นำคิดอยู่ 2 ประการ ประการแรกคือเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งในประเทศไทยยังมีความเหลื่อมล้ำอยู่มากระหว่างคนที่มีฐานะยากจนกับคนที่มีฐานะร่ำรวย และประการที่สองคือเรื่องอำนาจของเจ้าพนักงานและศาล⁶⁷

คำกล่าวประการแรกที่ว่า “การปล่อยชั่วคราวมีข้อนำคิดเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลที่ไม่เท่าเทียมกัน” นั้น ก็คือการปล่อยชั่วคราวนำไปสู่ความไม่เสมอภาคในแง่ที่ว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวดีกว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ส่วนคำกล่าวประการที่สองที่ว่า “การปล่อยชั่วคราวมีข้อนำคิดเรื่องอำนาจของเจ้าพนักงานและศาล” เห็นว่าตามกฎหมายนั้นเจ้าพนักงานและศาลอาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางมากในการที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ยิ่งความคิดในทางอำนาจนิยมสูงยิ่งทำให้มีปัญหามากยิ่งขึ้นตามไปด้วย

ซึ่งในประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวกับเรื่องการปล่อยชั่วคราว ดังนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 32 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย และมาตรา 40 (7) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107 วรรคแรก และวรรคสอง เมื่อได้รับคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานหรือศาลรีบสั่งอย่างรวดเร็ว และผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ฯลฯ คำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการตามคำสั่งทันที⁶⁸ ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยตัวชั่วคราว พ.ศ.2545 ข้อ 2 เมื่อศาลได้รับคำร้องขอปล่อยชั่วคราวแล้ว ให้รีบพิจารณาและมีคำสั่งโดยเร็ว โดยให้ถือเป็นหลักว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ ก็ให้ระงับเหตุผลไว้โดยครบถ้วนชัดแจ้ง และพิจารณาสั่งในแนวเดียวกัน

และได้วางหลักเกณฑ์ไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 มาตรา 108/1 มาตรา 109 มาตรา 110 มาตรา 111 มาตรา 112 มาตรา 113 และมาตรา 113/1 ซึ่งได้สอดคล้องกับ

⁶⁶ ตรีสุพจน์ ฦ บางช้าง, กระบวนการบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2548), หน้า 24.

⁶⁷ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, *เรื่องเดิม*, หน้า 370.

⁶⁸ มารุต บุณนาค, *สิทธิพื้นฐานในคดีอาญา* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2550), หน้า 57-58.

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Right) ที่ประเทศไทยได้ลงนามเข้าร่วมเป็นภาคีด้วย ได้ระบุในข้อ 9 ซ้อย่อยที่ 3

บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้อำนาจตุลาการ และจะต้องมีสิทธิได้รับพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควร หรือได้รับการปล่อยการประกันว่าจะมาปรากฏตัวในวันพิจารณาคดี ในขั้นตอนอื่นของกระบวนการพิจารณา และจะมาปรากฏตัวเพื่อบังคับตามคำพิพากษา เมื่อถึงวาระนั้น

เห็นได้ว่าบุคคลที่ถูกจับไม่จำเป็นจะต้องถูกควบคุมตัวตลอดระยะเวลาในการกระบวนการพิจารณาคดี ดังนั้น จึงได้มีหลักการปล่อยตัวชั่วคราวขึ้นซึ่งเป็นหลักที่สำคัญที่ผูกพันทั้งประเทศไทยและนานาประเทศ ซึ่งทุกฝ่ายต้องเคารพและยึดปฏิบัติตามหลักดังกล่าวอย่างเท่าเทียมกัน

โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์ของการปล่อยชั่วคราวไว้ 3 ประเภท คือ

1. การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน⁶⁹ หมายถึง การปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีสัญญาประกันให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานหรือศาลเลย ผู้ต้องหาหรือจำเลยเพียงสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือตามหมายเรียกเท่านั้น การปล่อยโดยไม่มีประกันนั้น ถ้าผู้ต้องหาไม่มาตามนัดหรือตามหมายเรียกก็ไม่ถือว่าผิดสัญญาประกัน เพราะไม่มีการทำสัญญาประกัน ซึ่งในกรณีนี้จะกระทำในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่สูงมาก

2. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน⁷⁰ หมายถึง การปล่อยชั่วคราวโดยผู้ต้องหาหรือจำเลยเองหรือบุคคลอื่นเข้าทำสัญญาประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาลว่าจะมาหรือนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งตามวันเวลาที่เจ้าพนักงานหรือศาลนัดหรือหมายเรียกมา เช่น ขอลปล่อยชั่วคราวในระหว่างที่ถูกควบคุมตัวที่สถานีตำรวจ ก็ทำสัญญาประกันระหว่างนายตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวนและผู้ประกัน ซึ่งหากมีการผิดสัญญาประกัน พนักงานสอบสวนผู้ทำสัญญาประกันโดยตำแหน่งมีอำนาจฟ้องผู้ประกันเป็นคดีแพ่งให้ใช้ค่าปรับตามสัญญาประกันได้

3. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน⁷¹ หมายถึง การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราวโดยมีสัญญาประกันพร้อมด้วยหลักประกัน โดยก่อนปล่อยไปให้ผู้ประกันหรือผู้เป็น

⁶⁹ มาตรา 111 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

⁷⁰ มาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

⁷¹ มาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

หลักประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกัน ดังนั้น การปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักประกันและหลักประกัน ซึ่งหลักประกันตามมาตรา 114 วรรคสอง ได้กำหนดให้หลักประกันมีได้ 3 ชนิดคือ

1. เงินสด โดยผู้ทำสัญญาประกันต้องนำมาให้เจ้าพนักงานหรือศาลยึดไว้ตามจำนวนที่เจ้าพนักงานหรือศาลกำหนดแต่ในทางปฏิบัตินั้นไม่จำเป็นต้องเอาเงินสดมาวางเพียงแต่นำบัญชีเงินฝากจากธนาคาร เช่น บัญชีเงินฝากประเภทออมทรัพย์ หรือบัญชีเงินฝากประจำที่ธนาคารได้รับรองความถูกต้องแล้วว่ามียอดเงินพอเพียงแก่การที่ศาลเรียกเป็นหลักประกัน
2. หลักทรัพย์อื่น เช่น พันธบัตรรัฐบาล หรือโฉนดที่ดิน โดยต้องนำมาให้เจ้าพนักงานหรือศาลยึดไว้ และ
3. บุคคลมาเป็นหลักประกัน โดยแสดงหลักทรัพย์ ซึ่งหมายความว่า ผู้ประกันจะต้องนำบุคคลภายนอกมาเป็นหลักประกันอีกชั้นหนึ่ง โดยที่บุคคลภายนอกรับประกันการปฏิบัติตามสัญญาประกันของผู้ประกัน และบุคคลภายนอกนำหลักทรัพย์มาแสดง โดยอาจเป็นเงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นก็ได้

การประกันตัวผู้ต้องหา นั้นไม่ใช่เป็นเพียงแต่เพื่อป้องกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องหาที่ได้รับประกันตัวเพื่อที่จะได้ไปปรึกษาหารือกับทนายความของตนในการต่อสู้คดีตามข้อกล่าวหาที่ได้รับแจ้งได้อย่างเต็มที่ และแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้อย่างสะดวก

ซึ่งสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้กล่าวมาในข้างต้นทั้งหมดนี้เป็นหลักการสากลที่นานาอารยประเทศจำเป็นต้องกำหนดมาตรการการเพื่อคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยในประเทศไทยนั้นในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยควรได้รับความคุ้มครองไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าผู้เสียหาย แม้ในความคิดของประชาชนทั่วไปนั้นอาจจะมองว่าผู้เสียหายเป็นบุคคลที่เสียประโยชน์ควรได้รับความคุ้มครองอย่างเต็มที่ แต่ไม่ควรลืมว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหา นั้นไม่ใช่ผู้ที่กระทำความผิดเสมอไป และในประเทศไทยยังมีปัญหาการจับกุมผู้ต้องหาผิดตัว หรือที่เรียกกันว่า “แพะ” หลายๆ คดีทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องสูญเสียอิสรภาพไปในช่วงระยะเวลาหนึ่งและอาจถูกตราหน้าจากสังคมว่าเป็นคนเลวไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข แม้จะได้มีการแก้ปัญหาโดยการเยียวยา แต่ก็เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ คดีที่โด่งดังก็คือคดีเซอร์แอน ดันแคน⁷² ที่ถูกฆาตกรรมเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2529 ผู้ถูกจับในคดีดังกล่าวแล้วแต่เป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ได้ถูกคุมขังลิดรอนเสรีภาพอย่างไม่เป็นธรรม โดยกระบวนการดำเนินคดีอาญาในไทยยังไม่ได้คำนึงถึงความเป็นบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลยตั้งแต่เริ่มต้นถึงท้ายสุดของกระบวนการเท่าที่ควร หากเกิดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม รัฐจะรับผิดชอบอย่างไรในการเยียวยาผู้ถูกกระทำที่เป็นผู้บริสุทธิ์ ดังนั้น

⁷² กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, *เรื่องเดิม*, หน้า 40-41.

ผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงควรได้รับความคุ้มครองสิทธิไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าผู้เสียหาย รวมไปถึงเสรีภาพ เพราะเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นจะถูกริดรอนไปตลอดกระบวนการยุติธรรม โดยเริ่มตั้งแต่ ขั้นตอนแรกของกระบวนการยุติธรรมนั่นก็คือ การจับกุม การควบคุมตัวของพนักงานสอบสวน ไปจนถึงการถูกขังโดยคำสั่งศาล

2.3 หลักการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนก่อนคดีขึ้นสู่ศาล

จากหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ได้กล่าวข้างต้น เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญานั้นทุกองค์ประกอบฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งระบบการดำเนินคดีอาญานั้นมี 2 ระบบ คือ การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน และการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา⁷³

2.3.1 การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

แต่เดิมนั้นโดยส่วนมากนานาประเทศใช้การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน “ระบบไต่สวน” คือระบบที่มีหน้าที่การสอบสวนฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาคดีไม่แยกออกจากกัน กล่าวคือการดำเนินคดีอาญาทั้งหมดอยู่ในอำนาจหน้าที่ของบุคคลหรือองค์กรเดียวเท่านั้น คือผู้พิพากษาหรือศาล โดยผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิจะนำพยานหลักฐานมาโต้แย้ง กล่าวคือตกเป็นกรรมในคดี (Procedural Object) มีสภาพไม่ต่างกับวัตถุชิ้นหนึ่งที่จะถูกกระทำอย่างไรก็ได้ไม่มีปากเสียงใดๆ ทั้งสิ้น

ส่วนในประเทศไทยนั้นแต่ก่อนการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน รัตนโกสินทร์ ศก 115 นั้น ก็ใช้การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนเช่นกัน

2.3.2 การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา “ระบบกล่าวหา” คือระบบการดำเนินคดีอาญาที่แยกหน้าที่การสอบสวนฟ้องร้อง กับหน้าที่พิจารณาคดีออกจากกันโดยสิ้นเชิง กล่าวคือการดำเนินคดีอาญาถูกแบ่งจากกันโดยผู้ทำหน้าที่ทั้งสอง คือ พนักงานตำรวจ อัยการ กับผู้พิพากษาหรือศาล และยกฐานะผู้ถูกกล่าวหาจากเป็นกรรมในคดี (Procedural Object) ขึ้นเป็นประธานในคดี (Procedural Subject) ทำให้มีปากมีเสียง นำพยานหลักฐานมาต่อสู้ได้อย่างเต็มที่

⁷³ คณิต ฒ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2555), หน้า 60-64.

การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหานี้ เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่ เป็นการแก้ไขข้อบกพร่องของการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน นานาประเทศจึงหันมาใช้ระบบกล่าวหาแทน เพราะเห็นว่าระบบไต่สวนนั้น อำนาจการดำเนินคดีอาญาตกแก่บุคคลหรือองค์กรฝ่ายเดียวคือผู้พิพากษาหรือศาล อาจเกิดความลำเอียงได้ จึงเห็นสมควรลดอำนาจผู้พิพากษาหรือศาลลง โดยให้มีอำนาจพิจารณาคดีเพียงเท่านั้น และแบ่งอำนาจหน้าที่การสอบสวนฟ้องร้องให้องค์กรอื่นทำหน้าที่แทน คือ พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ กล่าวคือศาลจะพิจารณาตัดสินคดีได้ก็ต่อเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีขึ้นมา และศาลจะเป็นผู้ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี

2.3.3 การดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนในประเทศไทย

ระบบการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยนั้นใช้ระบบกล่าวหา คือได้แยกการสอบสวนออกจากการฟ้องร้องคือแยกหน้าที่ระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการไว้อย่างชัดเจน และแยกการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นหน้าที่ของศาล เพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจกัน

ระบบกฎหมายไทยได้มีการพัฒนาต่อเนื่องตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 5 เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ที่ได้มีการนำกฎหมายสากลมาใช้ โดยกระบวนการดำเนินคดีผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นผสมกันระหว่างระบบกล่าวหา (Acquisition) ภาระการค้นหายานหลักฐานตกอยู่กับฝ่ายที่กล่าวหา และระบบไต่สวน (Inquisition) ศาลมีอำนาจค้นหายานหลักฐาน⁷⁴ ซึ่งการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาในประเทศไทยนั้นได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก โดยได้มีพระราชบัญญัติอื่นบัญญัติยกเว้นให้ใช้พระราชบัญญัตินั้นๆตามแก่กรณีของผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 เป็นต้น เพื่อเป็นการป้องกันสิทธิเสรีภาพและเหมาะสมแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในแต่ละรายให้มากที่สุด โดยในการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยนั้น ผู้ที่มีอำนาจหลักในการสอบสวนคดีอาญา คือ พนักงานสอบสวน⁷⁵

2.3.3.1 พนักงานสอบสวน

คำว่า “พนักงานสอบสวน” นั้น ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ได้อธิบายมีความหมายเป็น 2 นัย กล่าวคือนัยหนึ่งหมายถึงตัวบุคคลหรือตัวพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวนกับอีกนัยหนึ่งหมายถึง องค์กรดำเนินคดีอาญาที่มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน ซึ่งคำว่า “พนักงาน

⁷⁴สำนักงานกิจการยุติธรรม, *กระบวนการยุติธรรมทางอาญา* (กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2552), หน้า 3.

⁷⁵มาตรา 2 (6) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สอบสวนที่มีอำนาจหน้าที่” ในที่นี้จึงหมายถึงองค์การสอบสวนไม่ใช่ตัวเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวน ก่อนที่จะกล่าวถึงหน้าที่ในการสอบสวนมีอย่างไรบ้างนั้น ต้องดูก่อนว่าพนักงานสอบสวนไม่ใช่จะมีอำนาจสอบสวนได้ทุกข้อกล่าวหา แต่มีขอบเขตในการสอบสวนที่กฎหมายได้กำหนดไว้เพื่อไม่ให้เป็นการเกี่ยวงอการทำหน้าที่ เกิดการปิดความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวน อันจะเกิดช่องว่างในการใช้อำนาจรัฐ และเพื่อป้องกันการแก่งแย่งกันรับผิดชอบอันจะทำให้สิทธิของบุคคลที่จะถูกสอบสวนในฐานะที่เขาเป็นประธานแห่งคดีถูกระทบกระเทือนจากการดำเนินคดีซ้ำในมูลคดีเดียวกัน⁷⁶ ดังนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้แบ่งเขตอำนาจการสอบสวนความผิดอาญาไว้อย่างชัดเจน ในมาตรา 18 และมาตรา 20 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความผิดอาญาเกิดขึ้นท้องที่เดียว ซึ่งตามมาตรา 18 โดยปกติความผิดอาญาเกิดในเขตอำนาจการสอบสวนใดก็ให้เป็นหน้าที่ของเขตนั้น แต่หากอ้างหรือเชื่อว่าเกิดในเขตใด หรือผู้ต้องหาที่อยู่ในเขตใด หรือผู้ต้องหาถูกจับในเขตใดเขตนั้นก็มิอำนาจการสอบสวนความผิดอาญานั้นได้

2. ความผิดอาญาเกิดขึ้นหลายท้องที่ ซึ่งตามมาตรา 19 หากเป็นการไม่แน่ใจว่าความผิดอาญาได้กระทำในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่ หรือเมื่อความผิดอาญาส่วนหนึ่งได้กระทำในท้องที่หนึ่งและอีกส่วนหนึ่งทำอีกท้องที่หนึ่ง หรือความผิดอาญานั้นเป็นความผิดต่อเนื่องในหลายท้องที่เกินกว่าหนึ่งท้องที่ หรือ เป็นความผิดอาญาหลายกรรมกระทำในท้องที่ต่างกัน หรือความผิดอาญาได้เกิดขึ้นขณะผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายกำลังเดินทาง กรณีทั้งหมดนี้เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องซึ่งมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญานั้นได้

แม้หากว่าการสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้นได้กระทำโดยพนักงานสอบสวนที่ไม่มีอำนาจเป็นเพียงไม่สามารถรับฟังได้เท่านั้น ไม่ตัดสิทธิพนักงานอัยการในการฟ้องคดี โดยปกติแล้วพนักงานสอบสวนมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาได้ทั้งปวงหากได้มีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นและได้ทำการสอบสวนในเขตอำนาจของตนที่ได้กล่าวข้างต้น แต่ถ้าหากเป็นความผิดส่วนตัวต้องมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ⁷⁷ เหตุที่ต้องมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบเพราะคดีความผิดส่วนตัวนั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับการก่อความเสียหายในทางแพ่งซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัวของผู้เสียหาย ดังนั้นจึงต้องมีคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายก่อน พนักงานสอบสวนจึงจะมีอำนาจในการสอบสวนได้ เพราะถ้าหากได้ทำการสอบสวนคดีอาญาซึ่งเป็นความผิดส่วนตัวโดยปราศจากคำร้องทุกข์แล้วการสอบสวนของพนักงาน

⁷⁶ ยิ่งพรรณณัฐ คำภูเวียง, เขตอำนาจการสอบสวนคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), หน้า 52.

⁷⁷ มาตรา 121 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สอบสวนจึงเป็นการกระทำโดยไม่มีอำนาจ ต้องถือว่าไม่มีการสอบสวนโดยชอบ⁷⁸ แต่ถ้าหากเป็นคดีอาญาแผ่นดินแล้วพนักงานสอบสวนสามารถสอบสวนได้เลยโดยไม่ต้องมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ⁷⁹ เมื่อได้มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบจากผู้เสียหาย หรือได้รับตัวผู้ต้องหาที่ถูกจับตัวถูกต้องกฎหมายมาแล้ว และได้พิจารณาถึงเขตอำนาจการสอบสวนแล้ว ก็ให้ทำการสอบสวนโดยไม่ชักช้า

การสอบสวน คือ การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ⁸⁰ การเริ่มการสอบสวนโดยเร็วนั้นย่อมทำให้ทราบข้อเท็จจริงของคดีได้มากเพราะพยานยังมีความทรงจำดีที่จะจำเหตุการณ์ต่างๆ ได้ ผู้กระทำความผิดอาจจะยังไม่มีความพร้อมที่จะแก้ตัวหรือใช้อิทธิพลข่มขู่หรือจ้างวานพยานเพื่อเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน ร่องรอยแห่งการกระทำความผิดอาจจะยังปรากฏอยู่ และสถานที่เกิดเหตุยังไม่เปลี่ยนแปลง จึงทำให้การสอบสวนนั้นมีประสิทธิภาพ การสอบสวนโดยไม่ชักช้าย่อมทำให้การสอบสวนเสร็จได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ทราบว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ถ้าผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิด ผู้ต้องหาย่อมได้รับ

---

⁷⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 228/2544 (ศาลฎีกา) หนังสือมอบอำนาจของโจทก์ร่วมมีข้อความว่า โจทก์ร่วมมอบอำนาจให้ ร. จัดการแจ้งความเรื่องเช็คคืน โดยไม่ได้ระบุให้มีอำนาจแจ้งความเพื่อดำเนินคดีแก่จำเลย จึงไม่ชัดแจ้งว่าโจทก์ร่วมซึ่งเป็นผู้เสียหายมีเจตนาที่จะให้จำเลยต้องรับโทษ ทั้งเหตุที่แจ้งความร้องทุกข์ก็เพราะไม่ต้องการให้เช็คขาดอายุความ จึงไม่เป็นคำร้องทุกข์ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 2 (7) เมื่อความผิดต่อ พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 เป็นคดีความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่มีคำร้องทุกข์ ย่อมห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนตาม ป.วิ.อ. มาตรา 121 วรรคสอง การสอบสวนของพนักงานสอบสวนจึงเป็นการกระทำโดยไม่มีอำนาจ ต้องถือว่าไม่ได้มีการสอบสวนโดยชอบพนักงานอัยการโจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง

⁷⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 3753/2543 (ศาลฎีกา) ความผิดฐานลักทรัพย์และรับของโจรที่ฟ้องเป็นความผิดอาญาแผ่นดินไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวอันยอมความได้ ดังนั้น แม้ผู้เสียหายจะไม่ได้แจ้งความร้องทุกข์ พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจสอบสวนคดีได้โดยไม่ต้องมีคำร้องทุกข์จากผู้เสียหาย ฉะนั้นหนังสือมอบอำนาจของผู้เสียหายจะชอบด้วยกฎหมายอย่างไรหรือไม่จึงไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย

⁸⁰ มาตรา 2 (11) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การปล่อยตัวโดยเร็ว อันเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องด้วยอีกทางหนึ่ง⁸¹ ซึ่งการสอบสวนนั้นได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท⁸² คือ

1. การสอบสวนสามัญ ซึ่งได้บัญญัติตามมาตรา 130 ถึงมาตรา 147 เป็นการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป โดยเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดตามข้อกล่าวหา และนำตัวผู้กระทำความผิดจริงมาลงโทษ ซึ่งการกระทำผิดอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงซึ่งเป็นการกระทำผิดเล็กน้อยนั้นจะต้องทำการสอบสวนสามัญเสมอ

2. การชั้นสูตรพลิกศพ ซึ่งได้บัญญัติตามมาตรา 148 ถึงมาตรา 158 เป็นการสอบสวนในกรณีที่มีการตายเกิดขึ้นโดยผิดธรรมชาติ เช่น ฆ่าตัวตาย ถูกผู้อื่นหรือสัตว์ทำให้ตาย อุบัติเหตุ หรือตายโดยไม่ปรากฏเหตุแน่ชัด เป็นต้น และตายในระหว่างความครอบคุมของเจ้าพนักงาน

โดยมาตรา 131 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นได้บัญญัติให้ การสอบสวนเป็นหน้าที่หลักของพนักงานสอบสวน⁸³ โดยการรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานนั้นถึงแม้พนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหา แต่ในการดำเนินคดีนั้นมิใช่เป็นคู่กรณีกับผู้ต้องหา หากแต่เป็นการเพื่อค้นหาความจริงในคดี มิใช่เป็นการค้นหาความผิดของผู้ต้องหาเพียงอย่างเดียว โดยต้องรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์แก่ผู้ต้องหา จึงจะถือได้ว่าเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานอย่างเป็นธรรมและชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนนั้นต้องใช้เวลาในการทำสำนวนพอสมควร เพื่อทำสำนวนเต็มรูปแบบก่อนส่งไปยังพนักงานอัยการเพื่อทำการฟ้องคดี โดยในการทำสำนวนเต็มรูปแบบนั้นพนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนผู้กล่าวหา ผู้ต้องหา พยานบุคคล และหาพยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือเอกสารต่างๆเพื่อประกอบคดี เช่น ผลพิมพ์ลายนิ้วมือ (ทะเบียนประวัติ) ดูประวัติการกระทำความผิด⁸⁴ เพื่อขอให้บวกลงโทษตามมาตรา 58 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ขอให้เพิ่มโทษตามมาตรา 92, 93 แห่งประมวลกฎหมายอาญา หรือตามกฎหมายอื่น และทะเบียนราษฎรของผู้ต้องหา

⁸¹ ชัยเกษม นิติสิริ, *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน* (กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2554), หน้า 112-113.

⁸² *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 109.

⁸³ คณิต ญ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*, พิมพ์ครั้งที่ 8, หน้า 421-423.

⁸⁴ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 เรื่อง การอำนวยความสะดวกในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา, หน้า 30.

เพื่อดูภูมิลาเนาที่แท้จริง เป็นต้น จึงจะสามารถทำรายงานการสอบสวนสรุปสำนวนพร้อมความเห็นเสนอต่อพนักงานอัยการได้ โดยในสำนวนของพนักงานสอบสวนจะต้องมีทะเบียนประวัติอาชญากรเพื่อใช้ในการบวโกโทษ เพิ่มโทษแก่ผู้ต้องหา ซึ่งพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ ดังนี้

1. เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับตัวผู้ต้องหามาควบคุม หรือได้แจ้งข้อกล่าวหาผู้ซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาแล้ว ต้องจัดให้มีการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหาเพื่อตรวจสอบประวัติการกระทำผิด จากนั้นให้ส่งแบบพิมพ์ลายนิ้วมือไปยังกองทะเบียนประวัติอาชญากร หรือวิทยาการเขตพื้นที่รับผิดชอบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (1)

2. เมื่อได้รับผลการตรวจประวัติจากลายพิมพ์นิ้วมือผู้ต้องหาแล้วหากเป็นกรณีพบประวัติการต้องโทษผู้ต้องหาดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนบันทึกประวัติการต้องโทษของผู้ต้องหา (ให้ปรากฏผลคดี ศาลที่พิพากษา หมายเลขคดีดำ-คดีแดง วันพิพากษา และวันพ้นโทษ) ถ้าเป็นประวัติในสถานีตำรวจหรือหน่วยงานที่พนักงานสอบสวนสังกัดอยู่ ให้พนักงานสอบสวนคัดลอกประวัติการต้องโทษของผู้ต้องหาลงในรายการประวัติแล้วลงชื่อรับรองไว้ หากเป็นประวัติการต้องโทษต่างสถานีตำรวจหรือหน่วยงาน จะต้องมีหลักฐานโต้ตอบเป็นหนังสือ⁸⁵

3. ให้พนักงานสอบสวนพิจารณาการขอให้บวโกโทษผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 58 หรือขอให้เพิ่มโทษตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 92 และมาตรา 93 หรือเพิ่มโทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฯ หรือตามกฎหมายอื่น

4. ให้พนักงานสอบสวนทำความเข้าใจในส่วนท้ายรายงานการสอบสวนเพื่อให้ปรากฏความขอบวโกโทษ หรือเพิ่มโทษดังกล่าว (ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 การสอบสวน บทที่ 11)

หากสำนวนที่ส่งมานั้นไม่ครบถ้วนตามที่ได้กล่าวมา พนักงานอัยการก็จะส่งให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนใหม่เพื่อให้ครบถ้วน และหากเกินระยะเวลาฟ้องตามที่กฎหมายกำหนดก็จะต้องดำเนินการขออนุญาตก่อนเพื่อที่จะฟ้องได้

อีกทั้งพนักงานสอบสวนยังมีอำนาจในการสอบสวนความเป็นแห่งชีวิตและความประพฤติของผู้ต้องหา กล่าวคือ มาตรา 138 บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา” การสอบสวนตามมาตรานี้ไม่ใช่เป็นการสอบสวนเพื่อจะรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย แต่ว่าการสอบสวนนี้เป็นการรวบรวม

⁸⁵ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 การอำนวยความสะดวกธุรกรรมในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวนและมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เเร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา, ข้อ 3.2.2.8.

สืบพยานแวดล้อมเพื่อที่ประกอบการพิจารณาของพนักงานอัยการและศาลเท่านั้น ซึ่งต่างจากการสอบสวนในประเทศสหรัฐอเมริกา⁸⁶ ซึ่งปกติแล้วไม่ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเหมือนในมาตรานี้ และจะไม่เอาการสอบสวนนี้ไปเสนอประกอบการพิจารณาในชั้นศาล จะเสนอได้ก็ต่อเมื่อศาลได้วินิจฉัยแล้วว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริงเท่านั้น จึงจะยอมให้นำการสอบสวนและหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องประวัติความเป็นมาและความประพฤติต่างๆ เพราะถือหลักว่าอะไรที่ไม่ใช่หลักฐานโดยตรงในการที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาจะไม่เอามานำสืบในชั้นพิจารณา เช่น เรื่องลักทรัพย์ หากในกระบวนการพิจารณาคดี หากปรากฏในประวัติของผู้ต้องหาว่าผู้ต้องหาได้เคยลักทรัพย์มาแล้วหลายครั้ง อาจเกิดความไขว้เขวแล้วก็อาจคิดไปเองว่าผู้ต้องหาอาจได้กระทำความผิดลักทรัพย์อีกก็ถือว่าไม่เป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา แต่ประเทศไทยยอมให้นำหลักฐานทั้งหลายนำเสนอต่อศาลมาในคราวเดียวกัน รวมถึงความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติของผู้ต้องหา แต่ก็ตั้งเงื่อนไขว่าจะต้องได้ข้อเท็จจริงอะไรมาจะต้องแจ้งความทุกข้อที่สอบสวนมาให้ผู้ต้องหาทราบ เพื่อให้ผู้ต้องหานั้นมีโอกาสที่จะเตรียมพยานหลักฐานมาหักล้างหรือมาแสดงต่อศาลว่าไม่ได้เป็นจริงอย่างที่พนักงานสอบสวนได้ไปดำเนินการสอบสวนมา ซึ่งการสอบสวนความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติของผู้ต้องหาโดยพนักงานสอบสวนนี้เป็นเพียงประวัติคร่าวๆ ไม่เหมือนการสืบเสาะและพินิจโดยพนักงานคุมความประพฤติตามคำสั่งศาลที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหามากกว่านี้ในการประกอบการพิจารณาพิพากษา

บุคคลที่มีอำนาจในการฟ้องคดีต่อศาลนั้น ก็คือรัฐโดยอัยการ และเอกชนโดยผู้เสียหาย⁸⁷ หากเป็นพนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีศาลไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้องแต่หากผู้เสียหายฟ้องคดีต่อศาลเองศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องเสียก่อน ซึ่งการฟ้องคดีด้วยตนเองนั้นศาลจะประทับฟ้องยากเพราะพยานหลักฐานจะไม่ชัดเจนเพราะผู้เสียหายนั้นมีขีดจำกัดในการหาพยานหลักฐานด้วยตนเอง ต่างจากพนักงานสอบสวนที่มีอำนาจในการเรียกพยานหลักฐานต่างๆ ได้ในชั้นสอบสวน โดยเฉพาะความผิดส่วนตัวนั้นห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนหากมิได้มีคำร้องทุกข์เสียก่อน ตามมาตรา 121 วรรคสอง เพราะถ้าหากเป็นความผิดอาญาแผ่นดินแล้วพนักงานสอบสวนสามารถทำการสอบสวนได้เลย เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับคำร้องทุกข์แล้วก็จะทำการสอบสวนรวบรวมหลักฐานเพื่อขอหมายจับเพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดต่อไป โดยคดีอาญาจะเริ่มจากการที่ผู้เสียหายแจ้งความต่อเจ้าพนักงานตำรวจโดยกล่าวหาว่ามีผู้กระทำความผิดอาญาอันเกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย โดยการกล่าวหาที่เจตนาจะให้ผู้ที่ถูกกล่าวหาต้องรับโทษ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจได้รับแจ้งก็จะทำการสืบสวนและสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานจัดทำสำนวนคดี และสรุป

⁸⁶ ชัยเกษม นิตสิริ, *เรื่องเดิม*, หน้า 182-183.

⁸⁷ มาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สำนวนการสอบสวน มีความเห็นว่าควรฟ้องหรือไม่ประกอบในสำนวนส่งให้พนักงานอัยการเพื่อทำการฟ้องต่อศาลต่อไป ถ้าเห็นควรสั่งฟ้องพนักงานตำรวจก็ต้องขอหมายจับจากศาล เพื่อที่จะให้ตัวผู้ที่ถูกกล่าวหาเข้ามาสู่ในกระบวนการยุติธรรม

ในกระบวนการยุติธรรมในทางอาญานั้นพนักงานสอบสวนมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงกับสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจึงมีโอกาสที่จะได้คุ้มครองสิทธิ และละเมิดสิทธิของผู้ต้องหาในเวลาเดียวกัน การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญามีผลต่อการอำนวยความยุติธรรมในทางอาญาอย่างยิ่ง⁸⁸ กล่าวคือพนักงานสอบสวนถือเป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา หากได้กระทำการสอบสวนโดยถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรมแล้ว ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์และผลดีต่อการอำนวยความยุติธรรมในภาพรวมต่อไปในชั้นอื่นๆ ตามไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นการเริ่มต้นคดีโดยเอกชนผู้เสียหายแจ้งความร้องทุกข์หรือเป็นความผิดอาญาซึ่งหน้าเจ้าพนักงานตำรวจก็ต้องทำการใดๆ เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาโดยการจับกุมตัวผู้ต้องหาแล้วทำการสอบสวนแล้วสรุปสำนวนส่งมายังพนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องคดีต่อศาลต่อไป

2.3.3.2 พนักงานอัยการ

พนักงานอัยการมีหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรม โดยการรักษามลประโยชน์ของรัฐและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ดำเนินคดีอาญา เรียกได้ว่าเป็นนายแผ่นดินเพื่อค้นหาความจริง โดยปฏิบัติงานท่ามกลางความขัดแย้งของบุคคลหลายฝ่ายแม้จะมีกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับกำหนดไว้อย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติจะพบปัญหาอยู่บ่อยครั้ง เพราะแต่ละคดีจะมีความยุ่งยากซับซ้อนแตกต่างกันตามยุคสมัย⁸⁹ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2 (5) ได้บัญญัติคำว่าพนักงานอัยการหมายความว่าเจ้าพนักงาน ผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล พนักงานอัยการหมายถึงตำแหน่งเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเท่านั้น บทบัญญัติใดกำหนดให้องค์กรหรือคณะบุคคลใดมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ก็ตามไม่ทำให้องค์กรหรือคณะบุคคลนั้นเป็นพนักงานอัยการ

อัยการจะเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดต่อเมื่อพนักงานสอบสวนได้สอบสวนเสร็จสิ้นและส่งสำนวนการสอบสวนมายังพนักงานอัยการ ซึ่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 ได้บัญญัติตำแหน่งอำนาจหน้าที่ของ

⁸⁸ สิทธิพงษ์ ศรีเลอจันทร์, “การสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7),” *Veridian E-journal Silpakorn University* 4 (กันยายน-ธันวาคม 2554): 3-4.

⁸⁹ สำนักงานคดีอาญา, สำนักงานคดีอาญาธนบุรี และสำนักงานคดีอาญากรุงเทพใต้, *คู่มือการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ* (กรุงเทพฯ: สำนักงานคดีอาญา, 2554), หน้า 1.

พนักงานอัยการไว้อย่างชัดเจน โดยมาตราที่สำคัญที่บัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญาคือมาตรา 14 (2) แห่งบทบัญญัติดังกล่าว กล่าวคือ “ในคดีอาญา มีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามกฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการ” อำนาจในการสั่งคดีเป็นอำนาจของพนักงานอัยการและการสั่งคดีของพนักงานอัยการนั้นต้องใช้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลักซึ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 140-147 และตามกฎหมายอื่นซึ่งได้บัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ เช่น พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 กล่าวคือพนักงานอัยการมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชน คำสั่งไม่ฟ้องให้เป็นที่สุดและสิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ ตามมาตรา 88 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 กล่าวคือพนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องคดีแม่พัน กำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ โดยต้องได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุดตามมาตรา 7 มาตรา 9 เป็นต้น⁹⁰

เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว ฝ่ายกิจการทั่วไปจะบันทึกข้อมูลในสารบบคดีอาญาต่างๆ แล้วจัดทำเป็นสำนวนคดีของพนักงานอัยการ โดยแบ่งเป็นประเภทตามสารบบคดี ดังต่อไปนี้⁹¹

1. สำนวนคดีอาญาปรากฏผู้ต้องหาที่ส่งตัวมา (ส.1, ส.4) คือ สำนวนในคดีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดและมีความเห็นควรสั่งฟ้องที่พนักงานสอบสวนส่งมาให้พนักงานอัยการ โดยเรียกชื่อตามสารบบรับความอาญาปรากฏผู้ต้องหาที่ส่งตัวมาว่าสำนวน ส.1 ส่วนคดีที่ฟ้องด้วยวาจาเป็นคดีที่มีอัตราโทษอยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้และผู้ต้องหารับสารภาพ สำนวนประเภทนี้จะไม่มีการลงรับในสารบบรับความอาญาปรากฏผู้ต้องหาที่ส่งตัวมา (ส.1) แต่จะลงในสารบบฟ้องความอาญาด้วยวาจา (ส.4) ธรรมดา ถือว่าเป็นสารบบรับและฟ้องร่วมกัน

2. สำนวนคดีอาญาปรากฏผู้ต้องหาที่ไม่ส่งตัวมา (ส.2) คือ สำนวนในคดีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง หรือมีความเห็นควรสั่งฟ้องแต่เรียกหรือจับตัวผู้ต้องหาไม่ได้ที่พนักงานสอบสวนส่งมายังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการรับสำนวนดังกล่าวไว้พิจารณาได้ โดยที่ไม่มีตัวผู้ต้องหามาพร้อมสำนวน

⁹⁰ อำนาจ เนตยสุภา, รวิวิท ชัยภักดิ์ และธีรัช ลิ้มปวยระยะ, **คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ**, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2557), หน้า 83.

⁹¹ สำนักงานคดีอาญา, สำนักงานคดีอาญาธนบุรี และสำนักงานคดีอาญากรุงเทพใต้, **เรื่องเดิม**, หน้า 7-10.

3. ส่วนวรรคที่อาญาปรากฏไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด (ส.3) คือ ส่วนวรรคในคดีที่ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิดที่พนักงานสอบสวนส่งมายังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการใช้ทำความเห็นและมีคำสั่งหรือทำการสอบสวนต่อไปโดยคืนสำนวนให้พนักงานสอบสวน หากภายหลังปรากฏตัวผู้กระทำความผิดก็ให้คืนสำนวนไปให้พนักงานสอบสวนทำความเห็นก่อน แล้วจึงใช้วิธีโอนไปลง ส.1 หรือ ส.2 แล้วแต่กรณี

ในเรื่องของการสังคดีของพนักงานอัยการนั้น หลักการในการสังคดีของพนักงานอัยการนั้นจะมี 2 ระบบในโลก คือการสังคดีโดยใช้ดุลพินิจกับการสังคดีโดยกฎหมาย ซึ่งในประเทศไทยเป็นการสังคดีโดยใช้ดุลพินิจ⁹² กล่าวคือการสังคดีโดยใช้ดุลพินิจนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่ได้บัญญัติไว้อย่างเคร่งครัด หากพนักงานอัยการเห็นว่า การฟ้องคดีใดไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้เสนอความเห็นเสนอสำนวนตามลำดับชั้นไปยังอัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาก่อน เช่นหากเด็กผู้หญิงผู้ชายได้เสียกันแล้ว ฝ่ายหญิงตั้งครรภ์แล้วอยู่กินฉันท์สามีภรรยา หากไปฟ้องในข้อหาพรากผู้เยาว์แล้วฝ่ายชายถูกลงโทษ ลูกเมียเดือดร้อน ซึ่งเรื่องนี้อัยการสูงสุดเห็นว่าหากลงโทษฝ่ายชายไป ก็ไม่เกิดประโยชน์แห่งคดี จึงใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีนี้ เป็นต้น

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพผู้ต้องหาโดยพนักงานอัยการนั้น ในกระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวนมีความสำคัญมากต่อการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีบทบัญญัติห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีต่อศาล โดยที่มิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน ซึ่งหน้าที่หลักในการสอบสวนอยู่ที่พนักงานสอบสวนแต่เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหามากขึ้นจึงให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการสั่งให้พนักงานสอบสวนสอบสวนเพิ่มเติมได้หรือให้พนักงานสอบสวนส่งพยานมาให้พนักงานอัยการสอบสวนเองก่อนที่จะมีความเห็นหรือคำสั่งคดี โดยพนักงานอัยการจะขังนำพยานหลักฐานแห่งคดีใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดี อันเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจการสอบสวนคดีอาญา⁹³

และในเรื่องการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในเรื่องปล่อยตัวชั่วคราวนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 72 (2) ได้บัญญัติให้พนักงานอัยการมีอำนาจร้องขอปล่อยชั่วคราวได้หากเห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องขังผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวน และมาตรา 90 (2) ได้บัญญัติให้พนักงานอัยการขอให้ปล่อยได้หากเห็นว่าผู้ต้องหาถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

⁹² ชัยเกษม นิตสิริ, *เรื่องเดิม*, หน้า 207.

⁹³ ไพบุรย์ ตั้งธนะวัฒน์, *กระบวนการสอบสวนในคดีอาญาภายใต้การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาโดยพนักงานอัยการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550), หน้า 72-44.

จะเห็นได้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้เล็งเห็นเฉพาะให้อำนาจหน้าที่พนักงานอัยการในการฟ้องร้องคดีเพียงเท่านั้น แต่ยังสามารถเห็นให้พนักงานอัยการมีหน้าที่อื่นได้อันเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาด้วย เช่น สิทธิในการเรียกพยานเพื่อสอบสวนเพิ่มเติม และสิทธิในการร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว เป็นต้น

2.3.4 หลักความร่วมมือกันระหว่างตำรวจและอัยการ

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว และเป็นธรรม ขั้นตอนที่สำคัญที่สุดคือการสืบสวนสอบสวนและฟ้องคดี ซึ่งอยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ โดยปกติแล้วจะเกิดความเป็นธรรมได้นั้น อำนาจต้องไม่ตกแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยสมบูรณ์ ต้องมีการถ่วงดุลอำนาจ แต่จะขาดความรวดเร็วและไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เช่น ในประเทศอังกฤษที่ใช้กฎหมายระบบกล่าวหา แบ่งแยกการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกระบวนการพิจารณาคดี ตำรวจมีอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีอาญาทั่วไปซึ่งตำรวจมีบทบาทในการสอบสวนอย่างกว้างขวางโดยมีกฎหมายที่กำหนดไว้ในการจับกุม คမ်းซัง และสอบสวน คือ The Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) โดยส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการสั่งคดี และพนักงานอัยการจะใช้ระบบดุลพินิจพิจารณาว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอ นำเชื่อถือและรับฟังในชั้นศาลได้หรือไม่ และการฟ้องคดีต้องเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ⁹⁴ เห็นได้ว่าในประเทศอังกฤษได้แบ่งอำนาจหน้าที่กันระหว่างพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการไว้อย่างชัดเจน

แต่ในประเทศที่ใช้ระบบไต่สวนส่วนมากได้ให้อำนาจหน้าที่ระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการร่วมมือกันในการทำการสืบสวนสอบสวนก่อนฟ้องคดี เช่นในประเทศฝรั่งเศส ตำรวจมีหน้าที่ช่วยเหลือในการสืบสวนสอบสวนของพนักงานอัยการและผู้พิพากษา กล่าวคือช่วยสืบสวนหาตัวผู้กระทำความผิด รวบรวมพยานหลักฐาน และทำการจับกุม เมื่อมีความผิดอาญาร้ายแรงเกิดขึ้นต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบในทันที และพนักงานอัยการจะเป็นผู้สั่งการสืบสวนสอบสวนทั้งหมดและทำงานอย่างใกล้ชิดกับตำรวจตั้งแต่เริ่มคดี⁹⁵ อำนาจหน้าที่ของตำรวจอยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของพนักงานอัยการทั้งหมด⁹⁶ ซึ่งบทบาทของอัยการในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อิตาลี สเปน ญี่ปุ่น

⁹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 56-57.

⁹⁵ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ (กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล, 2554), หน้า 37.

⁹⁶ คณะกรรมการพัฒนาระบบตำรวจ, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับตำรวจต่างประเทศ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550), หน้า 81.

และอาหรับ ก็ต่างมีอำนาจกว้างขวางเช่นกัน คือ มีอำนาจในการสอบสวน และควบคุมการสอบสวน รวมถึงสั่งจับกุม สั่งระงับคดี ฯลฯ⁹⁷

ส่วนในประเทศญี่ปุ่น พนักงานอัยการมีอำนาจในการจับกุมผู้ต้องหาเช่นเดียวกับตำรวจ พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา วินิจฉัยสั่งคดี ฟ้องคดี และควบคุม ตรวจสอบการบังคับตามคำพิพากษา และพนักงานอัยการผู้ทำหน้าที่สอบสวนและฟ้องคดีอาจเป็นบุคคลเดียวกันก็ได้ ประโยชน์คือพนักงานอัยการรับรู้การกระทำผิดอาญาด้วยตนเอง⁹⁸ กล่าวคือ ตำรวจได้ร่วมมือกับพนักงานอัยการ โดยพนักงานอัยการมีหน้าที่ฟ้องคดีอาญา ขณะที่ตำรวจมีหน้าที่รับผิดชอบในการสอบสวนคดีอาญา รวบรวมพยานหลักฐานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้พนักงานอัยการประสบความสำเร็จในการฟ้องคดี และพนักงานอัยการอาจทำการสอบสวนคดีอาญาเองหรือร่วมกับตำรวจเพื่อให้ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ในคดีที่มีความยากเพิ่มขึ้นและสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ⁹⁹

ส่วนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในประเทศไทยนั้น ได้มีการแบ่งหน้าที่ระหว่างตำรวจกับพนักงานอัยการไว้อย่างชัดเจน คือแบ่งหน้าที่การสอบสวนและการฟ้องคดีออกจากกันโดยเด็ดขาด โดยการสอบสวนเป็นหน้าที่ของพนักงานตำรวจ ส่วนการฟ้องคดีเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ ซึ่งตามหลักความเป็นจริงแล้วนั้น ขั้นตอนการสอบสวนและสั่งฟ้องคดีควรเป็นขั้นตอนเดียวกันกล่าวคือ เป็นขั้นตอนการดำเนินคดีก่อนฟ้องที่ต้องแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาเช่นเดียวกัน การแบ่งแยกหน้าที่กันอย่างชัดเจนนี้ ทำให้พนักงานอัยการซึ่งมีหน้าที่ฟ้องคดีไม่สามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับการสอบสวนตั้งแต่ต้นข้อเท็จจริงต่างๆ ที่รับฟังมาแล้วแล้วแต่มาจากพนักงานตำรวจซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งอาจทำให้การพิจารณาสั่งคดีของพนักงานอัยการทำได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร¹⁰⁰ ซึ่งตามหลักการแล้วพนักงานอัยการควรเป็นผู้ควบคุมการสอบสวน เพราะว่าพนักงานอัยการมีหลักประกันความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ โดยมีคณะกรรมการอัยการ (ก.อ.) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระเป็นผู้พิจารณาความดีความชอบในการลงโทษทางวินัย ทำให้พนักงานอัยการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสุจริต¹⁰¹ เป็นการแก้ไข

⁹⁷ นิติพัฒน์, “อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา,” ใน **อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา: รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ** (กรุงเทพฯ: ชูติมาการพิมพ์, 2533), หน้า 200.

⁹⁸ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, *เรื่องเดิม*, หน้า 70-72.

⁹⁹ คณะกรรมการพัฒนาระบบตำรวจ, *เรื่องเดิม*, หน้า 103-104.

¹⁰⁰ สัญลักษณ์ ปัญวัฒน์ลิขิต, “ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญา: ศึกษากระบวนการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงาน และชั้นศาล,” *วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์* 3, 2 (มิถุนายน 2552): 1-11.

¹⁰¹ นิติพัฒน์, *เรื่องเดิม*, หน้า 202.

ปัญหาการโอนเอียงในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนในทางอ้อมด้วย และการที่พนักงานอัยการมีหน้าที่ควบคุมในการสอบสวนทำให้รู้ข้อเท็จจริงมาตั้งแต่ต้น ซึ่งเป็นประโยชน์ในการว่าความคดีในศาล ดังนั้นประเทศไทยควรให้อำนาจพนักงานอัยการมีส่วนร่วมในการสอบสวน หรือไม่ก็ควบคุมการสอบสวนของพนักงานสอบสวนทั้งหมด เพื่อให้การสอบสวนมีความรวดเร็วเพราะพนักงานอัยการมีวุฒิทางกฎหมายสูง จัดปัญหาการโอนเอียงในกระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวน และการดำเนินคดีในชั้นศาลมีประสิทธิภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น

2.4 หลักการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนตามประเภทคดี

เนื่องจากการที่บุคคลแต่ละคนกระทำความผิดนั้นย่อมมีสาเหตุที่แตกต่างกันไป คุณสมบัติของผู้กระทำผิดก็แตกต่างกัน และอัตราโทษของความผิดนั้นก็แตกต่างกันด้วย ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม และมีความเหมาะสมแก่ผู้กระทำผิดในแต่ละราย กระบวนการดำเนินคดีในทางอาญาจึงไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการที่เหมือนกันเสมอไป โดยผู้เขียนจะยกตัวอย่างกระบวนการในทางอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลที่สำคัญ 3 ศาลด้วยกัน คือ ศาลจังหวัด ศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลแขวง ซึ่งแต่ละศาลมีเขตอำนาจและหน้าที่ในการพิจารณาคดีที่แตกต่างกันออกไป ดังต่อไปนี้

2.4.1 การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลจังหวัดและศาลเยาวชนและครอบครัว

โดยทั่วไปแล้วเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาแก่บุคคลที่กระทำความผิดอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด คือ การนำตัวผู้กระทำผิดนั้นมาฟ้องลงโทษ ดังนั้นกระบวนการทุกขั้นตอนในวิธีพิจารณาความอาญาไม่ว่าจะเป็น การจับ การสอบสวน การฟ้องคดี และการพิจารณาพิพากษาของศาล ย่อมมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาความจริงจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏจากพยานหลักฐานต่างๆ ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นเป็นผู้กระทำผิดจริงหรือไม่ และควรจะได้รับโทษอย่างไร โดยศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวงที่มีได้อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมอื่น¹⁰² กล่าวคือหากผู้ต้องหาเป็นเด็กและเยาวชน ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีคือศาลเยาวชนและครอบครัว เนื่องจากเด็กและเยาวชนเป็นพลเมืองที่จะต้องเติบโตเป็นกำลังของสังคมในอนาคต การดำเนินคดีอาญาแก่เด็กและเยาวชนจึงต้องมีหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้เป็นพิเศษ เพื่อปกป้องและคุ้มครองความเสียหายจากการที่เด็กหรือเยาวชนนั้นถูกดำเนินคดีอาญาในฐานะผู้ต้องหาหรือจำเลย และเพื่อให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมและวิธีการดำเนินการรวดเร็วขึ้น ช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของ

¹⁰² มาตรา 18 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543

ประเทศ¹⁰³ หรือคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีคือศาลแขวง หากอัตราโทษเกินกว่านี้อำนาจในการพิจารณาคดีก็คือศาลจังหวัดนั่นเอง เพราะฉะนั้นต้องดูก่อนว่าคดีนั้นอยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแขวง หรือศาลพิเศษอื่นๆ ก่อนหรือไม่ ถ้าไม่จึงนำคดีมาฟ้องต่อศาลจังหวัด แต่ถ้าเป็นคดีที่อัตราโทษอยู่ในอำนาจศาลแขวงพิจารณาแล้วไปฟ้องต่อศาลจังหวัด ศาลจังหวัดก็ต้องโอนคดีมายังศาลแขวงให้พิจารณา¹⁰⁴

ซึ่งการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาที่ศาลจังหวัดและ ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณานั้น มีขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปกล่าวคือ การดำเนินคดีเริ่มตั้งแต่การจับ การควบคุม การสอบสวนของพนักงานสอบสวน การสั่งฟ้องคดีอาญาต่อศาลของพนักงานอัยการ โดยพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาและพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ได้กำหนดอำนาจและขั้นตอนไว้อย่างชัดเจน ดังนี้

2.4.1.1 การดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนการจับกุมผู้ต้องหา

ในการจับกุมตัวผู้ต้องหานั้นมีวิธีการหรือเหตุในการจับอยู่ 2 กรณี คือการจับโดยไม่ต้องมีหมายจับและ จับโดยต้องมีหมายจับ¹⁰⁵ กล่าวคือการจับกุมเป็นอำนาจหน้าที่หลักของเจ้าพนักงาน โดยเจ้าพนักงานมีอำนาจจับหากเป็นความผิดซึ่งหน้าหรือมีหมายจับจากศาล¹⁰⁶ หรือราชฎร โดยราชฎรนั้นมีข้อจำกัดในการจับคือ ต้องเป็นความผิดซึ่งหน้าและความผิดนั้นได้ระบุไว้ในประมวลกฎหมายอาญา¹⁰⁷ หรือต้องได้รับการร้องขอจากเจ้าพนักงานให้ช่วยจับ¹⁰⁸ โดยต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ที่ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับพร้อมด้วยผู้จับ เว้นแต่สามารถนำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้นให้ไปที่ทำการของพนักงานพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบดังกล่าว แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ หากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ พร้อมทั้งต้องแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหา ซึ่งการแจ้งสิทธินี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้แบ่งการแจ้งสิทธิผู้ต้องหาไว้ 3 ขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนแรกคือการแจ้งสิทธิในชั้นจับกุม กล่าวคือต้องแจ้งว่าผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้

¹⁰³ ประเทือง ธนิยผล, *กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2556), หน้า 61-66.

¹⁰⁴ มาตรา 16 วรรคสี่ แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543

¹⁰⁵ สุขชาย จอกแก้ว, *เมื่อถูกจับต้องทำอะไร*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เทพเพ็ญวนิสิย์, 2554), หน้า 13-14.

¹⁰⁶ มาตรา 78 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

¹⁰⁷ มาตรา 79 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

¹⁰⁸ มาตรา 82 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้และผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ หรือผู้ที่ซึ่งจะเป็นทนายความ ถ้าผู้ถูกจับประสงค์จะแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมที่สามารถดำเนินการได้โดยสะดวกและไม่เป็นการขัดขวางการจับหรือการควบคุมผู้ถูกจับหรือทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ก็ให้เจ้าพนักงานอนุญาตให้ผู้ถูกจับดำเนินการได้ตามสมควรแก่กรณี ในการนี้ให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นบันทึกการจับดังกล่าวด้วย เพราะบุคคลผู้ถูกจับจะได้ต่อสู้และแก้ข้อกล่าวหาได้อย่างถูกต้องหากเขามีได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหา นั้น และเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลผู้ที่ถูกจับได้มีโอกาสที่จะเตรียมตัวในการที่จะแก้ข้อกล่าวหา โดยปราศจากการบังคับให้บุคคลที่ถูกจับให้การใดๆ หากยังไม่พร้อมที่จะให้การ และเขาจะได้ปรึกษาหารือถึงการดำเนินการแก้ข้อกล่าวหาหรือเพื่อเตรียมการในการขอปล่อยตัวชั่วคราว¹⁰⁹ และเจ้าพนักงาน หรือราชกรผู้ทำการจับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนโดยทันทีและเมื่อถึงที่นั้นแล้ว ให้ส่งตัวผู้ถูกจับแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจของที่ทำการของพนักงานสอบสวนดังกล่าวเพื่อดำเนินการสอบปากคำต่อไป แต่ก่อนที่จะสอบปากคำผู้ต้องหา นั้นต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหา และแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหา ก่อน

เมื่อผู้ต้องหาได้มาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนแล้ว ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่ง แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบถึงสิทธิที่พึงมี กล่าวคือผู้ถูกจับมีสิทธิพบและปรึกษาทนาย และสามารถให้ทนายความหรือบุคคลที่ตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำได้ในชั้นสอบสวน¹¹⁰ รวมทั้งจัดให้ผู้ถูกจับสามารถติดต่อกับญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจเพื่อแจ้ง ให้ทราบถึงการจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมได้ในโอกาสแรก เมื่อผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือถ้ากรณีผู้ถูกจับร้องขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้แจ้ง ก็ให้จัดการตามคำร้องขอ นั้นโดยเร็ว และให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจบันทึกไว้ โดยมีให้เรียกค่าใช้จ่ายใดๆ จากผู้ถูกจับ และถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ถูกจับให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานผู้จับ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในชั้นจับกุมหรือรับมอบตัวผู้ถูกจับ ถ้าถ้อยคำนั้นเป็นคำรับสารภาพของผู้ถูกจับว่าตนได้กระทำความผิดห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้าเป็นถ้อยคำอื่นจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับได้ต่อเมื่อได้มีการแจ้งสิทธิแล้วเท่านั้น¹¹¹ ซึ่งเป็นการแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหาครั้งที่สองในชั้นรับตัว

และก่อนที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองที่มีอำนาจในการสอบสวนจะทำการสอบปากคำผู้ต้องหาได้นั้น ต้องแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหาเป็นครั้งที่สามซึ่งเป็นครั้งสุดท้ายเสียก่อน โดยต้องแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ต้องหาตามมาตรา 134 ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า

¹⁰⁹ มาตรา 83 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

¹¹⁰ มาตรา 7/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

¹¹¹ มาตรา 84 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงานเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว นามสกุล ชาติบังคับ บิดา มารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหา ได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

เพื่อให้ผู้ต้องหารู้ว่าตนได้กระทำความผิดกฎหมายอย่างไรเพื่อที่จะได้ต่อสู้คดีได้อย่าง ถูกต้องหากตนมิได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหา เมื่อได้แจ้งข้อหาแล้วต้องแจ้งสิทธิในการมีทนายความ เพื่อให้การช่วยเหลือทางคดีด้วย ซึ่งหน้าที่แจ้งสิทธิในการมีทนายความได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 134/1 ซึ่งบัญญัติว่า

ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหาไม่อายุไม่เกิน สิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้ พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหา ทนายความให้

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การ ให้พนักงาน สอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการ ทนายความให้รัฐจัดหาทนายความให้

การจัดหาทนายความตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้พนักงาน สอบสวนปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดใน กฎกระทรวง และให้ทนายความที่รัฐจัดหาให้ได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่าย ตามระเบียบที่กฎกระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจาก กระทรวงการคลัง

เมื่อได้จัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง หรือวรรคสามแล้ว ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน หากทนายความไม่อาจมาพบ ผู้ต้องหาได้โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้พนักงานสอบสวนทราบหรือแจ้งแต่ไม่ มาพบผู้ต้องหาภายในเวลาอันสมควร ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวน ผู้ต้องหาไปโดยไม่ต้องรอทนายความ แต่พนักงานสอบสวนต้องบันทึกเหตุ นั้นไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย

ซึ่งตามมาตราดังกล่าวถ้าผู้ต้องหาได้ถูกแจ้งข้อหาความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษ ประหารชีวิตหรือผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่มีการแจ้งข้อกล่าวหา ก่อนเริ่มถามคำให้การ ให้ พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ต้องจัดหาทนายความให้โดยอัตโนมัติ แต่ถ้าเป็นเพียงแค่ความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกเท่านั้น ก่อนเริ่มถามคำให้การ ให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความให้รัฐจัดหา ทนายความ นอกจากแจ้งสิทธิในการมีทนายความแล้ว พนักงานสอบสวนต้องแจ้งสิทธิในการให้ ทนายความหรือผู้ซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวนปากคำได้ ตามมาตรา 134/3 ทั้งนี้เพื่อเป็น หลักประกันแก่ผู้ต้องหาว่าจะได้รับการสอบสวนโดยชอบและยุติธรรม ซึ่งยังเป็นผลดีแก่พนักงาน สอบสวนที่จะไม่ถูกร้องคัดค้านว่าได้ทำการสอบสวนโดยไม่ชอบ และถือเป็นการถ่วงดุลอำนาจของ พนักงานสอบสวนอีกด้วย และตามมาตรา 134/4 (1) พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องแจ้งสิทธิแก่ ผู้ต้องหาว่า จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้น อาจใช้เป็น พยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ เป็นการเตือนผู้ต้องหาว่ามีสิทธิที่จะไม่ให้การใดๆ แต่หากผู้ห้อง หาให้การอันเป็นผลร้ายแก่ตนเองถือว่าเป็นคำให้การโดยสมัครใจ อันอาจทำให้ถูกฟ้องคดีอาญาได้

กล่าวโดยสรุปแล้ว ทั้งชั้นจับกุมและสอบสวนผู้ต้องหา ต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหา และแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหา 3 ขั้นตอนด้วยกัน โดยแจ้งว่าผู้ต้องหาสิทธิในการมีทนายความให้การ ช่วยเหลือทางคดี สิทธิในการให้ทนายเข้าฟังการสอบปากคำ และสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ เป็นต้น หากไม่ได้ปฏิบัติตามหรือมิได้แจ้งสิทธิดังกล่าวอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว จะเอาการสอบปากคำ นั้นรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาไม่ได้ ตามมาตรา 134/4 วรรคท้าย ซึ่ง การไม่แจ้งสิทธิก่อนถามคำให้การตามมาตรานี้มีผลเพียงให้การสอบสวนนี้พิสูจน์ความผิดของจำเลย ไม่ได้เท่านั้น ไม่ทำให้การสอบสวนไม่ชอบแต่อย่างใด¹¹² แต่ในทางปฏิบัติมีผลในเรื่องรูปแบบสำนวน การสอบสวนหากไม่มีรายงานการแจ้งสิทธิในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง พนักงานอัยการก็จะไม่รับสำนวน และสั่งให้มีเพิ่มเติมอีก

ส่วนในการจับกุมเด็กและเยาวชนนั้นได้มีบัญญัติขั้นตอนและวิธีการไว้ในมาตรา 66 และมาตรา 78 หรือการจับตามหมายจับมาตรา 67 และมาตรา 69 เมื่อได้ทำการจับและแจ้งข้อ กล่าวหารายละเอียดแห่งการถูกจับให้ผู้ถูกจับทราบตามมาตราดังกล่าวและได้บันทึกการจับกุมแล้ว ให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนมายังพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบทันที โดยหากเป็นกรณีความผิดอาญาที่มี อัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี เจ้าพนักงานผู้จับอาจนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปสถานีตำรวจในเขต รับผิดชอบกับพนักงานผู้จับกุมหรือ มอบให้บิดามารดาหรือผู้ปกครอง มีหน้าที่ต้องนำเด็กหรือเยาวชน ไปสถานีตำรวจในเขตรับผิดชอบก็ได้ แต่หากเป็นคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่า 5 ปี

¹¹² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3119/2550 (ศาลฎีกา)

เจ้าพนักงานผู้จับต้องเป็นผู้นำตัวเด็กหรือเยาวชนไปที่สถานีตำรวจในเขตรับผิดชอบด้วยตนเองเท่านั้น ถ้อยคำของเด็กหรือเยาวชนในชั้นจับกุม มิให้ศาลรับฟังเป็นพยานเพื่อพิสูจน์ความผิดของเด็กหรือเยาวชน แต่อำนาจมารับฟังในทางที่เป็นคุณได้ และให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเบื้องต้น

เมื่อได้ทำการจับกุมผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนแล้ว ต้องมีการตรวจสอบการจับกุมซึ่งเป็นกรณีพิเศษต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป กล่าวคือการตรวจสอบการจับกุมเป็นมาตรการพิเศษที่ให้อำนาจศาลตรวจสอบการจับกุมผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนได้ว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ โดยจะต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เด็กหรือเยาวชนมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่ถ้าหากเป็นการจับกรณีอื่นเช่นเข้ามอบตัวต่อพนักงานสอบสวน หรือมาพบพนักงานสอบสวนตามหมายเรียกเช่นนี้ยังไม่ถือว่าเป็นการจับตามมาตรา 72 จึงไม่ต้องนำเด็กหรือเยาวชนมาศาลเพื่อทำการตรวจสอบการจับกุม¹¹³ เมื่อเด็กหรือเยาวชนมาถึงศาลแล้วศาลต้องตรวจสอบว่าได้กระทำความผิดหรือไม่ การจับกุมนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ถ้าเป็นการจับโดยไม่ชอบให้ศาลปล่อยตัวหรือเยาวชนนั้นไป หากชอบด้วยกฎหมายก็ให้ศาลตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้ ซึ่งศาลอาจปล่อยชั่วคราวโดยการมอบเด็กหรือเยาวชนนั้นให้บิดามารดา ผู้ปกครองหรือองค์การ ไปเพื่อดูแลในระหว่างดำเนินคดี เพราะได้อยู่ในอำนาจของศาลแล้ว หากเป็นคดีที่มีอัตราโทษสูงและพฤติการณ์ที่ร้ายแรงหรือมีเหตุอื่น อาจจะไม่ปล่อยตัวชั่วคราวก็ได้ โดยส่งควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ในสถานพินิจ

ตามมาตรา 71 ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 134 มาใช้ด้วยโดยอนุโลม กล่าวคือการแจ้งข้อกล่าวหาซึ่งจะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าเด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิด โดยต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาแก้ข้อกล่าวหาและแสดงข้อเท็จจริงเพื่อมาหักล้างได้ หากพนักงานสอบสวนเห็นว่าไม่มีเหตุที่จะออกหมายจับ ก็สั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการหากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามให้อำนาจพนักงานสอบสวนจับผู้ต้องหานั้นได้ และมีอำนาจปล่อยชั่วคราวหรือควบคุมผู้ต้องหานั้นไว้ แต่หากเห็นว่าไม่มีเหตุที่จะออกหมายจับก็ให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาไป

กล่าวโดยสรุปแล้วกฎหมายได้ให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนกว่าบุคคลธรรมดา กล่าวคือตามมาตรา 72 ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มิให้นับเวลาเดินทาง

¹¹³วิเศษ อ่อนตา, คำอธิบายพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 (กรุงเทพฯ: ร้านสวัสดิการหนังสือกฎหมายปมรัชช, 2556), หน้า 102.

ตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าไปด้วยซึ่งเป็นหลักการใหม่ในชั้นของการสอบสวน¹¹⁴

การสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวเด็กหรือเยาวชนจากศาลนั้น ได้มีหลักเกณฑ์ต่างจากผู้ใหญ่ กล่าวคือหากศาลพิจารณาตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายแล้วมีคำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวเด็กหรือเยาวชนนั้น ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือที่ปรึกษากฎหมายก่อนว่าจะคัดค้านและมีเหตุผลหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงถึงการคัดค้านประกันเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนในการร้องขอปล่อยชั่วคราว แต่ผู้ใหญ่นั้นไม่ต้องสอบถามผู้ต้องหาหรือจำเลยก่อนที่จะมีคำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราว ศาลมีอำนาจสั่งได้เลย

หากพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนไม่ทันภายในกำหนดระยะเวลาควบคุมตัวในชั้นสอบสวน พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการต้องนำตัวผู้ต้องหามายังศาลเพื่อขอผิดฟ้องและฝากขังภายในระยะเวลาดังกล่าว ส่วนผู้ใหญ่คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลจังหวัดจะขอผิดฟ้องไม่ได้ ฝากขังได้เพียงอย่างเดียว

2.4.2.2 การดำเนินคดีอาญาในการควบคุมตัวผู้ต้องหา

การควบคุมตัวในระหว่างการสอบสวนนั้นเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาซึ่งเป็นการกระทบสิทธิเสรีภาพอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน อันจะทำให้ต้องสูญเสียอิสรภาพทางด้านร่างกาย การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐไม่ใช่เพียงเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานรัฐ แต่ต้องเป็นการเอาตัวไว้เพื่อให้การดำเนินคดีได้เป็นไปโดยเรียบร้อย เพื่อประกันการมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดี และเพื่อประกันการบังคับโทษ¹¹⁵ ดังนั้นการควบคุมตัวผู้ต้องหาต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้และจะต้องกระทำตามอย่างเคร่งครัด ซึ่งมาตรา 2 (21) ให้คำนิยามคำว่า “ควบคุม” หมายถึงการควบคุมหรือกักขังผู้ถูกจับโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในระหว่างสืบสวนและสอบสวน ซึ่งระยะเวลาการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนนั้นห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี ซึ่งในกรณีความผิดลหุโทษ จะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การ และที่จะรู้ตัวว่าเป็นใคร และที่อยู่ของเขายู่ที่ไหนเท่านั้น ซึ่งตามกฎหมายนั้นกำหนดให้พนักงานสอบสวนสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาได้เพียง 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับมาที่สถานีตำรวจหรือที่ทำการอื่นของพนักงานสอบสวนเท่านั้น และสถานที่ควบคุมตัวก็คือ สถานีตำรวจ ถ้าเกินกำหนดดังกล่าวต้องปล่อยผู้ต้องหาไป เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้ก็สามารถควบคุมผู้ต้องหาต่อได้แต่ต้องรวมกันแล้วไม่เกิน 3 วัน หากภายในระยะเวลาดังกล่าวยัง

¹¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 101.

¹¹⁵ คณิต ญ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2549), หน้า 341.

ทำการสอบสวนและสรุปสำนวนไม่เสร็จ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการต้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล หากศาลอนุญาตให้ฝากขังศาลก็จะออกหมายขังผู้ต้องหาไว้ให้นำตัวผู้ต้องหาไปขังไว้ในเรือนจำ แต่ถ้าศาลไม่อนุญาตให้ฝากขัง พนักงานสอบสวนต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไปเพราะไม่มีอำนาจที่จะควบคุมตัวผู้ต้องหาแล้ว¹¹⁶ โดยคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลจังหวัดขอผิดฟ้องไม่ได้

ส่วนการควบคุมตัวผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชน เมื่อมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหว่ากระทำความผิด หรือกรณีเด็กหรือเยาวชนปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนรีบดำเนินการสอบสวน และส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวให้ทัน และตรวจสอบการจับกุมภายในกำหนดระยะเวลา 24 ชั่วโมงตามมาตรา 72 หากฟ้องไม่ทันภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ให้ยื่นขอผิดฟ้องต่อศาล โดยกำหนดระยะเวลาผิดฟ้องนั้นได้แบ่งตามอัตราโทษของความผิดที่ถูกกล่าวหา ดังนี้

ในกรณีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน พนักงานสอบสวนต้องส่งให้พนักงานอัยการฟ้องภายใน 30 วัน โดยขอผิดฟ้องไม่ได้

ในกรณีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกเกิน 6 เดือนแต่ไม่เกิน 5 ปี ต้องส่งให้พนักงานอัยการฟ้องให้ทันภายในกำหนด 30 วัน นับแต่ถูกจับหรือปรากฏต่อหน้าพนักงานสอบสวน หากฟ้องไม่ทันจะต้องยื่นขอผิดฟ้องต่อศาลได้ 2 ครั้งๆ ละไม่เกิน 15 วัน รวม 30 วัน ซึ่งระยะเวลาในการควบคุมตัวของพนักงานตำรวจมีทั้งสิ้น 61 วัน

ในกรณีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกเกิน 5 ปี เมื่อได้ขอผิดฟ้องไปสองคราวแล้ว มีสิทธิขอผิดฟ้องได้อีก 2 ครั้งๆ ละไม่เกิน 15 วัน รวม 30 วัน รวมระยะเวลาในการควบคุมตัวของพนักงานตำรวจทั้งสิ้น 91 วัน

และหากฟ้องไม่ทันภายในกำหนดเวลาในการผิดฟ้อง พนักงานอัยการไม่มีสิทธิฟ้องเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุดก่อน หากฟ้องโดยไม่ได้ขออนุญาตศาลจะไม่รับฟ้องเพราะเป็นเงื่อนไขการฟ้องคดี ซึ่งหากเด็กหรือเยาวชนถูกศาลสั่งให้ขัง สามารถร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้

ตามกฎหมายเดิมนั้น การมอบตัวไม่ถือเป็นการจับตามกฎหมาย จะผิดฟ้องไม่ได้ เพราะการผิดฟ้องมีได้แต่กรณีจับกุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งได้กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือตามหมายจับของศาลเท่านั้น¹¹⁷ แต่ปัจจุบันไม่ว่าจะได้ตัวเด็กหรือเยาวชนด้วยวิธีตามกฎหมายด้วยวิธีใดก็ตาม พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ก็ต้องฟ้องให้ทันตามเวลาที่กฎหมายกำหนด

¹¹⁶ บุญเลิศ เจริญผล, *เรื่องเดิม*, หน้า 52-55.

¹¹⁷ *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 131.

2.4.2.3 หลักการและอำนาจในการปล่อยตัวชั่วคราว

เมื่อมีการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวพนักงานสอบสวนหรืออัยการแล้วแต่กรณีจะต้องพิจารณาโดยไม่ชักช้าและต้องพิจารณา ถึงความจำเป็นในการที่จะเอาตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐหรือไม่ โดยพิจารณาซึ่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยกับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลซึ่งขัดแย้งกัน หากเห็นว่าสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาอาจถูกกระทบเกินความจำเป็นและสมควรแล้วโดยอย่างยิ่ง เมื่อเห็นว่าไม่มีพฤติการณ์ที่น่าเชื่อถือว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือมีเหตุอื่นที่จำเป็นและสมควรแล้วก็จะต้องปล่อยบุคคลหรืออนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวตามคำร้องขอเสมอ¹¹⁸

โดยหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวในชั้นสอบสวนนั้น ได้มีคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 เรื่อง “การอำนวยความสะดวกธรรมชาติอาญา การทำสำนวนการสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา” กำหนดไว้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายที่มีการเปลี่ยนแปลง และเพื่อคุ้มครองในเรื่องสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งได้กำหนดไว้ในข้อ 5. ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่มีความผิดจนกว่าศาลจะได้พิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด หากผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ในระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ให้ดำเนินการดังนี้

5.2 ให้หัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน พิจารณาสั่งคำร้องปล่อยชั่วคราวโดยเร็ว โดยให้พิจารณาสั่งให้เสร็จสิ้นภายใน 1 ชั่วโมงนับแต่ได้รับเรื่อง เว้นแต่มีกรณีเหตุจำเป็นไม่อาจพิจารณาสั่งการได้ภายในกำหนด ก็ให้บันทึกเหตุจำเป็นนั้นไว้ในคำร้องหรือบันทึกเสนอสัญญาประกันแต่ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 24 ชั่วโมงนับแต่ได้รับคำร้อง

5.3 การวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราวต้องพิจารณา และสั่งภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยพิจารณาเหตุเหล่านี้ประกอบด้วย

5.3.1 ความหนักเบาแห่งข้อหา โดยพิจารณาจากอัตราอัตราโทษของความผิดที่ถูกกล่าวหาานั้น มีเพียงใด กรณีมีอัตราโทษสูงหากปล่อยชั่วคราวแล้วโอกาสที่ผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไม่

5.3.2 พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนว่า สามารถที่จะพิสูจน์ความผิดที่ผู้

¹¹⁸ สำนักงานคดีอาญา, สำนักงานคดีอาญาธนบุรี และสำนักงานคดีอาญากรุงเทพใต้, *เรื่องเดิม*, หน้า 15.

ต้องหาถูกกล่าวหาว่ามีมากน้อยเพียงใด หากปล่อยชั่วคราวแล้วโอกาสที่ผู้ต้องหาจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานให้เสียรูปคดีมีหรือไม่

5.3.3 พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดของผู้ต้องหานั้นว่า เกิดจากการกระทำโดยเจตนา ไม่เจตนา จำเป็น ป้องกัน ถูกบังคับ หรือขู่เชลยให้กระทำความผิดหรือกระทำโดยประมาท

5.3.4 เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด ผู้ร้องขอประกันมีความน่าเชื่อถือเพียงใด โดยให้ความถูกต้องของเอกสาร เช่น บัตรประจำตัว หรือหนังสือรับรองตำแหน่งหน้าที่ว่าถูกต้องตามระเบียบที่กำหนดไว้หรือไม่ เป็นฉบับจริงหรือไม่ ยศ ชื่อ สกุล ตำแหน่งหน้าที่ในบัตรประจำตัว กับที่ระบุในหนังสือรับรองถูกต้องตรงกันหรือไม่ หากไม่ตรงกัน มีหนังสือใดมารับรองประกอบหรือไม่ กรณีเป็นหลักทรัพย์ให้ตรวจสอบว่าผู้ร้องขอประกันเป็นเจ้าของทรัพย์หรือไม่หากได้รับมอบอำนาจมีหลักฐานการมอบอำนาจถูกต้องหรือไม่

การใช้บุคคลเป็นประกันหรือหลักประกัน ให้พนักงานสอบสวนสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หนี้สิน หรือภาระผูกพันของผู้ร้องขอประกัน เพื่อประกอบการพิจารณาการให้ประกัน

5.3.5 ผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไม่

5.3.6 ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว หรือกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อป้องกันภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวก็ได้ แต่จะกำหนดเงื่อนไขให้ปฏิบัติเกินความจำเป็นแก่กรณีไม่ได้ โดยในชั้นสอบสวนนี้มีได้กำหนดแนวทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในเรื่องการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันไว้

ซึ่งการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันนั้นได้มีหลักเกณฑ์กำหนดเมื่อคดีถูกสั่งฟ้องแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 110 โดยกำหนดว่าต้องพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยคำนึงถึงความน่าเชื่อถือของผู้ร้องจากอาชีพ สถานภาพ ชื่อเสียงทางสังคม หรือ

คุณสมบัติอื่นๆ ของผู้ร้องและผู้ต้องหา¹¹⁹ ซึ่งคดีอาญาผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ โดยหากปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกัน ก่อนปล่อยชั่วคราวต้องให้ผู้ต้องหาสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียกตามมาตรา 111

ส่วนการปล่อยตัวชั่วคราวโดยศาลพิจารณาและทำคำสั่งนั้น ได้กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548 ข้อ 4

และคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลเด็กและเยาวชนนั้นการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนในชั้นสอบสวนนั้นเป็นการควบคุมโดยผู้อำนวยการสถานพินิจ อำนาจการปล่อยชั่วคราวจึงเป็นของผู้ผู้อำนวยการสถานพินิจ โดยมอบเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่โดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้ หรือจะมอบตัวเด็กหรือเยาวชนไว้กับบุคคลหรือองค์กรที่เห็นสมควรก็ได้ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลและเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมาตรา 50

2.4.2.4 การสืบเสาะและพินิจผู้ต้องหา

การสืบเสาะและพินิจ (Social Investigation) เป็นขั้นตอนหนึ่งของระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย โดยได้กำหนดให้เป็นหน้าที่หลักของพนักงานคุมความประพฤติที่จะทำการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยเพื่อเสนอต่อศาลประกอบการพิจารณาพิพากษากำหนดโทษเพื่อให้เหมาะสมกับจำเลยในแต่ละราย ซึ่งอำนาจหน้าที่นี้ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีการคุมความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2522 มาตรา 6

การสืบเสาะและพินิจเป็นกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติและภูมิหลังทางสังคม รวมทั้งพฤติการณ์คดีของผู้กระทำผิด แล้วนำเสนอข้อเท็จจริงที่ได้มาประมวล วิเคราะห์ ทำรายงานพร้อมเสนอทั้งความเห็นเกี่ยวกับมาตรการการลงโทษที่เหมาะสม และวิธีแก้ไขฟื้นฟูที่เหมาะสม โดยในการสืบเสาะและพินิจนี้มี 2 ขั้นตอน¹²⁰ คือ

1. ขั้นตอนในชั้นศาลก่อนมีคำพิพากษาคดี เป็นการสืบเสาะและพินิจจำเลยตามคำสั่งศาล โดยพนักงานคุมความประพฤติ
2. ขั้นตอนของราชทัณฑ์ หลังจากถูกจำคุกมาระยะหนึ่ง ในกรณีที่นักโทษเด็ดขาดที่ต้องโทษในเรือนจำมาแล้วไม่น้อยกว่า หนึ่งในสามของโทษตามหมายศาลหรือไม่น้อยกว่าสิบปี และใน

¹¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

¹²⁰ สุนิดา พงษ์ไพจิตร, ปัญหาการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการตรวจสอบเอกสารของจำเลยในคดีอาญา: ศึกษากรณีรายงานการสืบเสาะและพินิจของพนักงานคุมความประพฤติ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548), หน้า 42.

กรณีโทษจำคุกตลอดชีวิตและสามารถพิสูจน์ได้ว่าเขาเหล่านี้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยไม่เป็นอันตรายต่อสังคม จะได้รับพิจารณาให้พักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษ โดยพนักงานคุมความประพฤติเป็นผู้สืบเสาะและพินิจ

ซึ่งศาลสามารถสั่งให้พนักงานคุมความประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลยก่อนพิจารณาพิพากษาคดีได้ โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้ กล่าวคือในคดีที่จำเลยไม่ได้ถูกจำคุกมาก่อน หรือได้รับโทษจำคุกมาในความผิดกระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ ซึ่งก่อนมีคำพิพากษาศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมความประพฤติสืบเสาะและพินิจอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การอบรม สุขภาพ ภาวะจิตใจ นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของจำเลย ตลอดจนสภาพความผิดและเหตุอื่นอันควรปรานี พร้อมเสนอความเห็นและทำรายงานต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษา¹²¹ และถ้าผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และคดีนั้นศาลลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ถ้าไม่ปรากฏว่าจำเลยได้รับโทษจำคุกมาก่อนหรือรับโทษจำคุกมาก่อนแต่เป็นความผิดกระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพภาวะจิตใจ นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของจำเลย หรือสภาพความผิดหรือเหตุอื่นอันควรปรานีแล้วเห็นสมควรศาลจะพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอการลงโทษไว้ หรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไป¹²²

ส่วนในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลเด็กและเยาวชนตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน พ.ศ.2554 ข้อ 3 ได้ให้คำนิยาม “การสืบเสาะและพินิจ” หมายความว่า

การแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิตใจ นิสัย อาชีพ และฐานะของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด และของบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนนั้น และสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน

และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 36 (1)

¹²¹ มาตรา 11 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีการดำเนินการคุมความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2522

¹²² มาตรา 56 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายอาญา

ให้สถานพินิจมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายอื่น และโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) สืบเสาะและพินิจเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด และของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้นรวมทั้งสาเหตุแห่งการ กระทำความผิด เพื่อรายงานต่อศาลหรือเพื่อประกอบการพิจารณาของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้อง ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด

การสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดนี้มีก็เพื่อที่จะได้ขจัดปัญหาและหาวิธีแก้ไขให้ถูกวิธีเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในแต่ละราย และถือเป็นวิธีการทางปฏิบัติที่สำคัญมาก ดังนั้นเมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจได้รับแจ้งการจับเด็กหรือเยาวชนจากพนักงานสอบสวนตามมาตรา 70 วรรคหนึ่ง หรือได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนจากศาลเยาวชนและครอบครัวตามมาตรา 73 แล้ว ให้มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 82 ซึ่งในมาตรา 82 บัญญัติว่า

เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจได้รับแจ้งการจับกุมเด็กหรือ เยาวชนตามมาตรา 70 วรรคหนึ่งหรือได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 73 แล้ว ให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(1) สั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะข้อเท็จจริงตามมาตรา 36 (1) เว้นแต่ในคดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่ เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าการสืบเสาะข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่จำเป็น แก่คดี จะสั่งงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงนั้นเสียก็ได้ แล้วให้แจ้งไปยังพนักงานสอบสวนที่เกี่ยวข้อง

(2) ทำรายงานในคดีที่การสืบเสาะเพื่อแสดงถึงข้อเท็จจริงตามมาตรา 36 (1) และแสดงความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน แล้วส่งรายงานและความเห็นนั้นไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี และถ้ามีการฟ้องร้องเด็กหรือเยาวชนแต่ศาลให้เสนอรายงานและความเห็นนั้นต่อศาลพร้อมทั้ง

ความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษ หรือการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน
ด้วย. . .

เห็นได้ว่าผู้มีหน้าที่ในการสืบเสาะข้อเท็จจริงคือพนักงานคุมความประพฤติที่
รับผิดชอบโดยผู้อำนวยการสถานพินิจจะเป็นผู้สั่งการให้ดำเนินสืบเสาะ หากทำการสืบเสาะเสร็จให้
เสนอผู้อำนวยการสถานพินิจเพื่อที่จะทำรายงานไปยังพนักงานสอบสวนหรือศาล แต่มีข้อยกเว้นใน
คดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ เป็น
ดุลพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจหากเห็นว่าการสืบเสาะข้อเท็จจริงไม่จำเป็นแก่คดีจะสั่งคดีได้
แล้วก็แจ้งไปยังพนักงานสอบสวนที่เกี่ยวข้อง แต่ศาลก็ยังมีอำนาจสั่งให้สืบเสาะข้อเท็จจริงได้ ตาม
มาตรา 116

2.4.3 คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง

กระทรวงยุติธรรมได้จัดตั้งศาลแขวงขึ้นในหัวเมือง เมื่อ พ.ศ.2478 ในอำเภอซึ่งมีพลเมืองมาก
การคมนาคมติดต่อกับศาลจังหวัดไม่มีความสะดวกเพราะห่างไกล และถนนก็มีความทุรกันดาร ทำให้
ประชาชนที่มีอรรถคดีเดือดร้อนเป็นอย่างมาก จึงได้จัดตั้งศาลแขวงขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาล
แขวงสำหรับหัวเมือง พ.ศ.2478 แต่ยังคงไม่สมความมุ่งหมายเท่าที่ควรเพราะเป็นประโยชน์แก่
ประชาชนในอัตราโทษเล็กน้อยเท่านั้น คดีอื่นยังต้องไปศาลจังหวัดอยู่ดี ต่อมาจึงได้ยกฐานะศาลแขวง
ทั้งหมดเป็นศาลจังหวัด ต่อมารัฐบาลมีนโยบายจัดตั้งศาลแขวงขึ้นเป็นศาลไต่สวนและช่วยแบ่งเบา
ภาระศาลจังหวัด และเพื่ออำนวยความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินคดีและเพื่อคุ้มครองสิทธิและ
เสรีภาพของประชาชน¹²³ จึงได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาล
แขวง พ.ศ.2499 มาตรา 3 ให้ตั้งศาลแขวงในทุกจังหวัด โดยมีหลักการที่ว่าประชาชนที่อยู่ตามอำเภอ
ที่ห่างไกลต้องเดินทางมายังตัวจังหวัดเมื่อมีคดี ต้องเสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลาทำมาหากิน นับว่าเป็น
การซื้อความยุติธรรมที่แพงกว่า ทำให้เป็นความอยุติธรรมแก่พวกเขา

อำนาจพิจารณาคดีของศาลแขวงนั้นได้กำหนดไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543
โดยศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและมีอำนาจทำการไต่สวนหรือมีคำสั่งใดๆ ซึ่งผู้พิพากษา
คนเดียวมีอำนาจ¹²⁴ ซึ่งผู้พิพากษาคนหนึ่งมีอำนาจดังต่อไปนี้ ออกหมายเรียก หมายอาญา หรือหมาย
สั่งให้ส่งคนมาจากหรือไปยังจังหวัดอื่น และออกคำสั่งใดๆ ซึ่งมีใช้เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท

¹²³ ชุมพล จันทราทิพย์, พระธรรมนูญศาลยุติธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 13 (กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 69-70.

¹²⁴ มาตรา 17 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543

แห่งคดี โดยในศาลชั้นต้นผู้พิพากษาคคนเดียวเป็นองค์คณะมีอำนาจเกี่ยวกับคดี ซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลนั้น โดยพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำและปรับ แต่จะลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้¹²⁵ เห็นได้ว่าคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในศาลแขวงนั้นเป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งต้องถูกฟ้องที่ศาลแขวง

การดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงนั้นเหมือนกับการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป กล่าวคือมีการจับกุม แล้วมาในชั้นสอบสวนสอบสวนโดยพนักงานสอบสวน แล้วมาสั่งฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการ และพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาล แต่ก็ยังมีข้อแตกต่างในขั้นตอนการดำเนินคดีบางประการโดยได้กำหนดเป็นยกเว้นในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาที่เป็นความผิดเล็กๆ น้อยๆ มีความรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งขั้นตอนในการดำเนินคดีอาญาที่แตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป มีดังนี้

2.4.3.1 การดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนการจับกุมผู้ต้องหา

การจับกุม เป็นการกระทำให้ผู้ที่ถูกจับสูญเสียอิสรภาพ ต้องกระทำเมื่อมีความจำเป็น และถูกต้องตามกฎหมายที่ให้อำนาจไว้เพื่อประโยชน์ในการระงับและปราบปรามเหตุอันที่บังเกิดขึ้นเฉพาหน้า หรืออาจจะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า โดยหลักในการจับกุมนั้น จะจับกุมผู้ต้องหาโดยไม่มีหมายหรือคำสั่งจากศาลไม่ได้ เว้นแต่เป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 80 หรือมีพฤติการณ์อันพึงสงสัยว่าจะมีการก่อเหตุร้ายขึ้น หรือมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 66 (2) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนไม่อาจขอหมายศาลจับบุคคลนั้นให้ทันได้ และย้งรวมถึงการจับผู้ต้องหาที่หลบหนีระหว่างการปล่อยตัวชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 117 เมื่อพนักงานตำรวจทำการจับกุมแล้วต้องแจ้งว่าถูกจับและสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับ พร้อมด้วยผู้จับทันที ส่วนการแจ้งข้อกล่าวหาานั้นต้องแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบโดยทันทีเมื่อทำการจับ หากมีหมายจับจากศาลต้องแสดงและอ่านรายละเอียดให้ผู้ถูกจับได้ทราบ

2.4.3.2 การดำเนินคดีอาญาในการควบคุมตัวผู้ต้องหา

อำนาจการควบคุมตัวผู้ต้องหาและผิดฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงนี้ก็เหมือนกับการควบคุมตัวในคดีอาญาทั่วไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 มาตรา 8 แต่ก็มีข้อแตกต่างในเรื่องระยะเวลาในการควบคุมตัว โดยการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงนี้ให้นำพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธี

¹²⁵ มาตรา 25 (5) แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543

พิจารณาความอาญาในศาลแขวงฯมาใช้บังคับเป็นหลัก แต่ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้ให้นำวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม¹²⁶ โดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงฯ มีเจตนารมณ์เพื่อเร่งรัดมิให้การดำเนินคดีอาญาซึ่งเป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ ต้องล่าช้า จึงจำกัดระยะเวลาในการฟ้องคดีให้สั้นกว่าคดีอาญาทั่วไป การจำกัดเวลาฟ้องคดีเท่ากับเป็นบทตัดอายุความคดีอาญาในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และนับเป็นหัวใจของวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง¹²⁷

เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงฯที่ได้บัญญัติขึ้นเป็นพิเศษ คือเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนสำหรับคดีเล็กๆ น้อยๆ เพื่อให้การดำเนินคดีเหล่านั้นเสร็จไปด้วยความรวดเร็วซึ่งหัวใจของพระราชบัญญัติฉบับนี้คือ¹²⁸

1. การกำหนดกรอบเวลาในการยื่นฟ้องคดี
2. การฟ้องคดีด้วยวาจา
3. คดีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ พนักงานอัยการมีอำนาจยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลโดยมิต้องทำการสอบสวนก่อน

4. การห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงนี้ ได้มีการประกาศยกเลิกและได้บัญญัติขึ้นใหม่หลายครั้ง ซึ่งหลักๆ แล้วมีดังนี้ ฉบับแรก ได้จัดทำขึ้นเมื่อ พ.ศ.2499 มีทั้งหมด 4 วรรค ฉบับที่ 2 ได้จัดทำขึ้นเมื่อ พ.ศ.2503 มีทั้งหมด 4 วรรค ฉบับที่ 5 จัดทำขึ้นเมื่อ พ.ศ.2539 มีทั้งหมด 1 วรรค และฉบับที่ 6 จัดทำขึ้นเมื่อ พ.ศ.2556 มีทั้งหมด 6 วรรค¹²⁹ ซึ่งในแต่ละฉบับได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้นและยังคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยอยู่ด้วย โดยเฉพาะในเรื่องของระยะเวลาในการควบคุมตัวและการผิดฟ้องผู้ต้องหาหรือจำเลย

การควบคุมตัวและผิดฟ้องนั้นได้บัญญัติในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ตั้งแต่ฉบับแรกจนถึงฉบับที่หก ซึ่งในฉบับ

¹²⁶ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 ฉบับที่ 6

¹²⁷ สุริยา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์, **หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง**, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2557), หน้า 27.

¹²⁸ ธานิศ เกศพิทักษ์, **หัวใจของพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง**, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ: พลสยามพรีนติ้ง, 2554), หน้า 171.

¹²⁹ สนิท สนั่นศิลป์, **ย่อหลักกฎหมายจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงถึง (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556** (กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล, 2556), หน้า 15.

เดิมนั้นได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงภายในกำหนดเวลา 72 ชั่วโมงนับแต่เวลาถูกจับ ซึ่งการดำเนินคดีมีความล่าช้าและผู้ต้องหาอาจถูกควบคุมตัวไว้นานเกินความจำเป็น จึงได้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติดังกล่าวให้ลดระยะเวลาควบคุมตัวในชั้นสอบสวนลงเหลือ 48 ชั่วโมง เพื่อให้ผู้ต้องหาถูกรีดรอนสิทธิและเสรีภาพน้อยลงและให้คดีมีความรวดเร็วยิ่งขึ้น

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2539 ได้วางหลักในเรื่องระยะเวลาในการควบคุมตัวในชั้นสอบสวนและการนับระยะเวลาขอผิดฟ้องไว้ว่า “ในการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ เมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งตัวผู้ต้องหา พร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลา 48 แบดีชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน จากที่ทำการของพนักงานสอบสวนและหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาล เข้าในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมงนั้นด้วย” กล่าวคือเริ่มนับระยะเวลาเฉพาะกรณีเมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาเท่านั้น หากไม่มีการจับก็ไม่มีการนับที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการจะต้องขอผิดฟ้องหรือต้องฟ้องภายใน 48 ชั่วโมง¹³⁰

แต่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 นั้นได้แก้ไขมาตรา 7 ใหม่โดยวางหลักเพิ่มเติมในวรรคสองว่า

ในกรณีที่ไม่มีกรจับแต่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหา
แล้วให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งสำนวนการสอบสวนไปยัง

¹³⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 6635/2551 (ศาลฎีกา) ตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 78 ประกอบ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงฯ มาตรา 4 นั้นการจับบุคคลใดจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับโดยไม่มีหมายจับตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ การที่จำเลยเข้าหาพนักงานสอบสวนเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2548 และพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาให้ทราบตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 134 ประกอบ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงฯ มาตรา 4 จึงยังถือไม่ได้ว่าจำเลยถูกจับเพราะยังไม่มีคำสั่งหรือหมายของศาลและไม่เข้าข้อยกเว้นตามบทบัญญัติดังกล่าว เมื่อจำเลยยังไม่ถูกจับจึงไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 7 และมาตรา 9 แห่ง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงฯ ที่พนักงานอัยการโจทก์ต้องฟ้องจำเลยภายในกำหนดเวลาที่สืบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่จำเลยถูกจับหรือต้องผิดฟ้อง หรือได้รับอนุญาตให้ฟ้องคดีจากอัยการสูงสุด โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องคดี

พนักงานอัยการพร้อมกับสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหา แต่มิให้นำเวลาเดินทางตามปกติจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมงนั้นด้วย¹³¹

เห็นได้ว่าได้มีความพยายามในการแก้บทบัญญัติในเรื่องการเริ่มนับระยะเวลา กล่าวคือแม้ผู้ต้องหาจะไม่ได้ถูกจับตามคำสั่งหรือหมายจับของศาลและไม่เข้าช้อยกเว้นที่มีเหตุจับได้โดยไม่มีหมายจับ เพียงแค่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาเท่านั้นเวลาในการควบคุมตัวก็เริ่มนับแล้ว

เมื่อได้พิจารณาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2539 ซึ่งถูกแก้ไขโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 แล้วเห็นว่าล้าแล้วแต่จะพยายามให้คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลของซึ่งเป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ นั้นเสร็จไปด้วยความรวดเร็ว

2.4.3.3 หลักการและอำนาจในการปล่อยตัวชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวในชั้นสอบสวนนั้น¹³² การวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราวต้องพิจารณา และสั่งภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยพิจารณาจากความหนักเบาของข้อหา อัตราโทษของความผิดที่ถูกกล่าวหาซึ่งคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวงนั้นเป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ ควรพิจารณาให้ปล่อยชั่วคราวได้ พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีมากน้อยเพียงใด หากปล่อยชั่วคราวแล้วโอกาสที่ผู้ต้องหาจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่ พฤติการณ์แห่งคดีเป็นอย่างไร เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด โดยปกติแล้วผู้ต้องหาที่มีความยากจนจะไม่ได้รับความเท่าเทียมกับคนรวยเท่าไรนัก เพราะสถานะทางสังคมแตกต่างกันความน่าเชื่อถือทางสังคมย่อมไม่มีเช่นเดียวกัน จึงเป็นจุดเหลื่อมล้ำกันอย่างชัดเจน

¹³¹ มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6)

¹³² สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 เรื่อง การอำนวยความสะดวกในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เรงรัดการสอบสวนคดีอาญา, หน้า 15.

2.4.3.4 การดำเนินคดีอาญาเมื่อพ้นระยะเวลายื่นฟ้องคดี¹³³

ในเรื่องการขอฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ซึ่งเหมือนกับคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้ต้องหา โดยห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดี เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลา 48 ชั่วโมง หรือในกรณีหากได้มีการฟ้องและผิดฟ้องฝากขังต่อศาลแล้วระยะเวลาในการควบคุมตัวทั้งหมดคือ 20 วันโดยอาจขอขยายได้หากมีความจำเป็นซึ่งระยะเวลาสูงสุดไม่เกิน 12 วันรวมแล้วทั้งสิ้น 32 วัน เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุด¹³⁴ โดยการขออนุญาตฟ้องนั้นให้ทำเป็นหนังสือระบุรายละเอียดให้ชัดเจน และส่งสำนวนพร้อมความเห็นไปยังอัยการสูงสุดเพื่อขออนุญาตฟ้อง ซึ่งเป็นบทบัญญัติเพื่อแก้ปัญหาในกรณีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ต้องหาไม่ทันตามกำหนด¹³⁵

2.4.3.5 การฟ้องคดีอาญาด้วยวาจา

เพื่อให้คดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้เสร็จไปโดยเร็ว จึงได้บัญญัติให้แตกต่างจากการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป คือผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการสามารถฟ้องจำเลยด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ โดยการฟ้องด้วยวาจานั้น ให้โจทก์แจ้งต่อศาลถึงชื่อโจทก์ ชื่อ ที่อยู่ และสัญชาติของจำเลย ฐานความผิด การกระทำที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลา สถานที่ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี และมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด และจำเลยจะให้การด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ ในกรณีที่ฟ้องหรือให้การด้วยวาจา ให้ศาลบันทึกใจความไว้เป็นหลักฐานและให้คู่ความลงชื่อไว้¹³⁶ เป็นกรณีที่ผู้ต้องหารับสารภาพตลอดข้อกล่าวหาในชั้นสอบสวน พนักงานสอบสวน

¹³³ ข้อบังคับของอัยการสูงสุดว่าด้วยการขออนุญาตฟ้อง พ.ศ.2556, ราชกิจจานุเบกษา 130, 91 ก (9 ตุลาคม 2556), หน้า 43.

¹³⁴ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6)

¹³⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8332/2548 (ศาลฎีกา) พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาทำร้ายร่างกายเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ให้จำเลยทราบวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2543 ย่อมถือว่าจำเลยถูกจับตั้งแต่วันดังกล่าว พนักงานสอบสวนต้องส่งตัวจำเลยพร้อมสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้ฟ้องภายในกำหนด 48 ชั่วโมง โจทก์ฟ้องจำเลยเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2543 โดยไม่ได้ขอผิดฟ้องและพ้นกำหนดเวลาตามบทบัญญัติดังกล่าวโดยไม่ได้รับอนุญาตให้ฟ้องจากอัยการสูงสุดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 9 จึงไม่ชอบ โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง

¹³⁶ มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6)

ต้องทำบันทึกคำให้การรับสารภาพผู้ต้องหา (ใบแดง) ก่อนส่งให้พนักงานอัยการฟ้องต่อศาลด้วยวาจา ภายใน 48 ชั่วโมง ซึ่งสามารถใช้ได้เฉพาะกรณีสารบบรับความอาญาปรากฏตัวผู้ต้องหาที่ส่งตัวมา (ส.1) กล่าวคือสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาและส่งตัวผู้ต้องหามา พร้อมสำนวน หากเป็นสารบบรับความอาญาปรากฏตัวผู้ต้องหาที่ไม่ได้ส่งตัวมา (ส.2) และพนักงานอัยการสั่งฟ้องและสั่งจัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหาไว้ หากต่อมาจับตัวผู้ต้องหาได้และเข้าสารบบสำนวนปรากฏตัวผู้ต้องหาที่ส่งตัวมา (ส.1) ต้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจของพนักงานอัยการที่จะรับสั่งฟ้องด้วยวาจาหรือไม่ หากไม่เห็นควรก็จะตีกลับสำนวนให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนเต็มรูปแบบก่อนจึงจะสั่งฟ้องได้ ซึ่งเป็นการล่าช้าเกินสมควร โดยในทางปฏิบัติแล้วคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องผู้ต้องหาด้วยวาจาก็นั้น พนักงานอัยการจะไม่ได้ไปแถลงต่อศาลด้วยวาจาแต่จะทำเป็นบันทึกการฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาล จากนั้นศาลจะบันทึกคำฟ้องด้วยวาจาเป็นเอกสารในสำนวนศาลอีกฉบับหนึ่ง¹³⁷

---

¹³⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 6482/2556 (ศาลฎีกา) แม้ข้อเท็จจริงปรากฏตามคำฟ้องด้วยวาจา พนักงานอัยการโจทก์ผู้ลงลายมือชื่อในบันทึกการฟ้องคดีอาญาด้วยวาจา กับพนักงานอัยการโจทก์ผู้ลงลายมือชื่อในบันทึกคำฟ้อง คำรับสารภาพ คำพิพากษาตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงฯ มาตรา 20 จะเป็นคนละคนกันก็ตาม แต่เมื่อจำเลยไม่ได้ฎีกาโต้แย้งว่า พนักงานอัยการโจทก์ผู้ลงลายมือชื่อในบันทึกคำฟ้อง คำรับสารภาพ คำพิพากษาตาม พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงฯ มาตรา 20 มิใช่พนักงานอัยการจังหวัดบึงกาฬ ข้อเท็จจริงจึงรับฟังได้ว่าพนักงานอัยการโจทก์ผู้ลงลายมือชื่อในบันทึกคำฟ้อง คำรับสารภาพ คำพิพากษา ตาม พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงฯ มาตรา 20 ได้มาศาลขณะยื่นฟ้องด้วยวาจาและกล่าวฟ้องจำเลยต่อศาลด้วยวาจาตามพ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงฯ มาตรา 19 แล้ว การฟ้องคดีด้วยวาจาของโจทก์จึงชอบด้วยบทบัญญัติดังกล่าว และศาลย่อมพิพากษาลงโทษจำเลยได้

บทที่ 3

หลักการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในชั้นก่อนคดีขึ้นสู่ศาล ในต่างประเทศเปรียบเทียบกับประเทศไทย

การวิจัยกฎหมายที่นั่นต้องทำการวิจัยกฎหมายของประเทศที่มีระบบกฎหมายเหมือนกัน หรือใกล้เคียงกันมากที่สุด และจะให้ยิ่งดีไปกว่านั้นประเทศเหล่านั้นต้องมีศักยภาพครบทุกด้าน ไม่ว่าจะด้านการเมือง เศรษฐกิจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานของทั้งทางด้านการเมือง และเศรษฐกิจ ถ้าหากคนในสังคมได้รับความคุ้มครองในด้านสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อย่างเท่าเทียมกันแล้ว คนในสังคมก็จะอยู่อย่างมีความสุข เพราะการได้อยู่ในสังคมที่มีความยุติธรรมนั้น ทำให้มีความสุข รู้สึกมีเกียรติ มีกำลังใจ อันส่งผลดีไปยังด้านอื่นๆ ด้วย แต่ถ้าอยู่ในสังคมที่ขาด ความยุติธรรมก็จะขาดกำลังใจ ท้อถอย และเดือดร้อนได้¹³⁸ ดังนั้นผู้เขียนจึงได้เลือกศึกษาและ วิเคราะห์ประเทศที่ได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว คือ ประเทศเยอรมัน ประเทศญี่ปุ่น และ ประเทศสหรัฐอเมริกา

โดยมาตรฐานสากลในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในคดีอาญานั้น ได้บัญญัติไว้ในปฏิญญา สากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right 1948) และกติการะหว่าง ประเทศว่าด้วยสิทธิทางพลเมืองและการเมือง (Internation Covenant on Civil and Political Right 1996) โดยต่อมามาตรฐานดังกล่าวได้รับการบัญญัติรับรองสิทธิโดยภูมิภาคและองค์กรต่างๆ ทางด้านสิทธิมนุษยชน ได้แก่ The American Convention on Human Rights 1969 และ The European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms 1950 ซึ่งปฏิญญา สากลฉบับนี้เป็นการให้สัตยาบันว่าสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหาเมื่ออยู่จริง แม้ว่าจะไม่พบข้อเท็จจริงของสิทธิ นี้ก็ตาม¹³⁹ ซึ่งในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้นำความคิดตามหลักกฎหมายตะวันตก สมัยใหม่มาใช้แทนความคิดพื้นฐานแบบไทยเดิมที่ว่า “ผู้ที่ถูกเจ้าหน้าที่จับตัวมา ถือเป็นผู้ร้ายแล้ว ผู้นั้นจะต้องพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนให้ได้จึงจะพ้นความผิด” มาสู่ความคิดสมัยใหม่ที่ว่า “ให้

---

¹³⁸ ประเวศ วะสี, “ประชาชนพึงคาดหวังอะไรจากกระบวนการยุติธรรม,” ใน **ทิศทาง กระบวนการยุติธรรมไทยศตวรรษใหม่**, กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543), หน้า 13.

¹³⁹ ตรีสุพจน์ ณ บางช้าง, **เรื่องเดิม**, หน้า 26-27.

สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์จากพยานหลักฐานทั้งปวงว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดจริง จึงจะลงโทษได้”¹⁴⁰

3.1 ประเทศเยอรมัน

ประเทศเยอรมันเป็นชาติในแถบตะวันตกมีระบบกฎหมายและการดำเนินคดีอาญาที่มีประสิทธิภาพและคล้ายคลึงกับประเทศไทย กล่าวคือเป็นประเทศที่ปกครองโดยระบบประชาธิปไตย ใช้ระบบประมวลกฎหมาย และการดำเนินคดีเป็นระบบกล่าวหา โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

3.1.1 หลักการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนก่อนคดีขึ้นสู่ศาลในเยอรมัน

การดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมันนั้นใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ซึ่งเป็นการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา (Akkusationsmaxime) กล่าวคือ มีการแยกกระบวนการสืบสวนสอบสวนและกระบวนการพิจารณาคดีออกจากกัน และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหา (ผู้ต้องหาหรือจำเลย) จากเป็นกรรมในคดี (Prozess-objekt) ขึ้นเป็นประธานในคดี (Prozess-subjekt) ซึ่งการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหานี้ ได้มีคำอธิบายว่า “ที่ใดไม่มีโจทก์ ที่นั่นไม่มีผู้พิพากษา” (Wo kein Klager, da Kein Richter)¹⁴¹ อันเป็นหลักในการดำเนินคดีอาญา เป็นต้นว่าถ้าไม่มีการกระทำความผิดขึ้น จะไม่มีการสอบสวนหรือการตั้งข้อหากับผู้ถูกกล่าวหา จะเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ ซึ่งเป็นสถาบันซึ่งเป็นอิสระจากศาล

เยอรมันได้แบ่งส่วนการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็น 3 ขั้นตอน คือขั้นสืบสวนสอบสวน (Vorverfahren) ขั้นไต่สวนมูลฟ้อง (Zwischenverfahren) และขั้นพิจารณาพิพากษาคดี (Hauptverfahren) ซึ่งกระบวนการสอบสวนนั้น พนักงานอัยการเป็นผู้ที่ทำการสอบสวนเป็นหลัก หรืออาจจะมอบหมายให้พนักงานตำรวจทำการสอบสวนแทนก็ได้ กล่าวคือการสอบสวนพนักงานอัยการมีหน้าที่รับผิดชอบหลักโดยมีพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ช่วยเหลือ (Hilfsbeamte Der Staatsanwaltschaft) การส่งฟ้องคดีนั้นก็เป็นการอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการเช่นเดียวกันโดยใช้ดุลพินิจเอกชนซึ่งเป็นผู้เสียหายฟ้องคดีได้อย่างจำกัด ซึ่งการยื่นฟ้องนี้เองเป็นจุดแบ่งระหว่างกระบวนการสืบสวนสอบสวนออกจากกระบวนการพิจารณาขั้นไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้

¹⁴⁰ แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2554), หน้า 255

¹⁴¹ ธนธรรม เจริญเลิศ, เรื่องเดิม, หน้า 58-59.

พิพากษาโดยมีคำสั่งประทับฟ้องหากเห็นว่าคดีมีมูล แต่หากเห็นว่าคดีไม่มีมูลก็จะสั่งไม่ประทับฟ้อง และพนักงานอัยการมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งไม่ประทับฟ้องนั้นได้ทันที (Sofortige Beschwerde)¹⁴²

ศาลในเยอรมนีมีทั้งศาลของสหพันธรัฐและศาลมลรัฐ ซึ่งศาลของสหพันธรัฐที่พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญามีศาลเดียว คือศาลสูงสุดของสหพันธรัฐ (Bundesgerichtshof) ซึ่งตั้งอยู่ที่เมือง Karlsruhe และเป็นศาลฎีกา ส่วนศาลของมลรัฐที่พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญามี 3 ศาล¹⁴³ คือ ศาลจังหวัด (Landgerichte) หรือ Regional Courts ศาลสูงมลรัฐ (Oberlandesgerichte) หรือ Higher Regional Courts และศาลแขวง (Amtsgerichte) หรือ Local Courts

3.1.2 คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง (Amtsgerichte) หรือ Local Courts

ศาลแขวง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเล็กน้อย ที่อยู่นอกเขตอำนาจศาลจังหวัดและศาลสูงมลรัฐ ที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 4 ปี¹⁴⁴ ซึ่งอยู่นอกเหนืออำนาจของศาลจังหวัดและศาลสูง ผู้พิพากษาคนเดียวนั่งพิจารณา แต่ในคดีอาญาผู้พิพากษาคนเดียวจะพิพากษาลงโทษจำคุกเกินกว่า 2 ปีไม่ได้¹⁴⁵ และหากคู่ความไม่พอใจสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงต่อศาลจังหวัด

If it is a simple case which can be dealt with quickly, the Public Prosecution Office can apply to the criminal judge or the Schöffengericht for "Accelerated Proceedings". In such cases, a formal charge will usually not be filed. In simple cases, the Public Prosecution Office can apply for a penal order without previous trial. This simplified procedure, with no oral proceedings, makes it possible to deal with uncomplicated cases quickly. However, this approach cannot be applied to "Verbrechen" (Offences with a minimum punishment of a one year prison sentence). Also, there are limits to the level of

¹⁴² สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน, หน้า 190-194, ค้นวันที่ 10 มกราคม 2558 จาก http://elib.coj.go.th/Article/d55_1_9.pdf

¹⁴³ Courts Constitution Act § 12 (Gerichtsverfassungsgesetz-GVG)

¹⁴⁴ Courts Constitution Act § 24 (Gerichtsverfassungsgesetz- GVG)

¹⁴⁵ Courts Constitution Act § 25 2. (Gerichtsverfassungsgesetz-GVG)

sanction that can be imposed in such proceedings: at most, this can be either a fine or a suspended custodial sentence of up to one year¹⁴⁶

ในประเทศเยอรมันจะใช้การดำเนินคดีอาญาแบบ “Accelerated Proceedings” เพื่อที่จะให้การดำเนินคดีอาญาที่เป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ เสร็จไปโดยเร็ว ซึ่งได้บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันมาตรา 417-420 ในกระบวนการก่อนถึงศาล พนักงานอัยการสามารถยื่นฟ้องต่อศาลด้วยหนังสือหรือด้วยวาจา เพื่อกำหนดให้ดำเนินคดีวิธีพิจารณาด้วยความรวดเร็ว (Accelerated Procedure) ในกรณีที่เป็นคดีอาญาที่มีข้อเท็จจริงหรือสถานการณ์ไม่ซับซ้อน หรือมีพยานหลักฐานครบถ้วน¹⁴⁷ โดยพนักงานอัยการยื่นร้องต่อศาลขอพิจารณาคดีแบบพิเศษ และการพิจารณาจะดำเนินโดยทันทีหรือในเวลาสั้นที่สุด ภายใน 6 สัปดาห์ เรียกตัวผู้ถูกกล่าวหาฝ่ายเดียวก็ได้ ถ้าไม่ปรากฏตัวในการพิจารณาคดี หรือไม่ถูกนำตัวมาศาล อาจแจ้งให้ผู้ที่ถูกกล่าวหาทราบในข้อหา ภายใน 24 ชั่วโมง ไม่จำเป็นที่จะต้องยื่นฟ้อง ถ้าไม่ได้ยื่นฟ้อง อาจแจ้งข้อกล่าวหาด้วยปากก็ได้¹⁴⁸

---

¹⁴⁶Jörg-Martin Jehle, *Criminal Justice in Germany* (Berlin: Federal Ministry of Justice Mohrenstr, 2009), p. 18.

¹⁴⁷The German code of criminal procedure StPO § 417

In proceedings before the criminal court judge and the court with lay judges the public prosecution office shall file an application, in writing or orally, for a decision to be taken in an accelerated procedure if, given the simple factual situation or the clarity of the evidence, the case is suited to an immediate hearing.

¹⁴⁸The German code of criminal procedure StPO § 418

(1) Where the public prosecution office files the application, the main hearing shall be held immediately or at short notice, without a decision to open main proceedings being required. No more than six weeks should lie between receipt of the application by the court and commencement of the main hearing.

(2) The accused shall be summoned only if he does not appear at the main hearing of his own volition or is not brought before the court. He shall be informed in the summons of the charges against him. The time limit set in the summons shall be twenty-four hours.

3.1.2.1 หลักในการจับกุมและแจ้งข้อกล่าวหาผู้ต้องหา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันบัญญัติถึงมาตรการเชิงบังคับที่อาจเป็นการกระทบต่อเสรีภาพของผู้ต้องหา ซึ่งในการจับกุมชั่วคราว (Vorläufige Festnahme) เป็นการจับผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดไว้เพื่อถามชื่อและที่อยู่ โดยทั้งพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ¹⁴⁹ และประชาชน¹⁵⁰ ในความผิดซึ่งหน้าได้ แต่หากมิใช่ความผิดซึ่งหน้าแล้วนั้นในการจับกุมผู้ต้องหาจะมีได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาลเท่านั้น หรือมีเหตุเร่งด่วนพนักงานอัยการสามารถอนุญาตให้จับได้¹⁵¹ แต่

(3) It shall not be necessary to file a bill of indictment. Where such bill is not filed, the charges shall be preferred orally at the beginning of the main hearing and their essential content shall be included in the record made at the sitting. Section 408a shall apply *mutatis mutandis*.

¹⁴⁹The German code of criminal procedure StPO § 163-b

(1) If somebody is suspected of a criminal offence the public prosecution office and the officials in the police force may take the measures which are necessary to establish his identity; Section 163a subsection (4), first sentence, shall apply *mutatis mutandis*. The suspect may be kept in custody if the identity cannot be established by other means or only with considerable difficulty. Under the prerequisites of the second sentence, it shall be admissible to search the suspect and the objects found on him as well as to carry out measures for identification purposes.

¹⁵⁰The German code of criminal procedure StPO § 127

(1) If a person is caught in the act or is being pursued, any person shall be authorized to arrest him provisionally, even without judicial order, if there is reason to suspect flight or if his identity cannot be immediately established. The establishment of the identity of a person by the public prosecution office or by officials in the police force shall be governed by Section 163b subsection (1).

¹⁵¹The German code of criminal procedure StPO § 98

(1) Seizure may be ordered only by the court and, in exigent circumstances, by the public prosecution office and the officials assisting it (section 152 of the Courts Constitution Act). Seizure pursuant to Section 97 subsection (5),

ต้องได้รับการรับรองจากศาลภายใน 3 วันถ้าไม่ได้รับรองภายในเวลาที่กำหนดจะใช้ไม่ได้¹⁵² เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจได้ทำการจับกุมตัวผู้ต้องหาตามหมายจับแล้ว ต้องนำตัวผู้ต้องหาไปยังศาลทันที หรืออย่างช้าที่สุดในวันรุ่งขึ้น¹⁵³

3.1.2.2 หลักในการสอบสวนและควบคุมตัวผู้ต้องหาหลังจับกุม

หลักการสอบสวนฟ้องร้อง (Vorverfahren) ในประเทศเยอรมันถือว่าเป็นกระบวนการเดียวกันโดยพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ โดยพนักงานตำรวจมีฐานะเป็นเพียงเครื่องมือที่ให้การช่วยเหลือพนักงานอัยการเท่านั้น กล่าวคือพนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนด้วยตนเองหรืออาจมอบให้พนักงานตำรวจทำการสอบสวนแทน แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะทำการสอบโดยมิได้ติดต่อกับพนักงานอัยการและจะส่งสำนวนการสอบสวนมายังพนักงานอัยการเมื่อทำการสอบสวนเสร็จ¹⁵⁴

ส่วนเรื่องการควบคุมตัวนั้น เมื่อผู้ต้องหาถูกจับโดยประชาชนต้องนำตัวมาศาลในทันทีหรือช้าที่สุดในวันรุ่งขึ้น แต่หากพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการเป็นผู้จับต้องนำตัวผู้ต้องหามาศาลภายใน 12 ชั่วโมง¹⁵⁵ เพื่อให้ศาลตรวจสอบการจับกุมและข้อกล่าวหา หากศาลเห็นว่า

---

second sentence, in the premises of an editorial office, publishing house, printing works or broadcasting company may be ordered only by the court.

¹⁵²The German code of criminal procedure StPO § 100

(2) A seizure ordered by the public prosecution office, even if it has not yet resulted in a delivery, shall become ineffective if it is not confirmed by the court within three working days.

¹⁵³The German code of criminal procedure StPO § 115

(1) If the accused is apprehended on the basis of the warrant of arrest, he shall be brought before the competent court without delay.

¹⁵⁴ความเป็นอิสระขององค์กรอัยการในต่างประเทศและในประเทศไทย, หน้า 44, ค้นวันที่ 4 กันยายน 2558 จาก <http://digi.library.tu.ac.th/thesis/la/1755/04chapter3.pdf>

¹⁵⁵The German code of criminal procedure StPO § 163c (2)

(2) Deprivation of liberty for the purpose of establishing identity shall not exceed a total period of twelve hours.

ไม่มีความผิดก็ให้ปล่อยตัวไป แต่หากเห็นว่ามีความผิดก็ให้ฝากขัง¹⁵⁶ โดยสามารถควบคุมได้สูงสุดไม่เกิน 6 เดือน แต่สามารถขอขยายระยะเวลาออกไปได้อีกคราวละไม่เกิน 3 เดือน

3.1.2.3 หลักในการปล่อยตัวชั่วคราว

โดยผู้ต้องหาที่มีสิทธิร้องขอให้มีการปล่อยชั่วคราวได้ตลอดเวลา โดยศาลจะพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวจาก

1. มีเหตุเป็นที่น่าเชื่อถือว่าถ้าปล่อยไปจะเป็นอันตรายหรือไม่
2. มีเหตุเป็นที่น่าเชื่อถือว่าเขาจะหลบหนีหรือไม่
3. มีพฤติการณ์จะข่มขู่พยานหรือไม่
4. มีพฤติการณ์จะไปกระทำความผิดอีกหรือไม่

ซึ่งในการปล่อยชั่วคราวนั้นศาลอาจจะกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว เช่น ให้นำรายงานตัวต่อศาล สำนักงานอัยการ หรือสำนักงานอื่นตามที่กำหนด และอาจกำหนดให้ผู้ต้องหาไม่ต้องออกจากที่อยู่อาศัยของตนในเวลาใดๆ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล หรือสำนักงานอัยการ หรือผู้ต้องหาจะต้องไม่ไปติดต่อกับผู้ถูกกล่าวหาคนอื่นหรือพยานที่ยืนยันตน หรือเงื่อนไขที่เป็นมาตรการป้องกันไม่ให้ผู้นั้นไปกระทำความผิดอีก หากผิดเงื่อนไขตามที่ศาลกำหนด ศาลก็จะออกคำสั่งบังคับตามหมายจับเดิมที่มีอยู่¹⁵⁷ ซึ่งการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวตามกฎหมายของประเทศเยอรมันนั้นจะพิจารณาเกี่ยวกับเหตุในการควบคุมตัวผู้ต้องหา โดยระบุให้ใช้เวลาในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวไม่เกิน 2 อาทิตย์ โดยพิจารณาจากเหตุในการควบคุมตัวผู้ต้องหาว่า เกรงว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี เกรงว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเหตุแห่งความร้ายแรงของความผิด หากผู้ต้องหาถูกควบคุมมาถึง 3 เดือนแล้ว ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงพิจารณา (Review of Detention) เกี่ยวกับว่าสมควรจะควบคุมหรือไม่ การควบคุมดังกล่าวต้องยกเลิกไปทันที¹⁵⁸

¹⁵⁶The German code of criminal procedure StPO § 128

(1) The arrested person shall, without delay, be brought before the judge of the Local Court in whose district he was arrested at the latest on the day after his arrest, unless he has been released. The judge shall examine the person brought before him in accordance with Section 115 subsection (3).

¹⁵⁷ สุรินทร์ มากชูชิต, ระบบปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา: ศึกษาการใช้หลักประกันในคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), หน้า 48-49.

¹⁵⁸The German code of criminal procedure StPO § 117

3.1.3 บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ

การดำเนินคดีอาญาในเยอรมนีเป็นหน้าที่ของรัฐ เอกชนผู้เสียหายฟ้องคดีได้อย่างจำกัด¹⁵⁹ พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญา คือพนักงานอัยการ โดยเยอรมนีได้นำระบบอัยการของฝรั่งเศสมาเป็นแบบอย่าง

ประเทศเยอรมนีในสมัยก่อนนั้นเป็นระบบไต่สวนอันมีที่มาจากวิธีการชำระความของผู้มีอำนาจในศาสนาโรมันคาทอลิก ซึ่งมุ่งเน้นแต่จะเอาผลที่จะได้รู้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมากกว่า จึงทำให้มีการใช้วิธีทรมานจำเลยด้วยวิธีต่างๆ เพื่อให้รับสารภาพ อำนาจชี้ขาดทั้งกระบวนการอยู่ในดุลพินิจของคนเพียงคนเดียว โดยไม่มีการตรวจสอบแต่อย่างใด ผู้ถูกไต่สวนมีสภาพเป็นเพียงวัตถุแห่งการชักฟอกเท่านั้น จึงอาจเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ถูกไต่สวนได้ เพราะเขาไม่มีโอกาสที่จะแก้ข้อกล่าวหาหรือต่อสู้คดีแต่อย่างใด ต่อมาจึงได้มีการแก้ไขการพิจารณาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้น โดยการเลิกใช้การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนมาใช้การดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาแทนเป็นเหตุให้มีพนักงานอัยการขึ้น ให้มีหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้อง และให้สิทธิต่างๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหา เป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาพ้นสภาพการเป็นวัตถุแห่งการชักฟอกและกลายเป็นประธานในคดี (Prozess-Subjekt)¹⁶⁰

พนักงานอัยการ (Staatsanwaltschaft) มีอำนาจแยกจากศาล โดยมีอำนาจในการสอบสวนและฟ้องร้องคดีอาญาต่อศาล¹⁶¹ โดยใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง โดยหากเป็นคดีเล็กน้อย

(1) As long as the accused is in remand detention, he may at any time apply for a court hearing as to whether the warrant of arrest is to be revoked or its execution suspended in accordance with Section 116 (review of detention).

(2) A complaint shall be inadmissible where an application has been made for a review of detention. The right of complaint against the decision following the application shall remain unaffected.

(3) The judge may order specific investigations which may be important for the subsequent decision concerning continuation of remand detention, and he may conduct a further review after completion of such investigations.

¹⁵⁹ The German code of criminal procedure StPO § 374

¹⁶⁰ คณิต ญ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7, หน้า 76.

¹⁶¹ The German code of criminal procedure (StPO) § 152

(1) The public prosecution office shall have the authority to prefer public charges.

น้อยๆ หรือความผิดอาญาธรรมดา (Bei Vergehäm) พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องคดี โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องได้รับความยินยอมจากพนักงานอัยการและศาล และพนักงานอัยการแต่เพียงผู้เดียวก็มีสิทธิที่จะสั่งยุติคดีได้ หากคดียังไม่ได้ฟ้องต่อศาล¹⁶² อีกทั้งพนักงานอัยการมีอำนาจออกหมายจับชั่วคราวและมีอำนาจในการจับกุมผู้ต้องหาได้¹⁶³ สมัยก่อนศาลเท่านั้นที่จะออกหมายได้ ซึ่งได้มีคำปรารภที่ว่า “การที่ตามกฎหมายศาลหรือผู้พิพากษาเท่านั้นที่จะออกหมายเรียกบุคคลได้นั้น บัดนี้พนักงานอัยการได้ปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นที่ประจักษ์น่าเชื่อถือศรัทธา สมควรมอบอำนาจให้พนักงานอัยการสามารถออกหมายเรียกได้เอง”¹⁶⁴ เห็นได้ว่าเยอรมันได้ให้อำนาจพนักงานอัยการต่อการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นอย่างมาก

3.2 ประเทศญี่ปุ่น

เป็นประเทศที่อยู่แถบเอเชียซึ่งมีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมากไม่ว่าด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ประเทศญี่ปุ่นนี้มีความคล้ายคลึงกับประเทศไทยอยู่หลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นศาสนา ประชาธิปไตย ระบบกฎหมาย รวมไปถึงการดำเนินคดีอาญา กล่าวคือมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษรหรือระบบประมวลกฎหมาย และการดำเนินคดีแบบระบบกล่าวหา

3.2.1 หลักการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนก่อนคดีขึ้นสู่ศาลในญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นนั้นใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) โดยมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ.1948 ที่ได้เจริญรอยตามระบบกฎหมายในภาคพื้นยุโรปเช่นเดียวกับกฎหมายในสมัยปฏิรูป “เมจิ” (Meiji) ซึ่งได้นำกฎหมายของเยอรมันและฝรั่งเศสมาเป็นแบบอย่าง¹⁶⁵ ได้วางหลักและขั้นตอนในการดำเนินคดีอาญาไว้ และการดำเนินคดีอาญานั้นใช้ระบบกล่าวหา (Accusatorail)

¹⁶² Vgl. Joecks, Studioienkommentar stop, 2. Auflage, 2008, sec 153

¹⁶³ The German code of criminal procedure (StPO) § 127

(2) Furthermore, in exigent circumstances, the public prosecution office and officials in the police force shall be authorized to make a provisional arrest if the prerequisites for issuance of a warrant of arrest or of a placement order have been fulfilled.

¹⁶⁴ คณิต ธิ นคร, **ประชาธิปไตยกับการตั้งรังเกียจทางสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2556), หน้า 134-135.

¹⁶⁵ คณะกรรมการพัฒนาระบบงานตำรวจ, **เรื่องเดิม**, หน้า 94.

กล่าวคือโจทก์และจำเลยมีสิทธิเท่าเทียมกันในศาลโดยศาลมีหน้าที่เสมือนเป็นกรรมการคอยตัดสิน แต่เนื้อหาสาระสำคัญจะเป็นระบบการดำเนินคดีโดยรัฐคือพนักงานอัยการ มีหน้าที่คุ้มครองสังคม และจำเลยก็เป็นเอกชนที่ถือว่าต้องได้รับความคุ้มครองจากรัฐด้วยเช่นกัน¹⁶⁶ การดำเนินคดีอาญาในศาลจะเริ่มจากพนักงานอัยการยื่นคำฟ้องต่อศาล (Filing a Charge Sheet)

ประเทศญี่ปุ่นมีศาลยุติธรรม 3 ระดับ คือ ศาลชั้นต้น (Court of First Instance) ศาลอุทธรณ์ (Court of Second Instance) และศาลฎีกา (Final Appellate Instance) ซึ่งในศาลชั้นต้นที่พิจารณาคดีอาญานั้นได้แบ่งเป็น ศาลจังหวัด (District Court) และศาลแขวง (Summary Court)

3.2.2 คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง (Summary Court)

มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาเล็กน้อย โดยผู้พิพากษาคนเดียวนั่งพิจารณา ประเทศญี่ปุ่นมีศาลแขวง 452 ศาล และมีผู้พิพากษาประจำศาลแขวงกว่า 800 คน การดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงนี้เหมือนกับศาลจังหวัด¹⁶⁷ โดยในศาลแขวงนี้มีพนักงานอัยการศาลแขวงโดยมีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในศาลแขวงซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและอาญาที่ถือว่าเป็นคดีเล็กน้อย กล่าวคือในคดีแพ่งทุนทรัพย์ไม่เกิน 1.4 ล้านบาท และคดีอาญาที่มีการลงโทษโดยการปรับหรือมีอัตราโทษน้อย เช่น คดีการพนัน ลักขโมย ยักยอก นื้อโกง และรับซื้อของโจร¹⁶⁸ ศาลแขวงที่มีผู้พิพากษาคนเดียวนั่งพิจารณาสามารถลงโทษจำคุกได้ไม่เกิน 3 ปี หากเกินต้องโอนคดีไปยังศาลจังหวัด¹⁶⁹

¹⁶⁶ ไพบูร์ย์ ตั้งธนะวัฒน์, *เรื่องเดิม*, หน้า 137.

¹⁶⁷ Peter O. Nwankwo, **Criminology and Criminal Justice Systems of the World** (United State: Trafford on Demand Pub, 2011), p. 190.

¹⁶⁸ Court Act (Act No. 59 of April 16, 1947) Article 33 (1) A Summary Court shall have jurisdiction of the first instance over the following matters:

(i) Claims where the value of the subject matter of litigation does not exceed¥1,400,000 (except for claims pertaining to administrative case litigation).

(ii) Litigation that relates to crimes punishable with fine or lighter penalties, crimes punishable with a fine as an optional penalty, crimes referred to in Article 186 of the Criminal Code, or crimes referred to in Article 252 or 256 of the same Code (except for litigation referred to in Article 31-3, paragraph 1, item 4)

¹⁶⁹ United Nation Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and The Treatment of Offenders (UNAFEI), **Criminal Justice in Japan**, p. 7, Retrieved May 4, 2015 from <http://www.unafei.or.jp/english/pdf/PDFcrimjust/chapter1.pdf>

การพิจารณาคดีในศาลแขวงในญี่ปุ่นนั้นเป็นการพิจารณาคดีเล็กๆ น้อยๆ และเพื่อความรวดเร็ว ต้องได้รับการพิจารณาแบบพิเศษ กล่าวคือเริ่มคดีโดยพนักงานอัยการต้องขอให้พิจารณาคดีในศาลแขวง และต้องได้รับการยอมรับจากผู้ต้องหา ก่อนฟ้องว่าไม่มีข้อโต้แย้งใดๆ หากใช้การพิจารณาคดีแบบนี้ ศาลจะตรวจสอบพยานหลักฐานทั้งหมดจากพนักงานอัยการ โดยที่ศาลไม่ต้องพิจารณาโดยฟังคำให้การใดๆ จากจำเลย เพราะข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้วและศาลสามารถสั่งปรับได้ไม่เกิน 1,000,000 เยน แต่หากคู่ความที่เกี่ยวข้องฝ่ายใดไม่พอใจคำสั่งก็สามารถขอให้ศาลพิจารณาคดีแบบปกติได้ ภายใน 14 วัน¹⁷⁰

3.2.2.1 หลักในการจับกุมและแจ้งข้อกล่าวหาผู้ต้องหา

หลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น ปี ค.ศ 1947 ได้วางหลักไว้ในหมวด 3 เรียกว่ากฎบัตรแห่งสิทธิของญี่ปุ่น (Japanese Bills of Rights)¹⁷¹ มาตรา 33 บัญญัติว่า “บุคคลจะไม่ถูกจับโดยปราศจากหมายจับซึ่งออกโดยผู้พิพากษาที่มีอำนาจเท่านั้น และหมายจับจะต้องระบุความผิดซึ่งบุคคลนั้นถูกกล่าวหา เว้นแต่บุคคลนั้นจะถูกจับกุมในขณะกระทำความผิด” เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการเห็นว่าคดีมีพยานหลักฐานหรือมีมูลเหตุเพียงพอที่จะแจ้งต่อศาลให้ทราบถึงพฤติการณ์ต่างๆ เพื่อให้ศาลพิจารณาออกหมายจับ เพราะพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่มีอำนาจจับกุมบุคคลใด หากไม่มีหมายจับจากศาล เว้นแต่เป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้า หรือเป็นการจับเร่งด่วนที่เชื่อว่าผู้ที่จะถูกจับได้กระทำความผิดที่มีโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือโทษจำคุกมากกว่า 3 ปีขึ้นไป และเป็นกรณีที่ไม่อาจจะขอหมายจับจากศาลได้ทัน พนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการก็สามารถจับได้ทันทีโดยไม่ต้องมีหมายจับจากศาล¹⁷² เมื่อมีการจับกุมผู้ต้องหาแล้วเจ้าพนักงานตำรวจต้องแจ้งข้อกล่าวหา และแจ้งสิทธิในการพบและปรึกษาทนาย และให้โอกาสผู้ถูกจับอธิบาย และต้องจัดให้มีการสอบสวนอย่างรวดเร็ว

3.2.2.2 หลักในการสอบสวนและควบคุมตัวผู้ต้องหาหลังจับกุม

หลักเกณฑ์ในการสอบสวนของประเทศญี่ปุ่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศญี่ปุ่นนั้น อำนาจการสอบสวนมีได้ทั้งพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ โดยปกติทั่วไปพนักงานตำรวจเป็นผู้ริเริ่มการสอบสวนคดีอาญาด้วยตนเองในความผิดทุกประเภท และพนักงานอัยการจะสอบสวนคดีที่สำคัญ เช่น คดีภาษี คดีเกี่ยวกับเศรษฐกิจ เป็นต้น แต่กฎหมายก็ให้

¹⁷⁰ Supreme Court of Japan, Retrieved January 12, 2015 from http://www.courts.go.jp/english/judicial_sys/criminal_contents/criminal_text/index.html

¹⁷¹ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องหาโทษในคดีอาญา: รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ (รายงานการวิจัย เสนอต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2540), หน้า 118.

¹⁷² น้ำแท้ มีบุญสร้าง, เรื่องเดิม, หน้า 70.

สิทธิพนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนทุกประเภทคดีอย่างไม่จำกัดเช่นเดียวกัน เห็นได้ว่ากฎหมายได้ให้อำนาจตำรวจกับพนักงานอัยการมีหน้าที่สอบสวนความผิดผู้ต้องหาได้ การสอบสวนย่อมมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว

ส่วนเรื่องการควบคุมตัวนั้นหากพนักงานสอบสวนเป็นผู้จับให้อำนาจพนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ 48 ชั่วโมง เพื่อทำการสอบปากคำและรวบรวมพยานหลักฐาน โดยจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนและตัวผู้ต้องหาไปให้พนักงานอัยการ และพนักงานอัยการต้องสั่งฟ้องภายใน 24 ชั่วโมง รวมระยะเวลาในการควบคุมตัวทั้งสิ้น 72 ชั่วโมง แต่หากพนักงานอัยการเป็นผู้จับมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ 48 ชั่วโมงโดยนับระยะเวลาตั้งแต่จับเท่านั้น แล้วต้องสั่งฟ้องภายในกำหนดระยะเวลานั้น หากสรุปสำนวนเพื่อสั่งฟ้องไม่ทัน พนักงานอัยการต้องยื่นคำร้องขอฝากขังก่อนฟ้อง (Pre-Indictment Detention) ต่อศาลโดยได้ครั้งละไม่เกิน 10 วัน และระยะฝากขังสูงสุดคือ 23 วันโดยศาลจะพิจารณาอนุญาตให้ฝากขังได้หรือไม่นั้นจะพิจารณาจาก ผู้ต้องหาที่มีถิ่นที่อยู่แน่นอนหรือไม่ ผู้ต้องหาที่มีแนวโน้มที่จะไปทำลายพยานหลักฐาน หรือผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไม่¹⁷³ เมื่อศาลเห็นว่าผู้ต้องหาที่มีถิ่นแน่นอน ไม่มีแนวโน้มจะไปทำลายพยานหลักฐาน หรือไม่หลบหนี ต้องปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาโดยทันที โดยปกติแล้วการขอขังผู้ต้องหา ก่อนฟ้องจะได้รับอนุญาต เพราะพนักงานอัยการจะตรวจสอบมาอย่างดีแล้วในการขอขังตัวผู้ต้องหา ในระหว่างการควบคุมตัวก่อนฟ้องผู้ต้องหาส่วนมากจะถูกควบคุมตัวที่สถานีตำรวจ ซึ่งหากศาลอนุญาตออกหมายควบคุมตัวแล้วผู้ต้องหาไม่สามารถขอประกันตัว (Bail) ตามระยะเวลาควบคุมตัวก่อนฟ้องได้

3.2.2.3 หลักในการปล่อยตัวชั่วคราว

เมื่อพนักงานตำรวจได้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาอย่างเร่งด่วนว่ามีความจำเป็นจะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือไม่ หากเห็นว่าจำเป็นต้องควบคุมตัวก่อนฟ้องคดี (Pre-Indictment Detention) ต้องยื่นคำร้องให้ศาลออกหมายควบคุมตัว หากศาลอนุญาต ผู้ต้องหาไม่สามารถร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวได้ แต่การขอปล่อยตัวชั่วคราวนั้นมิได้เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการแล้ว และมีฐานะเป็นจำเลย¹⁷⁴ เห็นว่าการที่ผู้ต้องหาจะถูกควบคุมตัวหรือได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นสอบสวนนั้นขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของพนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการเห็นว่าต้องควบคุมตัว ก็มีศาลใช้ดุลยพินิจอีกชั้นหนึ่ง การปล่อยตัวชั่วคราวมิได้เว้นแต่

¹⁷³ สุรินทร์ มากชูชิต, *เรื่องเดิม*, หน้า 51-52.

¹⁷⁴ *Criminal Justice In Japan*, Retrieved August 10, 2016 from http://www.unafei.or.jp/english/pdf/CJSJ_2011/06Chapter4.pdf

1. คดีที่จำเลยกระทำความผิดอาญาที่มีอัตราโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกมากกว่า 1 ปีขึ้นไป
  2. จำเลยเคยถูกตัดสินว่ามีความผิดในความผิดอาญาที่มีอัตราโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกมากกว่า 10 ปีขึ้นไป
  3. จำเลยได้กระทำความผิดอาญาเป็นประจำ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก 3 ปีขึ้นไป
  4. มีความเป็นไปได้และคาดหมายได้ว่าหากปล่อยตัวชั่วคราวแล้ว จำเลยอาจจะปกปิดหรือทำลายพยานหลักฐาน
  5. มีความเป็นไปได้และคาดหมายได้ว่าหากปล่อยตัวชั่วคราวแล้ว จำเลยอาจจะข่มขู่ หรือทำร้ายเหยื่อ หรือบุคคลอื่นที่เห็นว่าความสำคัญในคดี
  6. ชื่อของจำเลยหรือญาติไม่เป็นที่รู้จัก
- โดยศาลสามารถยกเลิกการปล่อยชั่วคราวได้ เมื่อได้คำร้องจากพนักงานอัยการหรือศาลเห็นเองในกรณีดังต่อไปนี้
1. เมื่อจำเลยไม่มาตามหมายเรียก
  2. เมื่อจำเลยหนีประกันหรือมีเหตุเพียงพอเชื่อว่าจำเลยจะหนีประกัน
  3. เมื่อจำเลยทำลายพยานหลักฐานในคดีหรือมีเหตุผลเพียงพอว่าจำเลยจะทำลายพยานหลักฐาน
  4. เมื่อจำเลยรบกวน หรือพยายามที่จะรบกวนบุคคลหรือทรัพย์สินคู่กรณีหรือของบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง
  5. เมื่อจำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในการประกันตัวที่ศาลสั่ง

3.2.3 บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ

ในประเทศญี่ปุ่นได้ใช้คำว่า Diversion กำหนดอำนาจพนักงานอัยการ ซึ่งแปลว่า กระบวนการต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังผู้กระทำความผิดถูกจับกุมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ แล้วส่งมายังพนักงานอัยการเพื่อที่จะไม่ให้ฟ้องต่อศาลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับคืนสู่สังคมได้โดยไม่ต้องเข้าสู่เรือนจำ¹⁷⁵

พนักงานอัยการ (Kensatsukan) มีหน้าที่หลักในการดำเนินคดีอาญาร่วมกับพนักงานสอบสวน กล่าวคือพนักงานอัยการมีอำนาจในการเริ่มคดีและควบคุมการสอบสวนได้ โดยได้บัญญัติให้

---

¹⁷⁵ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ และกระทรวงมหาดไทย, โครงการศึกษาวิจัย เรื่องการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ในชั้นพนักงานอัยการ: ศึกษาเปรียบเทียบนานาประเทศ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2555), หน้า 31.

พนักงานอัยการมีอำนาจในการสอบสวน¹⁷⁶ หรือจะร่วมสอบสวนกับพนักงานตำรวจก็ได้¹⁷⁷ และมีอำนาจในการสั่งฟ้องคดี¹⁷⁸ จึงเห็นได้ว่าในกระบวนการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนก่อนฟ้องนั้น พนักงานอัยการมีอำนาจควบคุมทั้งหมดดังนั้นพนักงานอัยการจึงเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา กล่าวคือ

พนักงานอัยการมีอำนาจในการจับกุมผู้ต้องหา เมื่อจับกุมแล้วให้แจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ แจ้งสิทธิการพบทนาย และให้โอกาสผู้ต้องหาในการแก้ข้อกล่าวหา โดยพนักงานอัยการสามารถปล่อยตัวผู้ต้องหาได้หากเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะควบคุมตัวหรืออาจยื่นคำร้องต่อศาลให้คุมขังผู้ต้องหาได้แต่ต้องภายในระยะเวลา 48 ชั่วโมงนับตั้งแต่ถูกจับหากเห็นว่ามีความจำเป็นต้องควบคุมตัว¹⁷⁹ แต่หากพนักงานอัยการไม่ได้เป็นผู้จับเอง โดยได้รับตัวผู้ต้องหาจากพนักงานสอบสวน มีอำนาจใช้ดุลพินิจ

---

¹⁷⁶The code of Crimanal Procedure Act No.131 of 1948. Article 191 (1) A public prosecutor may, if he/she deems it necessary, investigate an offense him/herself.

¹⁷⁷The code of Criminal Procedure Act No.131 of 1948. Article 192 There shall be mutual cooperation and coordination on the part of public prosecutors and the Prefectural Public Safety Commission and judicial police officials regarding the investigation.

¹⁷⁸The code of Crimanal Procedure Act No.131 of 1948. Article 247 Prosecution shall be instituted by a public prosecutor.

¹⁷⁹The code of Crimanal Procedure Act No.131 of 1948. Article 204 (1) When a public prosecutor has arrested a suspect upon an arrest warrant or has received a suspect who was arrested up on an arrest warrant excluding such suspect as is referred in accordance with the preceding Article , he/she shall immediately inform the suspect of the essential facts of the suspected crime and the fact that the suspect may appoint defense counsel and then, giving the suspect an opportunity for explanation, he/she shall immediately release the suspect when he/she believes that it is not necessary to detain the suspect, or shall request a judge to detain the suspect within 48 hours of the suspect being placed under physical restraint when he/she believes that it is necessary to detain the suspect; provided, however, that when the public prosecutor has instituted prosecution during the time limitation, he/she shall not be required to request detention.

ในการพิจารณาสั่ง หากเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะควบคุมตัวก็ให้ปล่อยได้ทันที แต่หากเห็นว่ามี ความจำเป็นจะต้องควบคุมตัว ก็ต้องยื่นคำร้องต่อศาลภายในระยะเวลา 24 ชั่วโมงนับตั้งแต่ได้รับตัว ผู้ต้องหา¹⁸⁰ โดยผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนไม่สามารถประกันตัวได้ ระยะเวลาในการควบคุมตัวหลังฟ้อง สามารถควบคุมตัวได้ 2 เดือน แต่สามารถขอขยายได้ 1 เดือน ดังนั้นระยะเวลาในการควบคุมตัว หลังจากที่ย้ายการได้ฟ้องคดีต่อศาลแล้วมีระยะเวลาควบคุมทั้งสิ้นไม่เกิน 3 เดือน การที่กำหนดเช่นนี้ เพราะว่าการให้คดีเสร็จไปโดยเร็ว (Speedy Trial)¹⁸¹ โดย Speedy Trail นี้เป็นการฟ้องคดีของ พนักงานอัยการเพื่อให้คดีเสร็จไปอย่างรวดเร็ว หากพนักงานอัยการเห็นว่าเป็นคดีอาญาที่มีใช้คดีที่มี อัตราโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกน้อยที่สุด 1 ปี และต้องเป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ ที่ กระจางแล้วและได้ตรวจพยานหลักฐานครบถ้วนแล้ว

หากพนักงานอัยการไม่สามารถสรุปสำนวนเพื่อส่งฟ้องให้เสร็จภายในระยะเวลาที่ศาลได้ อนุญาตให้ควบคุมตัวผู้ต้องหา คือ 10 วันเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้วให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาไป และพนักงานอัยการสามารถขอขยายระยะเวลาได้ หากศาลเห็นว่ามีความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ก็ จะสั่งให้ขยายระยะเวลาออกไปแต่ต้องไม่เกิน 10 วัน¹⁸²

เหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่นได้ให้พนักงานอัยการมีอำนาจและ บทบาทครอบคลุมการสืบสวนและสอบสวนคดีอาญานั้น เนื่องจากมีแนวความคิดทางทฤษฎีที่ถือว่า

---

¹⁸⁰The code of Criminal Procedure Act No.131 of 1948. Article 205 (1) When a public prosecutor has received a suspect referred pursuant to the provision of Article 203, he/she shall give the suspect an opportunity for explanation and shall immediately release the suspect when he/she believes that it is not necessary to detain the suspect, or shall request a judge to detain the suspect within 24 hours of receiving the suspect when he/she believes that it is necessary to detain the suspect.

¹⁸¹สุรินทร์ มากชูชิต, *เรื่องเดิม*, หน้า 52-55.

¹⁸²The code of Criminal Procedure Act No.131 of 1948. Article 208 (1) When a public prosecutor has not instituted prosecution against a suspect regarding a case in which the suspect was detained pursuant to the provisions of the preceding Article within ten days of the request for detention, he/she shall immediately release the suspect. (2) When a judge deems unavoidable circumstances exist, he/she may extend the period set forth in the preceding paragraph upon the request of a public prosecutor. The total period of such extensions shall not exceed ten days.

อำนาจการสอบสวนและฟ้องคดีเป็นอำนาจอันมิอาจแบ่งได้ (Inseparable Authority)¹⁸³ กล่าวคือ การฟ้องคดีนั้นต้องอาศัยข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบสวนสอบสวน พนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้ฟ้องร้องคดี ต่อศาลก็ควรมีโอกาสได้สัมผัสหรือรู้เห็นข้อเท็จจริงต่างๆเกี่ยวกับคดีนั้นด้วยตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

นอกจากพนักงานอัยการจะมีอำนาจในการสอบสวนและสั่งฟ้องในกระบวนการดำเนินคดี ก่อนฟ้องแล้วยังมีบทบาทหลังฟ้องด้วย กล่าวคือมีอำนาจในการให้ความเห็นในชั้นศาล หลังจากที่ศาล ได้ตรวจสอบพยานหลักฐานครบแล้ว ให้พนักงานอัยการลงความเห็นไว้ที่หน้าสำนวนและคำร้อง ด้วย¹⁸⁴ เพราะพนักงานอัยการเป็นผู้สอบสวนเองจึงรู้คดีเป็นอย่างดีการให้อำนาจให้ความเห็น ประกอบการพิจารณาของศาลนั้นยิ่งทำให้การพิพากษาคดีของศาลมีประสิทธิภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น

เห็นได้ว่าพนักงานอัยการในประเทศญี่ปุ่นนั้น มีอำนาจครอบคลุมทั้งทางด้านการจับกุม สืบสวนสอบสวนโดยมีพนักงานสอบสวนช่วยเหลือ สั่งฟ้องผู้ต้องหา รวมถึงให้ความเห็นในชั้นศาลด้วย ทำให้การดำเนินคดีอาญามีประสิทธิภาพ ซึ่งต่างจากประเทศไทยที่พนักงานอัยการมีอำนาจเพียงสั่งให้ พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมหรือให้ส่งพยานมาให้พนักงานอัยการสอบสวน และ พิจารณาสั่งฟ้องเท่านั้น ซึ่งพนักงานอัยการนั้นควรที่จะมีอำนาจหน้าที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย

3.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีประชากรหลากหลายวัฒนธรรม ชนพื้นเมืองคือ อินเดียนแดง หลังจากนั้นชาวอังกฤษ เนเธอร์แลนด์ ได้เดินทางอพยพเข้ามา ซึ่งการปกครองเป็นแบบ

---

¹⁸³ ทวีศักดิ์ ญ ตะกั่วทุ่ง, “งานอัยการของประเทศญี่ปุ่น,” ใน อัยการกับการสอบสวน คดีอาญา: รวบรวมความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ (กรุงเทพฯ: ชูติมาการ พิมพ์, 2533), หน้า 88-89.

¹⁸⁴ The code of Criminal Procedure Act No.131 of 1948. Article 293 (1) After the examination of evidence, the public prosecutor shall state his/her opinion on the finding of facts and the application of law.

ระบบสัมพันธรัฐ (Federal Republic) มีการแบ่งแยกเป็น 3 ฝ่าย โดยมีการถ่วงดุลกัน คือ ฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ¹⁸⁵

3.3.1 หลักการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนก่อนคดีขึ้นสู่ศาลในสหรัฐอเมริกา

แต่เดิมประเทศสหรัฐอเมริกาใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอังกฤษ ต่อมาได้รับอิทธิพลทางกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสทำให้กฎหมายของสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนไปโดยกำหนดอำนาจในการฟ้องร้องเป็นของพนักงานอัยการแต่เพียงฝ่ายเดียว ผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาโดยตรง หรือเรียกได้ว่าการดำเนินคดีอาญาสหรัฐอเมริกาเป็นการผสมผสานระหว่างอังกฤษซึ่งเป็นระบบคอมมอนลอว์กับประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นระบบซีวิลลอว์ก็ได้¹⁸⁶ ในประเทศสหรัฐอเมริกามีศาลอยู่ด้วยกัน 2 ระบบ คือ ศาลสหพันธรัฐบาลกลาง (The Federal Court) และศาลมลรัฐ (The State Court) ศาลสูงสุดของประเทศสหรัฐอเมริกาคือ ศาลสูงสุดรัฐบาลกลาง (The U.S. Supreme Court) อย่างไรก็ตามในแต่ละมลรัฐอาจมีศาลสูงมลรัฐของตนเองแยกออกไปจากศาลสูงรัฐบาลกลางก็ได้ สาเหตุที่ประเทศสหรัฐอเมริกามีระบบศาลสองประเภทก็เพราะว่ารัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ก่อตั้งการปกครองแบบสหพันธรัฐ (Federalism) ซึ่งทำให้มีการแบ่งแยกการปกครองเป็นการปกครองโดยรัฐบาลกลาง และการปกครองโดยมลรัฐ โดยแต่ละการปกครองนี้มีอำนาจอธิปไตยโดยสิทธิของตนเอง¹⁸⁷

1. ศาลรัฐบาลกลาง (The U.S. Federal Courts) มีเขตอำนาจศาลพิจารณาคดีเกี่ยวข้องกับกฎหมายของรัฐบาลกลาง และในกรณีที่คู่ความเป็นพลเมืองต่างมลรัฐกันศาลรัฐบาลกลางจะมีเขตอำนาจในการไต่สวนและพิจารณาพิพากษา ได้แก่ ศาลชั้นต้นสหรัฐ (U.S. District Court) ศาลอุทธรณ์สหรัฐ (U.S. Circuit Court of Appeal) และศาลสูงสหรัฐ (U.S. Supreme Court)

2. ศาลมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาแต่ละศาลมลรัฐก็มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเฉพาะพลเมืองในมลรัฐนั้น ซึ่งในแต่ละมลรัฐมีลักษณะแตกต่างกันไป โดยส่วนมากจะแบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงของมลรัฐ ซึ่งศาลชั้นต้นมีอำนาจอย่างจำกัด โดยปกติใช้ผู้

¹⁸⁵ โครงสร้างทางการเมืองของสหรัฐฯ เกี่ยวกับสหรัฐฯ, ค้นวันที่ 13 พฤษภาคม 2559 จาก http://uswatch.mfa.go.th/uswatch/th/about/politicys_usa/

¹⁸⁶ อติศักดิ์ ทังทองแท้, ปัญหาการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย: ศึกษากรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), หน้า 49.

¹⁸⁷ ดวงจิตต์ กำประเสริฐ, กฎหมายแองโกลอเมริกาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553), หน้า 43-48.

พิพากษาเพียงคนเดียว โดยไม่มีคณะลูกขุน เช่น ศาลโพรเบท (Probate Court) มีอำนาจดำเนินคดีมรดก ศาลครอบครัว (Family Court) มีอำนาจดำเนินคดีเกี่ยวกับครอบครัว ศาลจราจร (Traffic Court) มีอำนาจดำเนินคดีเกี่ยวกับจราจร ศาลเยาวชน และศาลเรียกค่าเสียหายเล็กน้อย (Small Claim Court) มีอำนาจดำเนินคดีเล็กๆ น้อยๆ ทุนทรัพย์ไม่เกิน 5,000 เหรียญ

การพิจารณาคดีอาญา (Criminal Procedure) ของสหรัฐอเมริกา ใช้ระบบกล่าวหา (Accusatory) ซึ่งพนักงานอัยการมีบทบาทมาก แตกต่างจากระบบไต่สวน (Inquisitorial) ซึ่งเป็นระบบที่ผู้พิพากษามีบทบาทมากในการพิจารณาคดี จำเลยในสหรัฐอเมริกาได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างมาก พนักงานอัยการและพนักงานตำรวจจึงต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัด มิเช่นนั้นศาลอาจยกฟ้องและปล่อยจำเลยให้พ้นจากความผิด

3.3.2 คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง

ยกตัวอย่างศาลของมลรัฐโอไฮโอ ศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาคดีเล็กน้อย คือ ศาล Municipal Court และ Country Court เป็นศาลที่พิจารณาคดีระหว่างเอกชนกับเอกชนทุนทรัพย์ไม่เกิน 3,000 เหรียญ และคดีอาญาที่เป็นความผิดชั้น Misdemeanor ได้แก่ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี มีผู้พิพากษาหนึ่งคนพิจารณาคดี แต่จะไม่มีคณะลูกขุนในการตัดสิน¹⁸⁸ ส่วนศาลของรัฐเท็กซัส (Texas) คือ Local System หรือ County มีสำนักอัยการประจำแต่ละ County โดยพนักงานอัยการเป็นผู้แทนของรัฐในการดำเนินคดีในศาล

ซึ่งโดยทั่วไปแล้วสำหรับความผิดไม่ร้ายแรง (Misdemeanor) มลรัฐส่วนมากไม่ได้กำหนดให้มีการไต่สวนเบื้องต้น พนักงานอัยการสามารถฟ้องได้โดยตรงต่อศาล

3.3.2.1 หลักในการจับกุมและแจ้งข้อกล่าวหาผู้ต้องหา

หน้าที่ในการจับกุมผู้ต้องหาคือพนักงานตำรวจ โดยต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบโดยทันทีว่ามีสิทธิอย่างไรบ้างตามรัฐธรรมนูญ และต้องนำตัวผู้ต้องหามาที่ทำการของ Magistrate โดยไม่ชักช้า และให้ Magistrate ไต่สวนการกระทำความผิดเบื้องต้นว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ การที่ให้มีการไต่สวนเบื้องต้นนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหาถูกกลั่นแกล้งหรือถูกจำกัดสิทธิโดยไม่มีมูลความจริง ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพผู้ต้องหาและไม่เป็นการเสียชื่อเสียงรวมถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการแก้ข้อกล่าวหา แต่สำหรับความผิดเล็กน้อยๆ ส่วนมากไม่ได้กำหนดให้มีการไต่สวนเบื้องต้น พนักงานอัยการสามารถฟ้องได้โดยตรงต่อศาลได้เลย ซึ่งเป็นการทำให้คดีเสร็จไปด้วยความรวดเร็ว¹⁸⁹

¹⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 54-55.

¹⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 87-88.

3.3.2.2 หลักในการสอบสวนและควบคุมตัวผู้ต้องหาหลังจับกุม

ผู้เสียหายสามารถแจ้งความได้โดยตรงต่อตำรวจเมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้น หน้าที่การสืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานคือ พนักงานตำรวจ เมื่อพนักงานตำรวจเห็นว่าคดีมีมูลเพียงพอสามารถขอให้พนักงานอัยการออกหมายจับได้ โดยส่งสำนวนให้พนักงานอัยการพิจารณา เมื่อพนักงานอัยการเห็นว่าคดีมีมูลและพยานหลักฐานเพียงพอ (Probable Cause) ก็จะทำการลงชื่อรับรองคำร้องขอหมายจับนั้น แล้วพนักงานสอบสวนจะนำหมายจับนั้นไปยังสำนักงานเสมียน (The Clerk Office) เพื่อดำเนินการด้านเอกสารแล้วส่งไปยังศาลพิจารณาคดีต่อไป พนักงานตำรวจไม่มีอำนาจเสนอความเห็นว่าจะควรสั่งฟ้องหรือไม่ควรสั่งฟ้อง ประชาชนไม่มีสิทธินำคดีอาญามาฟ้องด้วยตนเอง¹⁹⁰

3.3.2.3 หลักในการปล่อยตัวชั่วคราว

การปล่อยตัวชั่วคราวในประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐธรรมนูญได้กำหนดว่าการประกันตัวจะเรียกเงินประกันสูงเกินไปไม่ได้ ซึ่งใน The Judiciary Act 1789 ได้กำหนดว่า ให้มีการประกันตัวผู้ต้องหาในกรณีที่มีการจับกุมทุกคดี ยกเว้นคดีที่มีโทษประหารชีวิต ดังนั้นคดีอื่นๆ โดยเฉพาะคดีอาญาที่มีความผิดเล็กๆ น้อยๆ จะต้องได้รับการประกันตัวในทุกกรณี และใน The Bail Reform Act 1966 ก็ได้บัญญัติในเรื่องประกันตัวว่า การประกันตัวโดยไม่มีหลักประกันย่อมมิได้ หากเห็นว่าจำเลยไม่มีพฤติการณ์หลบหนี หรือแน่ใจว่าจะมาศาลตามหมายนัด โดยให้ศาลคำนึงอันตรายที่จะเกิดต่อชุมชนมากกว่าหลักประกัน หรือกำหนดเงื่อนไขบางประการเพื่อไม่ให้จำเลยไปก่ออันตรายต่อชุมชน¹⁹¹ โดยเงื่อนไขนี้ได้กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา ค.ศ.1966 ภาควิชาที่ 18 ลักษณะ 2 หมวด 207 มาตรา 3142c¹⁹²

1. หากผู้ต้องหาไม่บุคคลที่ยืนยันอย่างมีเหตุผลได้ว่าผู้ต้องหาจะมาปรากฏตามหมายศาล และไม่ทำอันตรายต่อชุมชน
2. ยังคงทำงาน หากไม่ได้ทำงานก็ควรหางานทำอย่างเร่งด่วน
3. ยังคงศึกษาหรือเริ่มต้นศึกษา
4. ถูกควบคุมในการคบหาบุคคล การอยู่ในสถานที่รวมถึงการเดินทาง
5. หลีกเลี่ยงการติดต่อทุกรูปแบบกับผู้เสียหายและพยานที่เกี่ยวข้องกับคดี

¹⁹⁰ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, *เรื่องเดิม*, หน้า 7-8.

¹⁹¹ อารีย์พร กลั่นนุรักษ์, *การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2545), หน้า 34.

¹⁹² U.S. Code § 3142 (c)

6. รายงานตัวกับเจ้าที่เป็นระยะ
  7. ปฏิบัติตามข้อกำหนดการห้ามออกจากบ้านในนามวิกาล
  8. ไม่มีอาวุธปืน วัตถุระเบิดหรืออาวุธอันตรายไว้ในครอบครอง
  9. ไม่ใช่แอลกอฮอล์เกินขนาด หรือใช้สารเสพติดหรือสารควบคุมอื่นตามที่ได้กำหนด เว้นแต่มีใบสั่งยาจากแพทย์ที่ได้รับอนุญาต
  10. เข้ารับการบำบัดทางแพทย์ทางจิตวิทยา รวมถึงการบำบัดรักษาการใช้แอลกอฮอล์หรือยา และให้อยู่ในสถานพยาบาลที่กำหนดเท่านั้น
  11. ทำสัญญายินยอมให้ยึดทรัพย์สินหากไม่มาศาลตามที่กำหนด โดยที่ทรัพย์สินต้องมีมูลค่าเพียงพอและปลอดภาระผูกพัน รวมถึงเงินสดเท่าที่จำเป็นในการรับรองว่าจะมาศาลตามที่กำหนดและแสดงหลักฐานของทรัพย์สินต่อศาล
  12. ทำสัญญาประกันโดยมีนายประกัน ซึ่งได้ทำสัญญาขอมยึดทรัพย์สินในจำนวนที่พอเพียงพอรับรองว่าบุคคลนั้นๆ จะมาศาลตามที่กำหนดและต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับหนี้สินและทรัพย์สินของนายประกันและภาระผูกพันที่มี
  13. ยอมกลับสู่การถูกควบคุมในระยะเวลาที่กำหนด สำหรับการปล่อยชั่วคราวเพื่อการทำงาน การศึกษาและอื่นๆ
  14. ปฏิบัติตามเงื่อนไขอื่นที่กำหนดเท่าที่จำเป็นในการที่จะรับรองว่าผู้ต้องหาจะมาศาลตามที่กำหนด เพื่อความปลอดภัยของชุมชน
- การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันในประเทศสหรัฐอเมริกา (Unsecured Bonds) ซึ่งศาลมีหน้าที่แบบ Active ในการสั่งปล่อยชั่วคราวโดยศาลจะใช้ดุลพินิจว่าจะปล่อยชั่วคราวอย่างไร โดยใช้ข้อมูลเนื้อหาในคดี รวมถึงความผิดนั้นเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือไม่ พยานหลักฐานมีความหนักแน่นหรือไม่ รวมถึงประวัติของผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น ลักษณะส่วนตัว ทั้งทางด้านกายภาพและจิตใจ ครอบครัว การทำงาน แหล่งการเงิน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่และความสัมพันธ์ในชุมชน รวมถึงประวัติกับการใช้แอลกอฮอล์ ยาเสพติด การก่ออาชญากรรม และการมาปรากฏตัวต่อศาลตามนัด ในขณะที่มีการฟ้องคดีหรือจับกุม บุคคลนั้นอยู่ในระหว่างถูกคุมประพฤติ พักการลงโทษ หรือการปล่อยชั่วคราวระหว่างพิจารณา อุทธรณ์ หรือฎีกา หรือไม่¹⁹³

¹⁹³ U.S. Code § 3142 (g)

3.3.3 บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ

พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาทั้งในระดับ Federation และระดับ State มีอำนาจฟ้องคดีแต่เพียงผู้เดียว เป็นการป้องกันเอกชนเอาคดีอาญามาแก่งฟ้องคดีเพื่อให้ร้ายซึ่งกันและกัน เพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของอีกฝ่าย มีอำนาจสั่งให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนประจำสำนักงานอัยการดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมหากเห็นว่าสำนวนยังไม่สมบูรณ์ โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งพนักงานตำรวจเจ้าของสำนวนทราบ หรืออาจสั่งให้พนักงานตำรวจเจ้าของสำนวนดำเนินการสอบสวนเพื่อหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมก็ได้ และมีอำนาจเริ่มการสอบสวนได้เองโดยสั่งให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนประจำสำนักงานอัยการไปดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาพยานหลักฐานก็ได้ หากคดีนั้นมีความสำคัญกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือคดีที่พนักงานตำรวจละเลยไม่ดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพราะอิทธิพลมืดหรือเห็นว่าพนักงานสอบสวนพยายามช่วยเหลือผู้ต้องหา¹⁹⁴

พนักงานอัยการมีอำนาจในการใช้ดุลยพินิจที่เป็นอิสระในการพิจารณาคดี Prosecutorial Discretion กล่าวคือมีอำนาจในการสั่งไม่ฟ้องคดีหากเห็นว่าเป็นคดีอาญาเล็กๆ น้อยๆ โดยเล็งเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมมากกว่าถ้าให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง โดยให้ผู้ต้องหาจ่ายค่าเสียหาย แต่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย ทำให้ผู้ต้องหาไม่มีประวัติอาชญากรติดตัว และไม่ต้องเสียเวลาดำเนินการใดๆ ในศาล แต่คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนี้ก็มีการถ่วงดุลเช่นกันกล่าวคือ หากผู้เสียหาย พนักงานตำรวจ หรือบุคคลใด เห็นว่าการสั่งไม่ฟ้องนั้นไม่มีความชอบธรรม ให้นำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของคณะลูกขุนใหญ่เพื่อร้องขอให้ออกคำฟ้องต่อไป¹⁹⁵

¹⁹⁴ น้าแท้ มีบุญสร้าง, *เรื่องเดิม*, หน้า 8-9.

¹⁹⁵ *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 13.

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง

ในบทนี้จะเป็นการศึกษาวิเคราะห์สิทธิของผู้ต้องหาที่จะได้รับ ในการที่จะต้องถูก
รื้อถอนสิทธิต่างๆ มากมาย เพราะต้องถูกนำตัวมาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามข้อหาความผิด
ตามประมวลกฎหมายอาญาที่ได้ถูกกล่าวหา โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ที่ได้รับมอบอำนาจตามกฎหมายให้
กระทำการรื้อถอนสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพรวมถึงศักดิ์ศรีความเป็น
มนุษย์ของผู้ต้องหาหรือจำเลยอยู่เสมอ เสมือนตั้งว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะได้
พิพากษาว่าได้เป็นผู้กระทำความผิดรวมถึงผู้ต้องหาหรือจำเลยยังจะต้องได้รับการดำเนินคดีด้วยความ
รวดเร็วและเป็นธรรมด้วย โดยเฉพาะชั้นสอบสวนซึ่งเป็นขั้นแรกที่ผู้ต้องหาได้เข้ามาสู่กระบวนการ
ยุติธรรมทางอาญา โดยผู้เขียนใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าในบทที่ 2 แนวคิดและหลักการ
คุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดีอาญา กับบทที่ 3 หลักการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาใน
ชั้นพนักงานอัยการเปรียบเทียบกับประเทศไทย มาวิเคราะห์เปรียบเทียบและพิจารณาว่าผู้ต้องหาหรือ
จำเลยได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามมาตรฐานสากลหรือไม่ รวมทั้งได้วิเคราะห์ถึงแนวทาง
ในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย เพื่อเสนอแนวทางในการดำเนินการที่สอดคล้องและเป็นไปตามเจตนาร
มณ์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิ
ทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) เพื่อคุ้มครอง
สิทธิผู้ต้องหา และแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ.2557-2560 (Strategy Plan of The Courts
of Justice 2014-2017) เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นไปด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว และ
เป็นธรรมมากที่สุด ซึ่งในชั้นสอบสวนคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงนั้นได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาล
แขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาเป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีเป็นหลัก
นอกเหนือจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธี
พิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 นั้นได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมแล้วทั้งสิ้น 5 ครั้ง กล่าวคือ
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2503 แก้ไขครั้งที่ 1
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2517 แก้ไขครั้งที่ 2
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2532 แก้ไขครั้งที่ 3
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2539 แก้ไขครั้งที่ 4 และ

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2556 แก้ไขครั้งที่ 5 ซึ่งมีทั้งหมดทั้งสิ้น 6 ฉบับ ซึ่งในการแก้ไขแต่ละครั้งล้วนแล้วแต่พยายามจะให้คดีอาญาที่อยู่ในเขตศาลแขวงนั้นเสร็จโดยเร็ว และเป็นธรรม โดยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชนพร้อมๆ กัน อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเท่าเทียมกันของประชาชน โดยการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นคดีอาญาที่เป็นความผิดเล็กๆ น้อยๆ กล่าวคือศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจ¹⁹⁶ ในคดีอาญาที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน สามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ¹⁹⁷ ซึ่งในปัจจุบันมีคดีอยู่เป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในคดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลแขวงจึงจำเป็นต้องกระทำด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมให้มากที่สุด โดยเฉพาะระยะเวลาในการดำเนินคดีอาญาต้องดำเนินด้วยความรวดเร็วให้มากที่สุด แต่ก็ต้องให้ระยะเวลาในการเตรียมคดีพอสมควรควบคู่ไปด้วย เพื่อที่จะให้กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาให้น้อยที่สุดในอันที่จะต้องถูกควบคุมตัวในระหว่างดำเนินคดีอาญา และเพื่อให้กฎหมายได้คุ้มครองผู้ต้องหาได้อย่างเต็มที่และให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ โดยผู้เขียนจะวิเคราะห์ปัญหาในชั้นสอบสวนในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนการจับกุมผู้ต้องหา

ขั้นตอนการจับกุมในประเทศไทยนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจับกุมตัวผู้ต้องหาไว้ดังนี้ ในการจับกุมตัวผู้ต้องหานั้นมีวิธีการหรือเหตุในการจับอยู่ 2 กรณี คือการจับโดยไม่ต้องมีหมายจับ และจับโดยต้องมีหมายจับ¹⁹⁸ กล่าวคือการจับกุมเป็นอำนาจหน้าที่หลักของเจ้าพนักงาน คือเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยเจ้าพนักงานมีอำนาจจับหากเป็นความผิดซึ่งหน้าหรือมีหมายจับจากศาล¹⁹⁹ หรือราษฎร โดยราษฎรนั้นมีข้อจำกัดในการจับคือ ต้องเป็นความผิดซึ่งหน้าและความผิดนั้นได้ระบุไว้ในประมวลกฎหมายอาญา²⁰⁰ หรือต้องได้รับการร้องขอจากเจ้าพนักงานให้ช่วยจับ²⁰¹

¹⁹⁶ มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543

¹⁹⁷ มาตรา 25 (5) แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543

¹⁹⁸ สุขาย จอกแก้ว, *เรื่องเดิม*, หน้า 13-14.

¹⁹⁹ มาตรา 78 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

²⁰⁰ มาตรา 79 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

²⁰¹ มาตรา 82 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ส่วนในประเทศเยอรมันและประเทศญี่ปุ่นนั้น ได้ให้อำนาจทั้งพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการสามารถจับกุมผู้ต้องหาได้ทันทีหากเป็นความผิดซึ่งหน้า แต่หากเป็นคดีที่ต้องขอหมายจับโดยเป็นการเร่งด่วนแล้วพนักงานอัยการสามารถออกหมายจับชั่วคราวได้ และต้องไปให้ศาลตรวจสอบในภายหลัง ซึ่งเป็นการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานทั้งสอง ทำให้ในการจับกุมผู้ต้องหาที่มีประสิทธิภาพและมีความรวดเร็ว และการจับกุมผู้ต้องหาในประเทศเยอรมันนั้นถ้าเป็นความผิดซึ่งหน้าสามารถจับได้เลยไม่มีปัญหาแต่อย่างใด แต่หากไม่มีความผิดซึ่งหน้าแล้วโดยปกติจะทำการจับได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาลเท่านั้นเหมือนประเทศไทย แต่หากมีเหตุเร่งด่วนพนักงานอัยการสามารถอนุญาตให้จับได้²⁰² ซึ่งบัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้แต่ต้องได้รับการรับรองจากศาลภายในสามวัน ถ้าไม่ได้รับรองภายในเวลาที่กำหนดจะใช้ไม่ได้²⁰³ เป็นการทำให้ขั้นตอนในการจับที่ไม่ใช่เป็นความผิดซึ่งหน้ามีความรวดเร็วยิ่งขึ้น ส่วนในประเทศญี่ปุ่นนั้น ทั้งพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการมีอำนาจในการจับกุมผู้ต้องหา หากไม่ใช่ความผิดซึ่งหน้าต้องแจ้งต่อศาลให้ทราบถึงพฤติการณ์ต่างๆ เพื่อให้ศาลพิจารณาออกหมายจับ เว้นแต่ เป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้า ในการให้อำนาจทั้งพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการในการจับกุมนั้นทำให้อำนาจในการจับกุมมีอยู่อย่างกว้างขวาง หรือหากต้องขอหมายจับจากศาลก็สามารถทำได้ง่ายเพราะพนักงานอัยการทำสำนวนได้อย่างรัดกุม เมื่อขอหมายจับจากศาลอาจได้หมายจับด้วยความรวดเร็ว ขั้นตอนการจับก็จะรวดเร็วตามไปด้วย

กล่าวโดยสรุปแล้ว ในประเทศไทยนั้นผู้ที่มีอำนาจในการจับกุมคือพนักงานตำรวจ พนักงานฝ่ายปกครอง (โดยพนักงานอัยการไม่ใช่พนักงานฝ่ายปกครอง) และราชฎหากเป็นความผิดซึ่งหน้าหรือพนักงานร้องขอให้ช่วย หากไม่ใช่ความผิดซึ่งหน้าต้องดำเนินการขอหมายจับจากศาลเสียก่อน ซึ่งเป็นองค์กรเดียวที่สามารถออกหมายจับได้ เห็นว่ามีผลกระทบต่อความสะดวกรวดเร็วและความคล่องตัวของพนักงานตำรวจผู้ที่มีอำนาจในการจับกุมทำให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปราบปรามผู้กระทำความผิดลดลง และทั้งขั้นจับกุมและขั้นสอบสวนผู้ต้องหา ต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหา และแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหา 3 ขั้นตอนด้วยกัน หากไม่ได้ปฏิบัติตามหรือไม่ได้แจ้งสิทธิดังกล่าวอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว จะเอากการสอบปากคำนั้นรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาไม่ได้ ตามมาตรา 134/4 วรรคท้าย ซึ่งการไม่แจ้งสิทธิก่อนถามคำให้การตามมาตรานี้มีผลเพียงให้การสอบสวนนี้พิสูจน์ความผิดของจำเลยไม่ได้เท่านั้น ไม่ทำให้การสอบสวนไม่ชอบแต่อย่างใด²⁰⁴ แต่ในทางปฏิบัติมีผลในเรื่องรูปแบบสำนวนการสอบสวนหากไม่มีรายงานการแจ้งสิทธิใน

²⁰²The German code of criminal procedure StPO § 98

²⁰³The German code of criminal procedure StPO § 100 (2)

²⁰⁴คำพิพากษาฎีกาที่ 3119/2550 (ศาลฎีกา) แม้ ป.วิ.อ. มาตรา 7/1 (2) จะบัญญัติให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาสิทธิให้ทนายความหรือผู้ที่ตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวนปากคำตนได้ในชั้น

ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง พนักงานอัยการก็จะไม่รับสำนวนและสั่งให้มีเพิ่มเติมอีกอาจทำให้เกิดความล่าช้า หากประเทศไทยเล็งเห็นถึงความสำคัญในการร่วมมือกันระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการแล้วขั้นตอนในการจับกุมผู้ต้องหานั้นก็ควรทำให้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความรวดเร็ว

4.2 วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีอาญาในการควบคุมตัวผู้ต้องหา

การควบคุมตัวในระหว่างการสอบสวนนั้นเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาซึ่งเป็นการกระทบสิทธิเสรีภาพอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน อันจะทำให้ต้องสูญเสียอิสรภาพทางด้านร่างกาย และทำให้โอกาสในการเตรียมคดี หาพยานหลักฐานเพื่อมาต่อสู้คดีมีความลำบากมากยิ่งขึ้น การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐไม่ใช่เพียงเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานรัฐ แต่ต้องเป็นการเอาตัวไว้เพื่อให้การดำเนินคดีได้เป็นไปโดยเรียบร้อย เพื่อประกันการมีตัวผู้ต้องหาในการดำเนินคดี และเพื่อประกันการบังคับโทษ²⁰⁵ ดังนั้นการควบคุมตัวผู้ต้องหาต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้และจะต้องกระทำตามอย่างเคร่งครัด ซึ่งมาตรา 2 (21) ให้คำนิยามคำว่า “ควบคุม” หมายถึงการควบคุมหรือกักขังผู้ถูกจับโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในระหว่างสืบสวนและสอบสวน ซึ่งระยะเวลาการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนนั้นห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี ซึ่งในกรณีความผิดลหุโทษ จะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การ และที่จะรู้ว่าผู้ต้องหาเป็นใคร และที่อยู่ของเขาอยู่ที่ไหนเท่านั้น โดยผู้เขียนจะวิเคราะห์การควบคุมตัวตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ ซึ่งตามกฎหมายไทยการควบคุมตัวผู้ต้องหาในแต่ละประเภทคดีมีความแตกต่างกัน เช่น คดีอาญาที่มีโทษจำคุกทั่วไป คดีอาญาเด็กและเยาวชน และคดีอาญาที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง

สอบสวนและมาตรา 134/3 บัญญัติว่าผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ที่ตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ และมาตรา 134/4 (2) บัญญัติในเรื่องการถามคำให้การผู้หาหน้านั้นให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่าผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ที่ไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ก็ตาม แต่ในบทบัญญัติของมาตรา 134/4 วรรคท้าย ก็บัญญัติไว้แต่เพียงว่า ถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือก่อนที่จะดำเนินการตามมาตรา 134/3 จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาไม่ได้เท่านั้น ดังนั้น แม้พนักงานสอบสวนจะไม่ได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นก็หาทำให้การสอบสวนคดีไม่ชอบแต่อย่างใดไม่

²⁰⁵ คณิต ฐ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7, หน้า 341.

คดีอาญาที่มีโทษจำคุกโดยทั่วไปนั้น กำหนดให้พนักงานสอบสวนสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาได้เพียงสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวมาถึงที่สถานีตำรวจหรือที่ทำการอื่นของพนักงานสอบสวน²⁰⁶ และสถานที่ควบคุมตัวก็คือ สถานีตำรวจ ถ้าเกินกำหนดดังกล่าวต้องปล่อยผู้ต้องหาไป เว้นแต่มีเหตุสุจริตหรือเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ก็สามารถควบคุมผู้ต้องหาต่อได้ แต่ต้องรวมกันแล้วไม่เกินสามวัน หากภายในระยะเวลาดังกล่าวยังทำการสอบสวนและสรุปสำนวนไม่เสร็จ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการต้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล หากศาลอนุญาตให้ฝากขังศาลก็จะออกหมายขังผู้ต้องหาไว้ให้นำตัวผู้ต้องหาไปขังไว้ในเรือนจำ แต่ถ้าศาลไม่อนุญาตให้ฝากขังพนักงานสอบสวนต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไปเพราะไม่มีอำนาจที่จะควบคุมตัวผู้ต้องหาแล้ว²⁰⁷

ส่วนคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งผู้ต้องหาเป็นเด็กหรือเยาวชน ห้ามมิให้ควบคุมตัว เว้นแต่มีหมายจากศาล²⁰⁸ และนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมภายในสี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนที่รับผิดชอบ แต่มีให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลานั้นด้วย²⁰⁹ และไม่ว่าเด็กหรือเยาวชนจะถูกจับโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้ามอบตัวหรือปรากฏตัวต่อพนักงานสอบสวนเองก็ตาม พนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนให้พนักงานอัยการฟ้องให้ทันตามกำหนดระยะเวลาตามกฎหมาย²¹⁰ ซึ่งหลักในการแจ้งข้อกล่าวหาที่พนักงานสอบสวนต้องแจ้งต่อผู้ต้องหาเสมอไม่ว่า ผู้ต้องหาจะถูกจับโดยชอบด้วยกฎหมายหรือเข้าพบพนักงานสอบสวนเอง ซึ่งการที่ผู้ต้องหาเข้าพบพนักงานสอบสวนเองนั้นต้องแยกพิจารณา ดังนี้ กรณีศาลได้ออกหมายจับ และพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ต้องหาทราบแล้ว ถือเป็น การจับผู้ต้องหาที่ชอบด้วยกฎหมายระยะเวลาเริ่มนับ ส่วนกรณีที่ศาลไม่ได้ออกหมายจับ แล้วพนักงาน

²⁰⁶ มาตรา 87 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

²⁰⁷ บุญเลิศ เจริญผล, *เรื่องเดิม*, หน้า 52-55.

²⁰⁸ มาตรา 68 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

²⁰⁹ มาตรา 72 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

²¹⁰ มาตรา 78 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

สอบสวนแจ้งข้อกล่าวหา ยังถือไม่ได้ว่าเป็นการจับระยะเวลายังไม่เริ่มนับ²¹¹ เป็นแนวทางปฏิบัติในการเริ่มนับระยะเวลาซึ่งยกเว้นในกรณีที่ไม่มีหมายจับจากศาล การที่เด็กและเยาวชนเข้ามอบตัวหรือพบพนักงานสอบสวนเองนั้น การแจ้งข้อกล่าวหา ยังถือไม่ได้ว่าเป็นการจับระยะเวลายังไม่เริ่มนับ หากพ้น 48 ชั่วโมงแล้วไม่ต้องขอผิดฟ้อง หรือขออนุญาตฟ้อง

และการควบคุมตัวผู้ต้องหาในประเทศญี่ปุ่นนั้น หากพนักงานตำรวจเป็นผู้จับมีอำนาจควบคุมตัว 48 ชั่วโมง แล้วส่งไปยังพนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการมีอำนาจควบคุมตัวอีก 24 ชั่วโมงรวม 72 ชั่วโมง ก่อนนำคดีมาสู่ศาล หากพนักงานอัยการเป็นผู้จับมีอำนาจควบคุมตัวเพียง 48 ชั่วโมงเท่านั้น หากพนักงานสอบสวนสรุปสำนวนไม่ทัน จะต้องยื่นคำร้องต่อศาลขออนุญาตควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ครั้งละ 10 วัน ได้ 2 ครั้ง รวมทั้งสิ้น 23 วัน ส่วนประเทศเยอรมันพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการเป็นผู้จับต้องนำตัวผู้ต้องหามาศาลภายใน 12 ชั่วโมง เพื่อให้ศาลตรวจสอบการจับกุมและข้อกล่าวหา หากศาลเห็นว่าไม่มีความผิดก็ให้ปล่อยตัวไป แต่หากเห็นว่ามีความผิดก็ให้ฝากขังและประเทศสหรัฐอเมริกา ก็เช่นเดียวกันพนักงานตำรวจต้องนำตัวผู้ต้องหาไปศาล เพื่อให้ศาลตรวจสอบโดยทันทีภายใน 24 ชั่วโมง หรือ 48 ชั่วโมงตามกฎหมายในแต่ละรัฐ

จากหลักเกณฑ์และระยะเวลาในการควบคุมตัวดังกล่าวข้างต้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับคดีอาญาที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง ซึ่งการควบคุมตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงนั้นได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 มาตรา 7 ในวรรคสองวางหลักว่า

ในกรณีที่ไม่มี การจับ แต่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้วให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมทั้งสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหา แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมงนั้นด้วย

เห็นว่าไม่ว่าผู้ต้องหาจะเข้ามอบตัวหรือพบพนักงานสอบสวนด้วยตนเอง หรือถูกจับไม่ว่าจะเป็นความผิดซึ่งหน้าหรือตามหมายจับจากศาลก็ตาม โดยปกติตามกฎหมายพนักงานเจ้าหน้าที่ต้อง

²¹¹ สำนักงานอัยการสูงสุด, หนังสือที่ อส 0027 (ปผ)/ว 250, 2 กันยายน 2553 เรื่อง การขอผิดฟ้อง ขออนุญาตฟ้องในศาลซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีการขอผิดฟ้อง และขออนุญาตฟ้อง และการรับสำนวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว, หน้า 1-2.

แจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ต้องหาทุกกรณี กล่าวคือ ในกรณีผู้ต้องหาถูกจับโดยหมายจับหรือความผิดซึ่งหน้า นั้น พนักงานสอบสวนต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับว่าเขาถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ที่ถูกจับไปยังที่ทำการของ พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับพร้อมด้วยผู้จับ เว้นแต่สามารถนำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้นให้ไปที่ทำการของพนักงานพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบดังกล่าว แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ หากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ พร้อมทั้งต้องแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหา ซึ่งการแจ้งสิทธินี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้แบ่งการแจ้งสิทธิผู้ต้องหาไว้ 3 ขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนแรกคือการแจ้งสิทธิในชั้นจับกุม กล่าวคือต้องแจ้งว่าผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้และผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ หรือผู้ที่ซึ่งจะเป็นทนายความ ถ้าผู้ถูกจับประสงค์จะแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมที่สามารถดำเนินการได้โดยสะดวกและไม่เป็นการขัดขวางการจับหรือการควบคุมผู้ถูกจับ หรือทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ก็ให้เจ้าพนักงานอนุญาตให้ผู้ถูกจับดำเนินการได้ตามสมควรแก่กรณี ในการนี้ให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นบันทึกการจับดังกล่าวด้วย เพราะบุคคลผู้ถูกจับจะได้ต่อสู้และแก้ข้อกล่าวหาได้อย่างถูกต้องหากเขาไม่ได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหา นั้น และเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลผู้ที่ถูกจับได้มีโอกาสที่จะเตรียมตัวในการที่จะแก้ข้อกล่าวหา โดยปราศจากการบังคับให้บุคคลที่ถูกจับให้การใดๆ หากยังไม่พร้อมที่จะให้การ และเขาจะได้ปรึกษาหารือถึงการดำเนินการแก้ข้อกล่าวหาหรือเพื่อเตรียมการในการขอลปล่อยตัวชั่วคราว²¹² และเจ้าพนักงาน หรือราษฎรผู้ทำการจับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนโดยทันทีและเมื่อถึงที่นั้นแล้ว ให้ส่งตัวผู้ถูกจับแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจของที่ทำการของพนักงานสอบสวนดังกล่าว เพื่อดำเนินการสอบปากคำต่อไป ส่วนในการแจ้งสิทธิผู้ต้องหาเมื่อถูกจับแล้วนั้น เมื่อผู้ต้องหาได้มาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนแล้ว ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่ง แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบถึงสิทธิที่พึงมี กล่าวคือผู้ถูกจับมีสิทธิพบและปรึกษาทนาย และสามารถให้ทนายความหรือบุคคลที่ตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำได้ในชั้นสอบสวน²¹³ รวมทั้งจัดให้ผู้ถูกจับสามารถติดต่อกับญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจเพื่อแจ้ง ให้ทราบถึงการจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมได้ในโอกาสแรก เมื่อผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน หรือถ้ากรณีผู้ถูกจับร้องขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้แจ้ง ก็ให้จัดการตามคำร้องขอนั้นโดยเร็ว และให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจบันทึกไว้ โดยมีให้เรียกค่าใช้จ่ายใดๆ จากผู้ถูกจับ และถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ถูกจับให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานผู้จับหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในชั้นจับกุมหรือรับมอบตัวผู้ถูกจับ ถ้าถ้อยคำนั้นเป็นคำรับ

²¹² มาตรา 83 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

²¹³ มาตรา 7/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สารถาพของผูู้กจับว่าตนได้กระทำความผิดห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้าเป็นถ้อยคำอื่น จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผูู้กจับได้ต่อเมื่อได้มีการแจ้งสิทธิแล้วเท่านั้น²¹⁴ ซึ่งเป็นการแจ้งสิทธิแก่ผูู้ต้องหาครั้งที่สองในชั้นรับตัว และก่อนที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองที่มีอำนาจในการสอบสวนจะทำการสอบปากคำผูู้ต้องหาได้นั้น ต้องแจ้งสิทธิแก่ผูู้ต้องหาเป็นครั้งที่สามซึ่งเป็นครั้งสุดท้ายเสียก่อน และต้องแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผูู้ต้องหาตามมาตรา 134 ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า

เมื่อผูู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผูู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงานเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว นามสกุล ชาติ บังคับ บิดา มารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผูู้ต้องหา ได้กระทำผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

ซึ่งการแจ้งข้อกล่าวหานี้ก็เพื่อให้ผูู้ต้องหารู้ว่าตนได้กระทำผิดกฎหมายอย่างไร จะได้ต่อสู้คดีได้อย่างถูกต้องหากตนมิได้กระทำผิดตามข้อกล่าวหา เมื่อได้แจ้งข้อหาแล้วต้องแจ้งสิทธิในการมีทนายความเพื่อให้การช่วยเหลือทางคดีด้วย ซึ่งในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การ ให้พนักงานสอบสวนถามผูู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผูู้ต้องหาต้องการทนายความให้รัฐจัดหาทนายความให้ ซึ่งในการแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิแก่ผูู้ต้องหานี้เป็นการคุ้มครองสิทธิผูู้ต้องหาที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติไว้ ให้ผูู้ต้องหาได้ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ในเมื่อตนได้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยการถูกจับมาแล้ว

และหากได้วิเคราะห์พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2539 ฉบับก่อนหน้านี้ ในมาตรา 7 ซึ่งได้วางหลักในเรื่องระยะเวลาในการควบคุมตัวในชั้นสอบสวนและการนับระยะเวลาของผิดฟ้องเช่นเดียวกันว่า

ในการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ เมื่อมีการจับตัวผูู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งตัวผูู้ต้องหา พร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลา 48 แปะดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผูู้ต้องหาถูกจับ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผูู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงาน

²¹⁴ มาตรา 84 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สอบสวน จากที่ทำการของพนักงานสอบสวนและหรือจากที่ทำการของพนักงาน
อัยการมาศาล เข้าในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมงนั้นด้วย

ซึ่งตามบทบัญญัติดังกล่าวการที่จำเลยถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหา หรืออยู่ต่อหน้า
พนักงานสอบสวนเอง และมีการแจ้งข้อหาให้ทราบนั้นได้ถูกตีความเป็น 2 แนวทางด้วยกัน²¹⁵ คือ
การที่จำเลยเข้ามามอบตัวต่อพนักงานสอบสวนถือว่าเป็นการจับ²¹⁶ และการจับตัวจำเลยโดยไม่มี
หมายจับหรือคำสั่งของศาลถือว่ามีไม่เป็นการจับ เห็นได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่ไม่เคร่งครัดมากเกินไปทำให้
พนักงานสอบสวนและผู้ต้องหาที่มีระยะเวลาพอสมควรในการเตรียมคดี และไม่ทำให้คดีมีความล่าช้า
จนเกินไป ซึ่งเรื่องระยะเวลาในการเตรียมคดีนั้น ได้มีบัญญัติไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิ
พลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1960 (International Covenant on Civil and Political
Rights: ICCPR) Article 14 ข้อ 3 (B) To be Adequate Time and Facilities for the
Preparation of His Defence and to Communicate with Counsel of His Own Choosing
สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดี มีความสำคัญมาก
เช่นกันในการดำเนินคดีอาญา และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้บัญญัติไว้เช่นกัน
ในมาตรา 40 (7)

ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณา
คดีที่ถูกต้องรวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การ

²¹⁵ ญัตติสภา ฉัตรไพฑูริย์, พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาใน
ศาลแขวง พ.ศ.2499 พร้อมแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกา (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา,
2553), หน้า 69-75.

²¹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1997/2550 (ศาลฎีกา) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธี
พิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 7 วรรคสาม เป็นบทบัญญัติเพื่อมิให้การ
ดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงต้องล่าช้าและทำให้ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวไว้นานเกิน
สมควรแก่เหตุและความจำเป็น การที่จำเลยเข้ามามอบตัวและพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาให้จำเลย
ทราบ จำเลยให้การปฏิเสธและได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวยอมถือว่าจำเลยถูกจับแล้ว พนักงาน
สอบสวนต้องส่งตัวจำเลยพร้อมสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้ฟ้องภายใน
กำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมง เมื่อโจทก์ฟ้องจำเลยโดยไม่ได้ขอผิดฟ้องและพ้นกำหนดเวลาดังกล่าว ทั้ง
ไม่ปรากฏว่าได้รับอนุญาตให้ฟ้องจากอัยการสูงสุดตามมาตรา 9 จึงไม่ชอบ โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง

ตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือ
ในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

และหากมองในเรื่องบทบาทของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการแล้วนั้น ในประเทศ
ญี่ปุ่นและเยอรมันนั้น พนักงานอัยการมีบทบาทในชั้นสอบสวนร่วมกับตำรวจทำให้การสอบสวนมี
ประสิทธิภาพ ระยะเวลาควบคุมตัวคงไม่มีปัญหามากนัก โดยเฉพาะประเทศเยอรมันกฎหมายให้ส่งตัว
จำเลยเพื่อตรวจสอบการจับภายใน 12 ชั่วโมง เหมือนกับการตรวจสอบการจับกุมในคดีเด็กและ
เยาวชนในประเทศไทย ทำให้การดำเนินคดีอาญามีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ส่วนการจับคดีอาญาทั่วไป
นั้นยังไม่มีระบบการตรวจสอบการจับกุมมาบังคับใช้

จากข้างต้นผู้เขียนเห็นว่าในการดำเนินคดีอาญาในการควบคุมตัวผู้ต้องหา นอกจากจะต้องทำ
ให้การดำเนินคดีอาญามีความรวดเร็วแล้ว ควรที่จะให้พนักงานสอบสวนและผู้ต้องหาใช้เวลาพอสมควร
ในการเตรียมคดี ซึ่งระบบกฎหมายของไทยยังไม่เอื้ออำนวยเท่าที่ควร โดยเฉพาะการร่วมกันทำงาน
ของพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการยังแยกหน้าที่กันทำงานอย่างชัดเจนอยู่ การที่พระราชบัญญัติ
จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2539 มาตรา 7
ให้เริ่มนับระยะเวลาควบคุมตัว 48 ชั่วโมงนับแต่ผู้ต้องหาถูกจับเท่านั้นเป็นการดี เพราะการที่ผู้ต้องหา
ถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงาน
สอบสวนเป็นผู้ต้องหานั้น การแจ้งข้อกล่าวหายังไม่ถือว่าเป็นการจับระยะเวลายังไม่เริ่มนับ หากพ้น
48 ชั่วโมงแล้วไม่ต้องขอผิดฟ้องเป็นการให้เวลาในการเตรียมคดีให้พอเหมาะ ตามหลักกติการะหว่าง
ประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1960 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
พ.ศ.2550 แต่หากเป็นในกรณีที่จับตามหมายจับระยะเวลาผ่อนผันเลย แต่อย่าลืมว่าการจับตามหมาย
ศาลนั้นย่อมมีข้อมูลของผู้ต้องหาครบถ้วนแล้ว ไม่เป็นผลต่อระยะเวลาในการทำสำนวนเท่าไรจึงไม่
เป็นปัญหา

ซึ่งแตกต่างจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง
พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 มาตรา 7 ที่ได้เพิ่มเติมในวรรค 2 ให้เริ่มนับระยะเวลาได้เลยแม้ไม่มี
การจับ แต่ได้แจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว ซึ่งเป็นปัญหาส่งผลกระทบต่อเรื่องการเริ่มนับระยะเวลา
พนักงานสอบสวนต้องทำสำนวนให้ทันในทุกกรณี เมื่อได้แจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว ซึ่ง
โดยทั่วไปแล้วการทำสำนวนเต็มรูปแบบเพื่อส่งไปยังพนักงานอัยการเพื่อทำการฟ้องต่อศาลนั้น ต้องมีผล
พิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ต้องหาเพื่อที่จะได้รู้ประวัติอาชญากรรมเพื่อเพิ่มโทษลดโทษ และเพื่อ
ประกอบการใช้ดุลยพินิจในการสั่งปล่อยชั่วคราวต่อไปเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในทางอ้อมด้วย
ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร เป็นผลให้พนักงานสอบสวนต้องขอผิดฟ้องต่อศาล และหากพ้น
30 วันแล้วสำนวนการสอบสวนยังไม่เสร็จต้องขออนุญาตฟ้องต่อไป ในการแก้ไขนี้แม้จะมีจุดประสงค์

ให้การดำเนินคดีอาญาเสร็จด้วยความรวดเร็ว แต่อย่าลืมไปว่าระบบการสอบสวน การทำงานระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ และการรอฟผลพิมพ์ลายนิ้วมือ ยังเป็นช่องโหว่ที่จะทำให้คดีอาญาที่ต้องการให้เสร็จไปด้วยความรวดเร็วอาจช้ากว่าเดิมก็เป็นได้

4.3 วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีอาญาในการฟ้องคดีอาญาต่อศาลแขวง

การดำเนินคดีอาญานั้นต้องกระทำด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ซึ่งเป็นคดีอาญาที่มีความผิดเพียงเล็กน้อยต้องดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้รวดเร็วที่สุดโดยยังคงคำนึงถึงความเป็นธรรมของคู่ความทั้งสองฝ่ายอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นถ้าหากผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวนก็ให้พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการหรือสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้ถูกควบคุมตัวเพื่อฟ้องศาลโดยมิต้องทำการสอบสวน และให้ฟ้องด้วยวาจา²¹⁷ ได้เลย การที่ต้องบัญญัติให้ฟ้องคดีด้วยวาจาได้เลยก็เพื่อทำให้คดีเสร็จไปโดยเร็ว ซึ่งแตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 120 ที่ว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน” เพราะไม่มีข้อยุ่งยากและเป็นคดีความผิดเพียงเล็กน้อย ไม่ต้องทำสำนวนเต็มรูปเพราะในการทำสำนวนเต็มรูปจะใช้เวลาช้านาน พนักงานสอบสวนเพียงนำตัวผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องด้วยวาจาต่อศาลต่อไป โดยจะนำลงในสารบบฟ้องความอาญาด้วยวาจา (ส.4) ธรรมดา โดยมีระเบียบเป็นพิเศษว่าที่หน้าปกสารบบต้องระบุไว้ชัดเจนว่า “สารบบฟ้องความอาญาด้วยวาจา”²¹⁸

ซึ่งในประเทศญี่ปุ่นนั้นการพิจารณาคดีในศาลแขวงจะเป็นแบบพิเศษเพื่อความรวดเร็วในการดำเนินคดีอาญา เริ่มคดีโดยพนักงานอัยการจะต้องขอให้พิจารณาคดีในศาลแขวงซึ่งเหมือนกับประเทศไทย แต่ต่างกันที่ว่าจะต้องได้รับการยอมรับจากผู้ต้องหาก่อนฟ้องว่าไม่มีข้อโต้แย้งใดๆ หากใช้การพิจารณาคดีแบบนี้ และศาลจะเป็นฝ่ายตรวจสอบพยานหลักฐานทั้งหมดจากพนักงานอัยการ โดยที่ศาลไม่ต้องพิจารณาโดยฟังคำให้การใดๆ จากจำเลย เพราะพนักงานอัยการในญี่ปุ่นได้มีส่วนในการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนทำให้พยานหลักฐานที่ได้มามีประสิทธิภาพ และข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้ว และศาลสามารถสั่งปรับได้ไม่เกิน 1,000,000 เยน แต่หากคู่ความที่เกี่ยวข้องฝ่ายใดไม่พอใจ

²¹⁷ มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556

²¹⁸ สำนักงานคดีอาญา, สำนักงานคดีอาญาธนบุรี และสำนักงานคดีอาญากรุงเทพใต้, *เรื่องเดิม*, หน้า 8.

คำสั่งก็สามารถขอให้ศาลพิจารณาคดีแบบปกติได้ ภายใน 14 วันซึ่ง เห็นได้ว่าพนักงานอัยการของ ญี่ปุ่นมีส่วนอย่างมากในการสอบสวนคดีและซักถามจำเลยว่าจะใช้การพิจารณาแบบพิเศษหรือไม่ ต่าง จากประเทศไทยโดยปกติพนักงานอัยการจะส่งให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนเต็มรูปแบบเสียก่อนหากจับ หรือผู้ต้องหาหมอบตัวในภายหลัง ซึ่งเป็นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ล่าช้า ส่วนประเทศ สหรัฐอเมริกาเอกชนไม่สามารถฟ้องคดีได้ พนักงานอัยการเท่านั้นที่มีอำนาจฟ้อง โดยพนักงานอัยการ สามารถฟ้องด้วยวาจาต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเล็กๆ น้อยๆ ได้เลยโดยตรง และพนักงานอัยการ ยังมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจไม่สั่งฟ้องได้หากเห็นว่าจะเป็นการเป็นประโยชน์มากกว่า แต่ต้องได้รับความ เห็นชอบจากผู้เสียหายเสียก่อนซึ่งเป็นการทำให้คดีเล็กน้อยนั้นเสร็จไปโดยเร็ว ส่วนในประเทศเยอรมัน จะใช้การดำเนินคดีอาญาแบบ “Accelerated Proceedings” ได้บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาคriminalอาญาเยอรมันมาตรา 417-420 ในกระบวนการก่อนถึงศาล พนักงานอัยการสามารถ ยื่นฟ้องต่อศาลด้วยหนังสือหรือด้วยวาจา เพื่อกำหนดให้ดำเนินคดีวิธีพิจารณาด้วยความรวดเร็ว (Accelerated Procedure) ในกรณีที่เป็นคดีอาญาที่มีข้อเท็จจริงหรือสถานการณ์ไม่ซับซ้อน หรือมี พยานหลักฐานครบถ้วน ซึ่งได้วางหลักเหมือนของประเทศไทย เห็นได้ว่าพนักงานอัยการในประเทศ ญี่ปุ่น เยอรมัน และสหรัฐอเมริกา มีอำนาจอย่างกว้างขวางทั้งฟ้องคดีและยุติคดีด้วยตนเอง

แต่การดำเนินคดีอาญาเล็กๆ น้อยๆ ในประเทศไทยนั้นแม้พนักงานอัยการจะสามารถฟ้องคดี ด้วยวาจาได้ หากพนักงานสอบสวนส่งสำนวนมายังพนักงานอัยการแล้ว แต่ในบางสำนวน เช่น ใน สำนวนคดีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ ซึ่งเรียกชื่อสำนวนตามสารบบรับความ อาญาปรากฏผู้ต้องหาที่ไม่ได้ส่งตัวมาว่า สำนวน ส.2 โดยปกติแล้วพนักงานสอบสวนต้องส่งความเห็น ว่าควรสั่งฟ้องหรือไม่ควรสั่งฟ้องมายังพนักงานอัยการ โดยไม่ต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวน²¹⁹ แต่หากต่อมาพนักงานสอบสวนได้จับตัวผู้ต้องหาได้แล้ว และให้การรับสารภาพตลอดข้อหา ซึ่งในทาง ปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะนำตัวผู้ต้องหาที่จับได้ในภายหลังส่งไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงาน อัยการยื่นฟ้องด้วยวาจาภายใน 48 ชั่วโมง แต่พนักงานอัยการในบางกรณีจะส่งตัวผู้ต้องหาพร้อม ความเห็นกลับไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนเต็มรูปแบบเสียก่อนจึงจะยื่นฟ้อง ต่อศาลได้ ซึ่งเป็นระเบียบภายในของพนักงานอัยการที่ใช้ดุลพินิจว่าจะฟ้องด้วยวาจาได้เลยหรือจะ ส่งสำนวนกลับให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนแล้วทำสำนวนเต็มรูปแบบเสียก่อน ซึ่งขัดจากแนวทาง ปฏิบัติราชการของสำนักงานอัยการสูงสุดที่มีหลักอยู่ 3 ประการ²²⁰ คือ การอำนวยความสะดวกยุติธรรม การ รักษาประโยชน์ของรัฐ และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งหลักการทั้ง 3 ประการนี้ได้มี

²¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

²²⁰ คณิต ธิ นคร, **อภิวัดณ์กระบวนการยุติธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2557), หน้า 204-206.

แนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องดังนี้คือ ต้องเร่งรัดในการดำเนินคดีตั้งแต่ต้นจนเสร็จ ไม่รีรอและไม่ชักช้า โดยไม่จำเป็น และต้องพัฒนาแนวความคิดและวิธีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอยู่ตลอดเวลา การฟ้องด้วยวาจาในคดีอาญาเล็กๆ น้อยๆ ก็ควรกระทำโดยเร่งรัด และคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาไปพร้อมๆ กัน

ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าควรที่จะมีหลักเกณฑ์แน่นอนในทางปฏิบัติของพนักงานอัยการเพื่อให้คดีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหาเป็นไปด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ซึ่งระเบียบของพนักงานอัยการในการปฏิบัติงานได้กำหนดไว้ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ส่วนที่ 3 แนวทางปฏิบัติในการรับสำนวนการสอบสวน ข้อ 13 การรับสำนวนรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ ให้พนักงานอัยการรับไว้พิจารณาโดยพนักงานสอบสวนไม่ต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวนนั้น ไม่ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการฟ้องคดีด้วยวาจาไว้ว่าให้พนักงานอัยการสามารถฟ้องคดีด้วยวาจาได้เลยในกรณีที่ได้ตัวผู้ต้องหาในภายหลังและผู้ต้องหารับสารภาพตลอดข้อหา ในเมื่อคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงที่สามารถฟ้องคดีด้วยวาจาได้ ตามมาตรา 19 และมาตรา 20 แห่ง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 ได้ให้อำนาจฟ้องคดีด้วยวาจาไว้ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ก็ควรวางระเบียบให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติดังกล่าวเช่นเดียวกัน อีกทั้งอำนาจในการใช้ดุลยพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้องในคดีเล็กๆ น้อยๆ ยังมีอยู่อย่างจำกัด ควรให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการใช้ดุลยพินิจในการสั่งไม่ฟ้องด้วย แต่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายก่อน เพื่อให้คดีไม่เข้าสู่ศาลมากจนเกินไป อีกทั้งยังเป็นการทำให้คดีเล็กๆ น้อยๆ เสร็จไปด้วยความรวดเร็วด้วย

4.4 วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีอาญาเมื่อพ้นระยะเวลายื่นฟ้องคดี

กฎหมายได้บัญญัติห้ามพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญาเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาผิดฟ้องฝากขังหรือไม่ได้ขอผิดฟ้อง ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวเท่ากับระยะเวลาที่ศาลอนุญาตให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาซึ่งรวมทั้งหมดทั้งสิ้น 30 วัน หากพ้นระยะเวลาดังกล่าวแล้วมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้อง ยกเว้นต้องได้รับอนุญาตฟ้องจากอัยการสูงสุดก่อนเท่านั้น การขออนุญาตฟ้องคดีนั้นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับอัยการสูงสุด²²¹ ซึ่งสำนวนการสอบสวนที่ต้องขออนุญาตอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องนั้น พนักงานอัยการต้องให้พนักงานสอบสวนทำรูปสำนวนการสอบสวน โดยให้

²²¹ มาตรา 9 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556

พนักงานสอบสวนระบุสาเหตุที่ไม่ได้ขอคัดฟ้องหรือเหตุที่ขาดคัดฟ้องไว้ในสำนวนการสอบสวน และต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมกับสำนวนนั้น²²²

โดยปกติสำนวนที่ขาดคัดฟ้องหรือไม่ได้ขอคัดฟ้องพนักงานอัยการไม่สามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้ แต่ได้มีบทบัญญัติให้อำนาจฟ้องได้แต่ต้องขออนุญาตฟ้องจากอัยการสูงสุดเสียก่อน²²³ โดยการทำความเห็นและคำสั่งในสำนวนที่ต้องขออนุญาตฟ้อง ต้องปรากฏข้อเท็จจริงพอสมควรปรับบทกฎหมายและฐานความผิด พร้อมทั้งมีคำสั่งฟ้องชัดเจน โดยทำเป็นหนังสือระบุรายละเอียดให้ชัดเจน²²⁴ ซึ่งเหมือนกับคดีเด็กหรือเยาวชนที่ขาดคัดฟ้อง ซึ่งมีได้ 2 กรณี²²⁵ คือ ขาดคัดฟ้องในชั้นของพนักงานสอบสวน และขาดคัดฟ้องในชั้นของพนักงานอัยการ โดยการขาดฟ้องนั้นอาจเกิดขึ้นเพราะอาจหลงลืมหรือจำวันนัดพิพากษา หรือคดีอยู่ระหว่างการหารือปัญหาข้อกฎหมายทำให้ขาดคัดฟ้อง หากเป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนขาดคัดฟ้อง พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบต้องทำหนังสือถึงผู้บังคับบัญชา แล้วโดนลงโทษทางวินัย แต่หากเป็นกรณีที่พนักงานอัยการเป็นฝ่ายขาดคัดฟ้องเสียเองคือยื่นฟ้องต่อศาลไม่ทันภายใน 30 วันนับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนนั้นถูกจับหรือปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวน²²⁶ พนักงานอัยการจะต้องขออนุญาตฟ้องจากอัยการสูงสุดก่อน

ผู้เขียนเห็นว่าการขออนุญาตฟ้องจากอัยการสูงสุดก่อนจึงจะฟ้องได้นั้นเป็นการดี ซึ่งหากปริมาณคดีที่พนักงานสอบสวนได้สรุปสำนวนส่งให้พนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีทันกำหนดระยะเวลาขอคัดฟ้องดังกล่าวเป็นจำนวนมากแล้ว ทำให้ปริมาณคดีที่ขออนุญาตฟ้องต่ออัยการสูงสุดนั้นน้อยก็ไม่เป็นปัญหาในทางปฏิบัติแต่อย่างใด แต่อย่าลืมว่าปริมาณคดีอาญาที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงซึ่งรวมกับคดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวนั้นมีจำนวนมาก เมื่อมาตรา 7 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 ได้แก้ไขใหม่เมื่อไม่มีการจับแต่ได้แจ้งข้อกล่าวหาให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนพร้อมส่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการเพื่อสั่งฟ้องต่อศาลให้ทันภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อกล่าวหา อาจทำให้การขออนุญาตฟ้องคดีต่ออัยการสูงสุดย่อมมากขึ้นตามไปด้วย

²²² ข้อบังคับของอัยการสูงสุด ว่าด้วยการขออนุญาตฟ้อง พ.ศ. 2556, *เรื่องเดิม*, หน้า 43.

²²³ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556

²²⁴ ข้อบังคับของอัยการสูงสุด ว่าด้วยการขออนุญาตฟ้อง พ.ศ. 2556, *เรื่องเดิม*, หน้า 43.

²²⁵ วิเศษ อ่อนตา, *เรื่องเดิม*, หน้า 136-137.

²²⁶ มาตรา 78 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

และมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งอัยการสูงสุดมีเพียงคนเดียว การพิจารณาอนุญาตฟ้องย่อมมีความล่าช้าตามไปด้วย

4.5 วิเคราะห์ปัญหาการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหา

ปัญหาที่ประชาชนไม่ได้รับการคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเท่าเทียมกันในชั้นสอบสวนก็คือ การปล่อยชั่วคราว ซึ่งตามปกติแล้วเมื่อบุคคลใดถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาก็จะต้องถูกจับกุมคุมขังไว้ในระหว่างการดำเนินคดีทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นศาล โดยในมาตรฐานสากลที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกที่ได้กล่าวในเรื่องสิทธิในการที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว คือ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Co Covenant on Political and Civil Right) ข้อ 9 โดยกำหนดว่า “มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องคุมขังบุคคลผู้อยู่ระหว่างพิจารณาคดี หากแต่ควรปล่อยชั่วคราวโดยอาจมีหลักประกันว่าจะกลับมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดีหรือในกรณีจำเป็นตามโอกาสหรือมารับการบังคับคดีตามคำพิพากษานั้นก็ได้” และในหลักการขององค์การสหประชาชาติเพื่อการคุ้มครองบุคคลที่ถูกคุมขังหรือจำคุก (Body of Principles for the Protection of all Persons under any Form of Detention or Imprisonment 1988) ข้อ 38 ก็ได้ระบุหลักเกณฑ์นี้ไว้ กล่าวคือ “ผู้ที่ถูกคุมขังในระหว่างการดำเนินคดีอาญาพึงมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างการดำเนินคดีนั้น”

โดยในประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 239 ได้วางหลักว่า “คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับพิจารณาโดยรวดเร็วและจะเรียกหลักประกันจนเกินแก่กรณีไม่ได้” และในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 108

ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ

1. ความหนักเบาแห่งข้อหา
2. พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
3. พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร
4. เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด
5. ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่
6. ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใด

หรือไม่

7. ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับ ประกอบการวินิจฉัยได้

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่ง ปล่อยชั่วคราวหรือศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงานหรือความเห็นของเจ้า พนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการนั้นเพื่อประกอบการ พิจารณาสั่งคำร้องด้วยก็ได้

ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อย ชั่วคราว หรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว หรือ กำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนี หรือเพื่อ ป้องกันภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวก็ได้

และในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียก ประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548 ข้อ 4 และ 5 ก็ได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีหลักประกันในคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงไม่ เกิน 5 ปีเช่นเดียวกัน แม้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายอาญา และ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือ หลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548 จะได้วางหลักในเรื่องการ ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันไว้แล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติยังคงมีการเรียกหลักประกันอยู่ ผู้มี อำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวยังคงให้ความสำคัญกับหลักประกันอยู่มาก จึงไม่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาหรือ จำเลยที่มีฐานะยากจน ต่างกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะดีซึ่งจะมีหลักประกันมาประกันตัวอยู่แล้ว ตามหลักแล้วการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐต้องกระทำเพื่อความจำเป็นเท่านั้น กล่าวคือผู้ต้องหา หรือจำเลยมีพฤติการณ์จะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่อเหตุร้ายอย่างอื่น หรือไม่ และควรให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ แต่ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงาน ไม่ได้นำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาเป็นแนวทางปฏิบัติ แต่กระทำเพียงเพื่อประโยชน์แห่งความสะดวกของ เจ้าพนักงานเท่านั้น²²⁷ ซึ่งในการพิจารณาการปล่อยชั่วคราวต้องวางหลักเฉพาะเกี่ยวกับความผิด ร้ายแรง แต่รัฐกลับถือเอาเหตุต่างๆ ในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐโดยไม่แยกแยะ ทำให้เกิด

²²⁷ สิทธิพร บุญคุ้ม, การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาโดยการ ปล่อยชั่วคราว (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550), หน้า 280-283.

ช่องทางทำมาหากินของนายประกัน และบริษัทประกันภัย²²⁸ ในการเอาเปรียบคนยากจนที่ไม่มีเงิน หรือทรัพย์สินมาเป็นหลักประกัน และยังเป็นปัญหานักโทษล้นเรือนจำ ซึ่งบุคคลเหล่านั้นไม่ใช่ผู้ต้องขังเด็ดขาดที่ศาลพิจารณาถึงที่สุดแล้ว โดยจำเลยที่ยังไม่ได้ถูกพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริงและไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวมีประมาณ 37 เปอร์เซ็นต์ โดยคิดเป็น 1 ใน 3 ของผู้ต้องขังทั้งหมด²²⁹ ซึ่งประเทศไทยมีผู้ต้องขังสูงเป็นอันดับ 4 ของทวีปเอเชีย และจากข้อมูลกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรมพบว่าการเพิ่มของผู้ต้องขังมีอัตรา 5,000 คนต่อเดือน²³⁰ โดยเป็นการเปลืองงบประมาณของรัฐโดยไม่จำเป็น ซึ่งในแต่ละปีรัฐต้องเสียงบประมาณไปกับผู้ต้องขังจำนวนมาก ปัญหานักโทษล้นเรือนจำจึงเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ดังนั้นรัฐควรมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนในการปล่อยตัวชั่วคราวโดยเฉพาะคนยากจนควรได้รับการปฏิบัติให้ทัดเทียมกับคนที่มีฐานะดี

โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีอาญาที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษา คือคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี โดยไม่ต้องมีประกัน หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกัน ให้กำหนดวงเงินไม่เกิน 60,000 บาท ซึ่งคดีอาญาประเภทนี้ไม่ใช่คดีที่มีความผิดร้ายแรง แต่ในทางปฏิบัติในประเทศไทยนั้นผู้เขียนเห็นว่ายังมีได้เป็นตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเท่าที่ควร เพราะการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นหากไม่มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะก่ออันตรายประการอื่นแล้วจะต้องปล่อยตัวหรือปล่อยชั่วคราวในทุกกรณี²³¹ และในการเรียกเก็บวงเงินประกันเพื่อแลกกับอิสระภาพนั้นยุติธรรมกับบุคคลที่มีฐานะยากจนหรือไม่ โดยยังมีปัญหาการหลอกล้อทางฐานะเศรษฐกิจของผู้ต้องหาหรือจำเลย จากการที่จำต้องมียังเงินมาวางเพื่อนำมาเป็นหลักประกันเพื่ออิสระภาพ โดยเฉพาะผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ต้องถูกพิจารณาพิพากษาคดีที่คดีอยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น เป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนไม่สามารถหาวงเงินดังกล่าวมาประกันตัวได้ รวมถึงไม่มีญาติสนิทมิตรสหายมาเป็นหลักประกัน ซึ่งอัตราการประกันนั้นตายตัวตามลักษณะคดี โดยมิได้พิจารณาเหตุเฉพาะตัวของจำเลย การปล่อยชั่วคราวก็ควรคำนึงเพียงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือจะหลบหนีหรือไม่เท่านั้น จึงไม่ควรคำนึงเพียงหลักประกันเพียงอย่างเดียว แต่ควรที่จะพิจารณาอย่างอื่นประกอบด้วย เพื่อความเสมอภาคของประชาชนในแง่ที่ว่าบุคคลที่มีฐานะเศรษฐกิจดีย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวดีกว่าบุคคลที่

²²⁸ คณิต ฒ นคร, ประชาธิปไตยกับการตั้งรังเกียจทางสังคม, หน้า 142.

²²⁹ คณิต ฒ นคร, กระบวนการยุติธรรมกับสิทธิพื้นฐานของประชาชน (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2553), หน้า 12.

²³⁰ โกลิต ศักดิศรีพงศ์, “ทางออกของปัญหานักโทษล้นเรือนจำ,” วารสารยุติธรรม 4, 14 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2557): 46.

²³¹ คณิต ฒ นคร, กระบวนการยุติธรรมกับสิทธิพื้นฐานของประชาชน, หน้า 36.

มานะทางเศรษฐกิจไม่ดี²³² ซึ่งในชั้นสอบสวนการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาที่มีฐานะดี พนักงานเจ้าหน้าที่จะเรียกหลักประกันดังกล่าว ก็ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด แต่สำหรับผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนไม่มีหลักประกันมายื่นเพื่อขอปล่อยชั่วคราว จึงเป็นปัญหาความเท่าเทียมกัน ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ทำให้ไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนนี้ก็จะถูกสั่งโดยพนักงานเจ้าหน้าที่โดยใช้ดุลยพินิจในการสั่งปล่อยชั่วคราว ซึ่งปกติเมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่าเป็นคดีอาญาเล็กๆ น้อยๆ ก็จะปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาไปในทุกกรณี แต่จะเป็นปัญหาเมื่อคดีได้ครบกำหนดผิดฟ้อง และต้องนำตัวผู้ต้องหามาศาลเพื่อฝากขัง ซึ่งศาลจะเรียกหลักประกันจากผู้ต้องหาในทุกกรณีโดยไม่คำนึงถึงเหตุเฉพาะตัวของจำเลยใดๆ ทั้งสิ้น ต่างจากประเทศเยอรมัน

ซึ่งสิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวในเยอรมันนั้น ศาลจะกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวว่าผู้ต้องหาต้องไปรายงานตัวต่อศาล สำนักงานอัยการ หรือสำนักงานอื่นตามที่กำหนด โดยอาจกำหนดเงื่อนไขด้วยว่าในเวลาอื่นๆ ผู้ต้องหาจะต้องไม่ออกจากที่อยู่อาศัยเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล หรือสำนักงานอัยการ หรือผู้ต้องหาจะต้องไม่ไปติดต่อกับผู้กล่าวหาคนอื่น ๆ หรือพยานที่ยืนยันการกระทำผิดในคดีนั้น หรือเงื่อนไขอื่นที่เป็นมาตรการป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาไปกระทำผิดอีก ทั้งนี้ศาลอาจกำหนดให้ยื่นประกันตามที่กำหนด ซึ่งหากผู้ต้องหาทำผิดเงื่อนไขที่ศาลกำหนด หรือได้เตรียมการจะหลบหนี หรือไม่ไปรายงานตัวตามกำหนด หรือมีพฤติการณ์อื่นที่จำเป็นต้องจับกุมตัวมาใหม่ ก็ให้อำนาจศาลออกคำสั่งบังคับตามหมายจับเดิมที่มีอยู่แล้วนั้น ซึ่งศาลจะพิจารณาถึงจำนวนและประเภทของประกันและหลักประกันนั้นตามความเหมาะสม เห็นว่าศาลในประเทศเยอรมันจะให้ความสำคัญในการกำหนดเงื่อนไขมากกว่าการเรียกหลักประกัน ซึ่งเป็นการทำให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการได้รับปล่อยตัว ส่วนในประเทศญี่ปุ่นนั้นจะพิจารณาอนุญาตให้ฝากขังได้หรือไม่นั้นจะพิจารณาจาก ผู้ต้องหา มีถิ่นที่อยู่แน่นอนหรือไม่ ผู้ต้องหา มีแนวโน้มที่จะไปทำลายพยานหลักฐาน หรือผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไม่²³³ เมื่อศาลเห็นว่าผู้ต้องหา มีแนวโน้มจะไปทำลายพยานหลักฐาน หรือไม่หลบหนี ต้องปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาโดยทันที โดยปกติแล้วการขอขังผู้ต้องหา ก่อนฟ้องจะได้รับอนุญาต เพราะพนักงานอัยการจะตรวจสอบมาอย่างดีแล้วในการขอขังตัวผู้ต้องหา เห็นได้ว่าศาลจะพิจารณาเหตุเฉพาะตัวของจำเลยก่อนเพื่อพิจารณาปล่อยชั่วคราว มิได้คำนึงถึงหลักประกันเป็นหลัก เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกาการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกัน (Unsecured Bonds) โดยศาลจะมีหน้าที่แบบ Active ในการสั่งปล่อยชั่วคราวโดยศาลจะใช้ดุลพินิจว่าจะปล่อยชั่วคราวอย่างไร โดยใช้ข้อมูลเนื้อหาในคดี รวมถึงความผิดนั้นเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือไม่ พยานหลักฐานมีความหนักแน่นหรือไม่ รวมถึงประวัติของผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น ลักษณะส่วนตัว ทั้งทางด้านกายภาพและ

²³² อุดม วัตตธรรม, *เรื่องเดิม*.

²³³ สุรินทร์ มากชูชิต, *เรื่องเดิม*, หน้า 51-52.

จิตใจ ครอบครัว การทำงาน แหล่งการเงิน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่และความสัมพันธ์ในชุมชน รวมถึงประวัติกับการใช้แอลกอฮอล์ ยาเสพติด การก่ออาชญากรรม และการมาปรากฏตัวต่อศาลตามนัด ในขณะที่มีการฟ้องคดีหรือจับกุม บุคคลนั้นอยู่ในระหว่างถูกคุมประพฤติ พักการลงโทษ หรือการปล่อยชั่วคราวระหว่างพิจารณา อุทธรณ์ หรือฎีกา หรือไม่ เพื่อนำมาประกอบการใช้ดุลยพินิจโดยมิได้คำนึงถึงหลักประกันแต่อย่างใด หรืออาจจะกำหนดเงื่อนไขบางประการแก่ผู้ต้องหาก็ได้ ซึ่งในคดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อยๆ จะต้องได้รับการประกันตัวในทุกกรณี และใน The Bail Reform Act 1966 ก็ได้บัญญัติในเรื่องประกันตัวว่า การประกันตัวโดยไม่มีหลักประกันย่อมมิได้ หากเห็นว่าจำเลยไม่มีพฤติการณ์หลบหนี หรือแน่ใจว่าจะมาศาลตามหมายนัด โดยให้ศาลคำนึงอันตรายที่จะเกิดต่อชุมชนมากกว่าหลักประกัน หรือกำหนดเงื่อนไขบางประการเพื่อไม่ให้จำเลยไปก่ออันตรายต่อชุมชน

ซึ่งศาลในประเทศไทยก็ได้เล็งเห็นถึงความเท่าเทียมกันในสิทธิของประชาชนด้วยเช่นกัน โดยมีข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548 ข้อ 4 ซึ่งได้วางหลักว่า

ในการพิจารณาว่าการปล่อยชั่วคราวควรมีประกันหรือไม่ต้องมีประกัน ให้ศาลพิจารณาถึงความร้ายแรงแห่งข้อหา สาเหตุและพฤติการณ์การกระทำ ความผิด รวมถึงบุคลิกลักษณะ นิสัย สภาพทางร่างกายและจิตใจ การศึกษา การประกอบอาชีพการงาน ประวัติการทำความผิดอาญา สภาพและฐานะของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมของผู้ต้องหาหรือจำเลย

แต่ในความเป็นจริงศาลยังขาดข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ในการพิจารณาสั่งปล่อยชั่วคราวจึงเรียกหลักประกันในทุกกรณี ดังนั้นการมีข้อมูลหรือเหตุเฉพาะตัวของจำเลยก่อนสั่งปล่อยตัวชั่วคราวหรือสั่งขังตัวจำเลยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการทำคำสั่งปล่อยตัวชั่วคราว ซึ่งการจะได้ข้อมูลหรือเหตุเฉพาะตัวของจำเลยนั้นก็จะได้มาโดยการสืบเสาะและพินิจ

ซึ่งการสืบเสาะและพินิจนี้ถือเป็นการยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้ว่าจำเลยจะเป็นผู้กระทำความผิดกฎหมายและได้อยู่ระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล แต่จำเลยก็ยังคงมีสภาพเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นปัจเจกบุคคลผู้หนึ่งซึ่งมีสิทธิเสรีภาพภายใต้กรอบแห่งกฎหมาย จึงต้องได้รับการให้เกียรติและเคารพในศักดิ์ศรีของจำเลย การกระทำใดๆ จึงต้องเป็นไปด้วยความระมัดระวัง ซื่อสัตย์สุจริต และวางตัวเป็นกลาง โดยประเภทคดีที่ศาลจะสั่งสืบเสาะและพินิจ คือคดีที่ไม่ปรากฏว่าจำเลยได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าจำเลยได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ คดีที่ศาลเห็นว่าลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน 3 ปี และคดีจำเลยให้การรับสารภาพ ซึ่งการสืบเสาะและพินิจนี้โดยปกติตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย

มาตรา 56 เป็นขั้นตอนก่อนศาลพิพากษาคดี กล่าวคือศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมความประพฤติ ดำเนินการรวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับจำเลยตลอดจนสภาพความผิดและพฤติการณ์แห่งคดี เพื่อจะใช้ ดุลยพินิจในการพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยสถานใด ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นควรให้มี รายงานข้อมูลหรือเหตุเฉพาะตัวของจำเลยให้ศาลพิจารณาก่อน โดยพนักงานสอบสวนหรือพนักงาน อัยการเพื่อให้ศาลมีข้อมูลในการพิจารณาสั่งปล่อยชั่วคราวจำเลยเป็นรายๆ ไปและกำหนดเงื่อนไข อย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ เช่น หากจำเลยมีฐานะยากจนและได้เข้ามาขอตัวต่อพนักงานสอบสวนเอง ศาล ควรเล็งเห็นว่าจำเลยไม่มีพฤติการณ์ที่จะหลบหนี หากมีภูมิลำเนาที่แน่นอนก็ควรพิจารณาปล่อยตัว ชั่วคราวไปโดยไม่ต้องเรียกหลักประกัน และกำหนดเงื่อนไขโดยให้จำเลยอยู่ในบริเวณแล้วให้มา รายงานตัวต่อศาลตามที่ศาลกำหนด เพื่อความเสมอภาคกัน ซึ่งหากจำเลยในคดีนี้หลบหนีหรือไม่มา รายงานตัวต่อศาลหรือทำผิดเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ก็ให้ศาลออกหมายจับ และทำบันทึกไว้เพื่อ ประกอบการสั่งปล่อยชั่วคราวหากได้กระทำความผิดอีก เพื่อเป็นบรรทัดฐานต่อไป

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพผู้ต้องหาในศาลแขวง โดยเฉพาะชั้นสอบสวนซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมขั้นแรกที่ผู้ต้องหาเข้ามาในคดีและถูกกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพมากที่สุด ภายใต้แนวความคิดและหลักการในเรื่องการที่จะเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา และการสอบสวนดำเนินคดีอาญาด้วยความถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม ทำให้เห็นว่า หลักเกณฑ์หรือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการเริ่มนับระยะเวลาในการควบคุมตัว การปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกัน การฟ้องคดีด้วยวาจาในคดีที่ผู้ต้องหาไร้สภาพตลอดข้อกล่าวหา และการขออนุญาตฟ้องในคดีที่ขาดผิดฟ้องหรือมิได้ยื่นขอผิดฟ้องไว้ ยังขัดต่อหลักการพิจารณาคดีด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมอยู่มาก การพิจารณาคดีในชั้นสอบสวนก่อนคดีขึ้นสู่ศาลในปัจจุบันยังมีความล่าช้า และไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (3) (7) ที่กำหนดว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม และผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมด้วย และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง ที่มุ่งเน้นให้คดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อยๆ ได้รับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมด้วย ดังนั้น จึงขอสรุปและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการเริ่มนับระยะเวลาในการควบคุมตัว การปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกัน การฟ้องคดีด้วยวาจาในคดีที่ผู้ต้องหาไร้สภาพตลอดข้อกล่าวหา และการขออนุญาตฟ้อง ดังนี้

5.1 บทสรุป

การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงนั้น ซึ่งเป็นคดีอาญาเล็กๆ น้อยๆ ต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว ถูกต้องและเป็นธรรมที่สุด ให้สมดังเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 ที่ได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง โดยต้องคำนึงถึงหลักการพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งด้วย ก็คือ การที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนเสมอว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด จะปฏิบัติเสมือนว่าผู้กระทำความผิดแล้วไม่ได้ ดังนั้นเพื่อให้ผู้ต้องหาได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และได้รับการพิจารณา

คดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม ซึ่งจากการศึกษาแล้วได้พบปัญหาที่จะต้องได้รับการปรับปรุงและแก้ไข ดังนี้

1. เรื่องการเริ่มนับระยะเวลาในการควบคุมตัวในชั้นสอบสวน ซึ่งมีผลกระทบกับเรื่องการควบคุมตัวของพนักงานสอบสวน ในกรณีผู้ต้องหาไร้สารภาพตลอดข้อกล่าวหาหรือคดีที่พนักงานสอบสวนสรุปสำนวนเสร็จ แล้วส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องต่อศาลภายใน 48 ชั่วโมง หรือกรณีผู้ต้องหาให้การปฏิเสธหรือพนักงานสอบสวนสรุปสำนวนเพื่อส่งพร้อมตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องไม่ทันภายใน 48 ชั่วโมง โดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 มาตรา 7 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่วางหลักวิธีการควบคุมตัวผู้ต้องหาที่ถูกจับแล้วในระหว่างสอบสวน โดยการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงที่จะพิจารณาได้ เมื่อได้ทำการจับตัวผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 83 แล้วพนักงานสอบสวนต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดระยะเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ

หรือตามมาตรา 7 วรรคสอง ในกรณีที่ไม่มีกรจับให้ทันเวลาตั้งแต่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ต้องหา โดยสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการด้วยตัวเอง ซึ่งในมาตรา 7 วรรคสองนี้เป็นบทบัญญัติที่ถูกเพิ่มเติมมาจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2539 เพื่อที่จะทำให้การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในเขตอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และป้องกันการดองสำนวนของพนักงานสอบสวน

แต่จากการที่ได้ศึกษาและปัญหาในทางปฏิบัติพบว่ายิ่งทำให้การดำเนินคดีมีความล่าช้า เพราะในกรณีที่ผู้ต้องหาปฏิเสธข้อกล่าวหาพนักงานสอบสวนต้องทำสำนวนเต็มรูปเพื่อส่งไปยังพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาล ซึ่งการทำสำนวนเต็มรูปนี้เองต้องใช้เวลาพอสมควรโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขอผลพิสูจน์พินัยมือ เพื่อดูทะเบียนประวัติอาชญากรรม จำเป็นต้องทำเป็นบันทึกลงในสำนวนเพื่อใช้ในการบอกโทษ เพิ่มโทษผู้ต้องหา ซึ่งมีความสำคัญในสำนวนการสอบสวนซึ่งหากไม่มีมาในสำนวนที่ส่งมายังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการอาจตีสำนวนกลับได้ ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าการที่ให้เริ่มนับระยะเวลาตั้งแต่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ต้องหาตามมาตรา 7 วรรคสองนั้นไม่ว่าผู้ต้องหาจะถูกจับ หรือมาพบพนักงานสอบสวนด้วยตนเอง ระยะเวลาในการควบคุมตัวย่อมเริ่มนับตั้งแต่นั้นเลย ยิ่งจะทำให้การดำเนินคดีอาญามีความล่าช้าเพิ่มมากยิ่งขึ้น แม้จะดูว่าเป็นการทำให้การดำเนินคดีอาญามีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้นก็ตาม เพราะในทางปฏิบัติคดีอาญาที่ผู้ต้องหาให้การปฏิเสธ ส่วนมากพนักงานสอบสวนจะทำสำนวนเต็มรูปเพื่อส่งมายังพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลไม่ทันกำหนดระยะเวลา 48 ชั่วโมง หากไม่ทันต้องขอผิดฟ้องฝากขังต่อศาล หรือหากครบผิดฟ้องฝากขังแล้วสรุปสำนวนเพื่อฟ้องต่อศาลไม่เสร็จ ก็ต้องไปขออนุญาตฟ้องต่ออัยการสูงสุดต่อไป ซึ่งเป็นการ

ดำเนินคดีอาญาที่ล่าช้าเกินความจำเป็น และไม่สมดังเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวงดังกล่าว

2. เรื่องการปล่อยชั่วคราวในชั้นสอบสวนนี้ยังคงเป็นปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม เพราะผู้ต้องหาที่มีความยากจนไม่มีหลักทรัพย์หรือบุคคลมาประกันตน เพื่อให้ตนได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ โดยการปล่อยชั่วคราวนี้กฎหมายให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วศาลยังให้ความสำคัญกับหลักประกันอยู่พอสมควร โดยไม่คำนึงถึงความยากจนของผู้ต้องหาที่มีความยากจน ซึ่งตามหลักแล้วควรพิจารณาเพียงว่าผู้ต้องหาจะไม่ไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือหลบหนี หรือจะไปก่ออันตรายอื่นอีกเท่านั้น ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าควรให้ศาลพิจารณาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาเพื่อพิจารณาในการสั่งปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีหลักประกัน เช่น เข้ามอบตัวหรือมาพบพนักงานสอบสวนเอง ไม่มีประวัติหลบหนีการจับกุมหรือระหว่างถูกควบคุมตัว สภาพแวดล้อม และฐานะของผู้ต้องหา เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และความเท่าเทียมกันทางสังคม อีกทั้งหากผู้ต้องหาเมื่อถูกตัดสินแล้วว่าไม่มีความผิดตามฟ้องแต่ได้ถูกควบคุมตัวในคุกหรือเรือนจำแล้ว จะไม่เป็นผลดีต่อผู้ต้องหาในอันจะต้องกลับไปใช้ชีวิตในสังคมต่อไป

3. เรื่องการฟ้องคดีด้วยวาจาเป็นหลักการที่ได้กำหนดไว้ใน มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 ที่ให้คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ในกรณีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหาให้พนักงานอัยการสามารถฟ้องด้วยวาจาต่อศาลได้ ซึ่งเป็นบทบัญญัติให้การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงเสร็จไปโดยเร็วแตกต่างจากการฟ้องคดีอาญาทั่วไป แต่ก็ยังมีปัญหาในกรณีที่เป็นการสำนวนรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่ยังจับตัวผู้ต้องหาไม่ได้ (ส.2) ซึ่งต่อมาจับตัวผู้ต้องหาได้หรือผู้ต้องหาเข้ามามอบตัวหรือเข้าพบพนักงานสอบสวนเองภายในกำหนดระยะเวลา และผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา โดยปกติพนักงานสอบสวนต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องต่อศาลด้วยวาจาได้เลย แต่ในทางปฏิบัติยังคงให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพื่อทำสำนวนเต็มรูปก่อนแล้วค่อยส่งสำนวนพร้อมผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องต่อศาล ซึ่งเป็นการทำให้คดีมีความล่าช้าเกินความจำเป็นผิดหลักมาตราดังกล่าว

4. เรื่องการขออนุญาตฟ้องคดีเป็นหลักการที่กำหนดไว้ในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 ที่ห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดี เมื่อพ้นกำหนดเวลาตามกฎหมาย เช่น ขาดผิดฟ้องหรือพนักงานสอบสวนไม่ได้ขอผิดฟ้องต่อศาล เป็นต้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุดก่อนนั้น ยังคงมีปัญหาเพราะปัจจุบันมีแนวโน้มที่ปริมาณคดีที่ต้องขออนุญาตฟ้องเพิ่มมากขึ้น อำนาจในการพิจารณาอนุญาตฟ้องนั้นมีเพียงคนเดียวคืออัยการสูงสุด เมื่อปริมาณคดีเพิ่มมากขึ้นการพิจารณาอนุญาตฟ้องนั้นย่อมมีความล่าช้าตามไปด้วย ซึ่งโดยปกติการพิจารณาอนุญาตฟ้องในแต่ละคดีจะให้เวลาประมาณ 6 เดือน ไม่เป็นผลดีต่อ

ผู้ต้องหา กล่าวคือผู้ต้องหาต้องรอเวลานานเพื่อที่จะได้รับการเยียวยาเกินความจำเป็น และผู้ต้องหาต้องมาเข้าพบพนักงานสอบสวนเพื่อรายงานตัวตามนัด ทำให้ขาดรายได้ในการทำมาหากินและเสียค่าเดินทางโดยเกินความจำเป็น อาจเป็นผลบังคับให้ผู้ต้องหายอมรับสารภาพเพื่อให้คดีจบๆ ไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในเขตอำนาจศาลแขวงพิจารณาพิพากษาได้นั้น โดยเฉพาะในชั้นสอบสวนยังมีความล่าช้าอยู่พอสมควรไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าว อีกทั้งสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหายังไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 บางประการ ซึ่งอาจจะช่วยให้การดำเนินคดีอาญามีความถูกต้องรวดเร็วและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาด้วย ดังนี้

1. เห็นควรกลับไปใช้มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2539 ที่บัญญัติว่า

ในการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ เมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวนจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนและหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนั้นด้วย. . .

ซึ่งมาตรา 7 ที่ได้แก้ไขใหม่โดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 ซึ่งบัญญัติว่า

ในการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ เมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ แต่

มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน จากที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการ มาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนั้นด้วย

ในกรณีที่ไม่มีกรจับแต่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมกับสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหา แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนั้นด้วย. . .

เมื่อได้วิเคราะห์แล้วมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญา ในศาลแขวง พ.ศ.2539 ทั้งสองฉบับแล้ว ฉบับที่ 6 ได้มีการเพิ่มเติมในส่วนของวรรคที่สอง ซึ่งเกี่ยวกับการเริ่มนับระยะเวลาเมื่อพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาให้เริ่มนับระยะเวลาทันที ซึ่งในฉบับที่ 5 ให้เริ่มนับระยะเวลาเฉพาะที่มีการจับเท่านั้น ซึ่งเป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติ กล่าวคือเป็นการทำให้คดีเสร็จไปด้วยความรวดเร็วโดยมีระยะเวลาในการเตรียมคดีพอสมควรซึ่งเหมาะสมกับระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนของไทยอยู่แล้ว และยังเป็นกรให้อำนาจพนักงานสอบสวนมีส่วนในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาอีกทางหนึ่งด้วย

2. เห็นควรให้วางหลักเกณฑ์ในคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 ข้อ 6 ในเรื่องการสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนหรือมอบหมายให้พนักงานคุมประพฤติ มีหน้าที่ในการสืบเสาะและพินิจในเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาที่มีความยากจน เฉพาะกรณีผู้ต้องหาที่มีความยากจนไม่สามารถนำหลักประกันหรือบุคคลมาประกันได้ เพื่อส่งรายงานพร้อมกับคำฟ้องมายังศาล โดยให้ศาลมีบทบาท Active ในการพิจารณาเหตุเฉพาะตัวผู้ต้องหาเพื่อสั่งปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกัน โดยพิจารณาเบื้องต้นว่าผู้ต้องหานั้นได้เข้ามาพบตัวหรือเข้าพบต่อพนักงานสอบสวนเองหรือไม่ หรือไม่มีประวัติการหลบหนีในชั้นสอบสวน รวมถึงสถานะแวดล้อมและฐานะของผู้ต้องหาด้วย เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และความเท่าเทียมกันในสังคม อีกทั้งเป็นการให้ผู้ต้องหาได้ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ด้วย

3. เห็นควรเสนอให้แก้ไขบทบัญญัติมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 ที่ว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดี เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 7 เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุด”

ให้แก้ไขเป็นมาตรา 9 “ห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดี เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 7 เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุดหรืออธิบดีอัยการที่ได้รับมอบหมาย”

4. เห็นควรให้วางหลักเกณฑ์ในระเบียบของพนักงานอัยการในการปฏิบัติงานได้กำหนดไว้ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 หมวดที่ 3 การตรวจพิจารณาสำนวนและการใช้ดุลพินิจ ข้อ 57 การส่งคดีสำหรับผู้ต้องหาที่ยังเรียกหรือจับตัวไม่ได้ “โดยให้พนักงานอัยการสั่งให้มีการแจ้งข้อหาและสอบสวนผู้ต่องหานั้นให้เรียบร้อยเสียก่อน เมื่อได้ตัวผู้ต่องหามาแล้วนั้น” ในเมื่อคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงที่สามารถฟ้องคดีด้วยวาจาได้ ตามมาตรา 19 และมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556 ได้ให้อำนาจฟ้องคดีด้วยวาจาไว้ และระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ในหมวดที่ 7 การดำเนินคดีอาญาที่ใช้วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง ส่วนที่ 1 ข้อ 167 การฟ้องคดีด้วยวาจา ก็ได้วางหลักโดยให้ยึดหลักตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 เช่นเดียวกัน ดังนั้นก็ควรวางระเบียบในหมวดที่ 3 การตรวจพิจารณาสำนวนและการใช้ดุลพินิจ ข้อ 57 ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว โดยให้พนักงานอัยการสามารถฟ้องคดีด้วยวาจาในสำนวนปรากฏตัวผู้ต่องหาที่ไม่ได้ส่งตัวมา (ส.2) ได้เลยหากในภายหลังได้ตัวผู้ต่องหามา และผู้ต่องหารับสารภาพตลอดข้อหา โดยไม่ต้องให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนเต็มรูปก่อน ซึ่งเป็นการทำให้คดีมีความล่าช้าเกินความจำเป็น

บรรณานุกรม

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2541.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการพิจารณา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: พลสยามพรีนติ้ง, 2553.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ. สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.
- โกสิต ศักดิ์ศรีพงศ์. ทางออกของปัญหานักโทษล้นเรือนจำ. วารสารยุติธรรม. 4, 14 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2557): 46-47.
- ข้อบังคับของอัยการสูงสุด ว่าด้วยการขออนุญาตฟ้อง พ.ศ.2556. ราชกิจจานุเบกษา. 130, 91ก (9 ตุลาคม 2556).
- คณะกรรมการพัฒนาระบบตำรวจ. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับตำรวจต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550.
- คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2549.
- คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2555.
- คณิต ณ นคร. กระบวนการยุติธรรมกับสิทธิพื้นฐานของประชาชน. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2553.
- คณิต ณ นคร. การแจ้งข้อหากับเสรีภาพของบุคคล. วารสารอัยการ. 2, 13 (มกราคม 2522): 21-23.
- คณิต ณ นคร. ฐานะของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา. บทบัณฑิตย. 42, 2 (2540): 10-20.
- คณิต ณ นคร. ประชาธิปไตยกับการตั้งรังเกียจทางสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2556.
- คณิต ณ นคร. อภิวัฒน์กระบวนการยุติธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2557.
- คณิต ณ นคร. อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา. วารสารนิติศาสตร์. 9, 2 (กันยายน-พฤศจิกายน 2520): 133-141.
- ความเป็นอิสระขององค์กรอัยการในต่างประเทศและในประเทศไทย. ค้นวันที่ 4 กันยายน 2558 จาก <http://digi.library.tu.ac.th/thesis/la/1755/04chapter3.pdf>
- โครงสร้างทางการเมืองของสหรัฐฯ เกี่ยวกับสหรัฐฯ. ค้นวันที่ 13 พฤษภาคม 2559 จาก http://uswatch.mfa.go.th/uswatch/th/about/politicy_usa/

- ซัชชัย ตูลจักร. **เมื่อตกเป็นผู้ต้องหา แก้ปัญหาอย่างไร.** กรุงเทพฯ: Dดี/นวสารสน์การพิมพ์, 2550.
- ชัยเกษม นิตสิริ. **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน.** กรุงเทพฯ: สำนัก
อบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2554.
- ชาคริต อนันทรารวัน. **ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2556.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ. **มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม
ทางอาญา.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549.
- ชุมพล จันทราทิพย์. **พระธรรมนูญศาลยุติธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรม
ศาสตร์, 2550.
- ไชยยศ วรรณท์ศิริ. **ศาลเมืองโตเกียว.** ค้นวันที่ 12 มกราคม 2558 จาก <http://www.supremecourt.or.th/file/consumer/16082011.pdf>
- ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. **สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา.** รายงานการวิจัย เสนอ
ต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2540.
- ณัฐสา ฉัตรไพฑูรย์. **พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง
พ.ศ.2499 พร้อมแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกา.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา,
2553.
- ดวงจิตต์ กำประเสริฐ. **กฎหมายแองโกลอเมริกาเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2553.
- ตรีสุพจน์ ณ บางช้าง. **กระบวนการบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตาม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540.** กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2548.
- ทวีศักดิ์ ณ ตะกั่วทุ่ง. **งานอัยการของประเทศญี่ปุ่น. ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา: รวม
บทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญานานาชาติ.** กรุงเทพฯ: ชุดติมาการพิมพ์,
2533. หน้า 85-92.
- ธนธรรม เจริญเลิศ. **ขอบเขตของการพิจารณาคดีอาญาโดยเปิดเผย.** วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2553.
- ธานีศ เกศพิทักษ์. **หัวใจของพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง.
พิมพ์ครั้งที่ 6.** กรุงเทพฯ: พลสยามพรีนติ้ง, 2554.
- น้ำแท้ มีบุญสร้าง. **กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ.** กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล, 2554.
- นิติพัฒน์. **อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา. ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา: รวมบทความ
เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญานานาชาติ.** กรุงเทพฯ: ชุดติมาการพิมพ์, 2533.
หน้า 199-204.

- บรรเจิด สิงคะเนติ. **หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552.
- บุญร่วม เทียมจันทร์. **ทำอะไรเมื่อตกเป็นผู้ต้องหาและจำเลย**. กรุงเทพฯ: พรีเมียร์ เมล์ ออฟเซ็ท บัคแบงก์, ม.ป.ป.
- บุญเลิศ เจริญผล. **รู้ทันพนักงานสอบสวน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2554.
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. **รายงานการวิจัยเรื่องหลักการใช้อำนาจขององค์กรที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2546.
- บุศรา เกิดวิชัย. **สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็ว**. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ประเทือง ธนิยผล. **กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2556.
- ประเวศ วะสี. **ประชาชนพึงคาดหวังอะไรจากกระบวนการยุติธรรม. ใน ทิศทางกระบวนการยุติธรรมไทยศตวรรษใหม่**. กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543. หน้า 7-17.
- ไพบุรย์ ตั้งธนะวัฒน์. **กระบวนการสอบสวนในคดีอาญาภายใต้การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาโดยพนักงานอัยการ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.
- ภาณุพันธ์ ชัยรัตน์. **การพัฒนาหลักกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2549.
- มหาชัย ศรีทองกลาง. **มาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ**. ค้นวันที่ 14 กรกฎาคม 2558 จาก http://www.east.spu.ac.th/law/admin/waaa_file/A29mahachai2.pdf
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ และกระทรวงมหาดไทย. **โครงการศึกษาวิจัยเรื่องการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ในชั้นพนักงานอัยการ: ศึกษาเปรียบเทียบนานาชาติ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2555.
- มารุต บุณนาค. **สิทธิพื้นฐานในคดีอาญา**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2550.
- ยิ่งพรรณณัฐ คำภูเวียง. **เขตอำนาจการสอบสวนคดีอาญา**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.
- วนิดา ไชยเนตรดี. **ข้อความคิดเกี่ยวกับมาตรการควบคุมผู้ต้องขังกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์**. **วารสารศาลรัฐธรรมนูญ**. 5, 15 (กันยายน-ธันวาคม 2546): 99-108.

- วรวงษ์ วิศรุตพิชญ์. สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2543.
- วรินทร์ วิรุฬห์จรรยา. การเบี่ยงคดีเชิงสมานฉันท์ในชั้นสอบสวน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม, 2556.
- วิเศษ อ่อนตา. คำอธิบายพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. กรุงเทพฯ: ร้านสวัสดิการหนังสือกฎหมายปณรัชช, 2556.
- สนิท สนั่นศิลป์. ย่อหลักกฎหมายจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงถึง (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2556. กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล, 2556.
- สมบัติ เดียววิศเรศ. สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม. ใน รวมคำบรรยายเนติบัณฑิตยสภา ภาค 2 เล่ม 9. กรุงเทพฯ: พลสยาม, 2549. หน้า 333.
- สมยศ เชื้อไทย. หลักนิติรัฐ. ใน นิติรัฐ นิติธรรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553. หน้า 133-139.
- สพรั่ง กิติ ศุภการ. หลักและคำพิพากษากฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2556.
- สัญลักษณ์ ปัญวัฒน์ลิขิต. ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญา: ศึกษากระบวนการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงาน และชั้นศาล. วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์. 3, 2 (มิถุนายน 2552): 1-11.
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. กระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2552.
- สำนักงานคดีอาญา, สำนักงานคดีอาญาธนบุรี และสำนักงานคดีอาญากรุงเทพใต้. คู่มือการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคดีอาญา, 2554.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 เรื่อง การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญา.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ.2557-2560 (Strategy Plan of the Courts of Justice 2014-2017). กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม, 2557.
- สำนักงานอัยการสูงสุด. หนังสือที่ อส 0027 (ปผ)/ว 250. 2 กันยายน 2553 เรื่อง การขอคัดฟ้อง ขออนุญาตฟ้องในศาลซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีการขอคัดฟ้อง และขออนุญาตฟ้อง และการรับสำนวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว.
- สิทธิพงษ์ ศรีเลอจันทร์. การสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7). Veridian E-journal, Silpakorn University. 4 (กันยายน-ธันวาคม 2554): 1-13.

- สิทธิพร บุญคุ้ม. การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาโดยการปล่อยชั่วคราว. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.
- สุชาย จอกแก้ว. เมื่อถูกจับต้องทำอะไร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิชย์, 2554.
- สุนิดา พงษ์ไพจิตร. ปัญหาการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการตรวจสอบเอกสารของจำเลยในคดีอาญา: ศึกษากรณีรายงานการสืบเสาะและพินิจของพนักงานคุมความประพฤติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548.
- สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. ค้นวันที่ 10 มกราคม 2558 จาก http://elib.coj.go.th/Article/d55_1_9.pdf
- สุรินทร์ ถั่วทอง. จากยกกระบัตรสู่อัยการ. วารสารอัยการ (เมษายน 2525): 40.
- สุรินทร์ มากชูชิต. ระบบปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา: ศึกษาการใช้หลักประกันในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.
- สุรียา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. กฎหมายรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2557.
- สุรียา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2557.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2554
- หยุด แสงอุทัย. ความรู้เรื่องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: เจริญผล, 2535.
- อดิศักดิ์ ทังทองแท้. ปัญหาการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย: ศึกษากรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.
- อารีย์พร กลั่นนุรักษ์. การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2545.
- อำนาจ เนตยสุภา, รวินท์ ชัยภักดิ์ และธีรัช ลิ้มปวยระยะ. คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยองค์การอัยการและพนักงานอัยการ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2557.
- อุดม วัตตธรรม. การควบคุมตัวผู้ต้องหา ก่อนฟ้องกับความไม่เสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย: ศึกษาเฉพาะกรณีของศาลจังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัยเสนอ ต่อวิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานยุติธรรม, 2548.
- เอก อังสนานนท์. การสืบสวนและสอบสวน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555.

Bassiouni, Cherif M. Human Right in Context of Criminal Justice: Identify Protections in National Constitutions. **Duke Journal of Comparative Law**. 3 (1993) อ้างถึงในชาติ ชัยเดชสุริยะ. **มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549.

Criminal Justice in Japan. Retrieved August 10, 2016 from http://www.unafei.or.jp/english/pdf/CJSJ_2011/06Chapter4.pdf

Jehle, Jörg-Martin. **Criminal Justice in Germany**. Berlin: Federal Ministry of Justice Mohrenstr, 2009.

Nwankwo, Peter O. **Criminology and Criminal Justice Systems of the World**. United State: Trafford on Demand Pub, 2011.

Sanders, Andrew and Young, Richard. **Criminal Justice**. London: Butterworths, 2000 อ้างถึงในชาติ ชัยเดชสุริยะ. **มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549.

Supreme Court of Japan. Retrieved January 12, 2015 from http://www.courts.go.jp/english/judicial_sys/criminal_contents/criminal_text/index.html

United Nation Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and The Treatment of Offenders (UNAFEI). **Criminal Justice in Japan**. Retrieved May 4, 2015 from <http://www.unafei.or.jp/english/pdf/PDFcrimjust/chapter1.pdf>

Wald, Patricia M. The Right to Bail Revisited: A Decade of Promise without Fullfillment. In **The Right of the Accused Volume 1 Sage Criminal Justice System Annuals**. Beverly Hills: Sage, 1972.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556

คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ที่ ๔๑๙/๒๕๕๖

เรื่อง การอำนวยความสะดวกในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวน
และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญา

เนื่องจากปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลและสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้ ประกอบกับมีการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้คำสั่ง หรือหนังสือสั่งการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในบางเรื่องไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไป จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขเรื่องการอำนวยความสะดวกในกระบวนการสอบสวนคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญาเสียใหม่

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๑(๔) แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๗ ที่ให้อำนาจในการออกคำสั่งนี้ โดยมีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๓๒ มาตรา ๓๓ มาตรา ๓๔ มาตรา ๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๔๑ มาตรา ๔๕ และมาตรา ๕๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย จึงออกคำสั่งโดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องการอำนวยความสะดวกในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญา ไว้ท้ายคำสั่งนี้

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๖ เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖

สำเนาถูกต้อง

พลตำรวจเอก

(อตุลย์ แสงสิงแก้ว)

ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

พันตำรวจเอก

(อุบลชัย ศรีเสือขาม)

รองผู้บังคับการกองกฎหมาย ปฏิบัติราชการแทน

ผู้บังคับการกองกฎหมาย

๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖

๕.๑๑.๓ การส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนต้องระบุรายละเอียดของหลักประกันให้พนักงานอัยการทราบ

๕.๑๑.๔ การจะขอคืนหลักประกันหลังจากผู้ต้องหาถูกฟ้องแล้ว จะต้องแสดงพยานหลักฐานว่าศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือนั้นหรือสั่งให้คืนหลักประกันแก่ผู้ขอประกันได้

๕.๑๒ หากความปรากฏต่อมา หรือเนื่องจากกลั่นแกล้งหรือผิดพลาด ปรากฏว่าสัญญาประกันต่ำไป หรือหลักประกันไม่เพียงพอ หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ไม่เหมาะสม ให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจเปลี่ยนแปลงสัญญาประกันให้จำนวนเงินสูงขึ้น หรือเรียกหลักประกันเพิ่ม หรือให้ดีกว่าเดิม หรือเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่กำหนดไว้ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นหรือหากภายหลังมีคำสั่งปล่อยชั่วคราวแล้วพฤติการณ์แห่งคดีเปลี่ยนแปลงไป เช่น คดีที่มีการขอใช้ค่าเสียหายจนเป็นที่พอใจกับผู้เสียหาย และผู้เสียหายไม่ตั้งใจดำเนินคดีกับผู้ต้องหาแล้ว เป็นต้น ให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสั่งลดหลักประกันได้ตามที่เห็นสมควร

๖. การสอบสวน

การสอบสวนของพนักงานสอบสวนให้ปฏิบัติตามหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๘ ตลอดจนระเบียบ และคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นสำคัญ รวมทั้งให้ปฏิบัติดังนี้

๖.๑ ก่อนรับคำร้องทุกข์ให้ตรวจสอบว่าผู้เสียหายเคยมาร้องทุกข์ ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมายมาก่อนหรือไม่ หากผู้เสียหายเคยมีการดำเนินการดังกล่าวมาก่อนแล้ว ก็ให้ชี้แจงให้ผู้เสียหายทราบว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙(๒) ไม่อาจดำเนินการตามคำร้องทุกข์ได้ และหากผู้เสียหายยังคงยืนยันจะร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีต่อไป ก็ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการไปตามกฎหมายต่อไป

๖.๒ คดีความผิดอันยอมความได้ กรณีมีการมอบอำนาจให้ตรวจสอบว่าหนังสือมอบอำนาจถูกต้องหรือไม่ มอบอำนาจช่วงได้หรือไม่ ขอบเขตของการมอบอำนาจมีเพียงใด ให้พิจารณา มีความเห็นไปตามรูปคดี

๖.๓ เพื่อประโยชน์ในการติดตามพยานให้ไปตามกำหนดนัดของศาล ให้พนักงานสอบสวนบันทึกรายชื่อของพยานบุคคลทั้งหมดพร้อมที่อยู่หรือสถานที่ติดต่อ หมายเลขโทรศัพท์ หรือช่องทางอื่นที่ใช้ในการติดต่อพยานเหล่านั้นไว้ในสมุดคุมพยานสำหรับพนักงานสอบสวน (แบบ ส ๕๖ - ๘๑) และสมุดคุมพยานประจำที่ทำการพนักงานสอบสวน (แบบ ส ๕๖ - ๘๒) เก็บไว้ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวน

กรณีสอบสวนโดยคณะพนักงานสอบสวน ให้หัวหน้าคณะพนักงานสอบสวนจัดการให้บันทึกรายชื่อของพยานบุคคลทั้งหมด พร้อมที่อยู่หรือสถานที่ติดต่อ หมายเลขโทรศัพท์ หรือช่องทางอื่นที่ใช้ในการติดต่อพยานเหล่านั้นไว้ในสมุดคุมพยานประจำที่ทำการของพนักงานสอบสวนซึ่งรับการร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษลงในระบบการดำเนินคดีอาญาไว้ทำการสอบสวนคดีนั้นๆ

๖.๔ การสอบสวนปากคำผู้กล่าวหา ผู้ต้องหา หรือพยานให้บันทึกบัตรประจำตัวประชาชน ให้ปรากฏชื่อ ที่อยู่ เลขหมายประจำตัวประชาชน ออกให้ที่ใด เมื่อใด หมดอายุเมื่อใด หากผู้นั้นอ้างว่าไม่ได้ นำบัตรประจำตัวประชาชนติดตัวมาหรือไม่ ก็ให้บันทึกจากเอกสารอื่นๆ ที่ทางราชการออกให้ เช่น หนังสือเดินทาง ใบอนุญาตขับขี่ หรือตรวจสอบข้อมูลจากทะเบียนราษฎร และบันทึกไว้

๖.๕ พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบต้องจัดทำรูปถ่ายผู้ต้องหา พร้อมระบุชื่อ วัน เดือน ปีเกิด, อายุ สัญชาติ และลายมือชื่อหรือลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ต้องหา รวมทั้งสำเนาทะเบียนบ้าน, สำเนาทะเบียน สุตบัตรหรือหนังสือสำคัญของทางราชการ ซึ่งยืนยันตัวผู้ต้องหา ประกอบสำนวนการสอบสวนโดยพนักงาน สอบสวนลงลายมือชื่อกำกับไว้ โดยให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบกระทำในโอกาสแรกที่เริ่มคดี

กรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าข้อมูลอาจมีความคลาดเคลื่อน ให้พนักงานสอบสวน ทำการสอบสวนบิดามารดาหรือญาติพี่น้องของผู้ต้องหา เพื่อยืนยันถึงอายุของผู้ต้องหา

๖.๖ ในกรณีมีเหตุอันควรสงสัยหรือกรณีที่ถูกจับหรือผู้ต้องหาไม่สามารถนำเอกสาร บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรประจำตัวที่ทางราชการออกให้ ซึ่งมีภาพถ่ายผู้ถือบัตรมาแสดงได้ ก็ให้ สอบถามข้อมูลประวัติของบุคคลนั้นโดยละเอียด พร้อมทั้งทำการตรวจสอบไปยังหน่วยงานของทางราชการ ที่มีฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร เช่น ที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขต หากมีความจำเป็นก็นำตัวบุคคลนั้น ไปตรวจสอบด้วย เพื่อป้องกันมิให้ผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาแอบอ้างใช้ชื่อและนามสกุลของบุคคลอื่น ในการดำเนินคดี จนเป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และพนักงานสอบสวน

๖.๗ การสอบสวนปากคำผู้เสียหายหรือพยานซึ่งมีอายุไม่เกินสิบแปดปี ในคดีความผิด เกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายอันมิใช่ความผิดที่เกิดจากการข่มขืนต่อสู ความผิดเกี่ยวกับ เสรีภาพ ความผิดฐานกรรโชก ชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามการค้าประเวณี ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปราม การค้าหญิงและเด็ก ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ หรือคดีความผิดอื่นที่มีอัตราโทษจำคุก ซึ่งผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีร้องขอ การถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็น เด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการ โดยแยกทำการสอบสวนให้เป็นส่วนตัว ในสถานที่ ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงาน อัยการร่วมอยู่ด้วยในการถามปากคำเด็กนั้น และในกรณีที่นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ เห็นว่า การถามปากคำเด็กคนใดหรือคำถามใด อาจจะมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจเด็กอย่างรุนแรง ให้พนักงาน สอบสวนถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เป็นการเฉพาะตามประเด็นคำถามของพนักงาน สอบสวน โดยมีให้เด็กได้อ่านคำถามของพนักงานสอบสวนและห้ามมิให้ถามเด็กซ้ำซ้อนหลายครั้ง โดยไม่มี เหตุอันสมควรให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องแจ้งให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการทราบ รวมทั้งแจ้งให้ผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กทราบถึงสิทธิ ดังต่อไปนี้

(๑) สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนในสถานที่อื่นเป็นสัดส่วน และเหมาะสม

(๒) สิทธิในการให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการ ร่วมอยู่ด้วยในการถามปากคำ

(๓) สิทธิในการตอบคำถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ กรณีที่นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เห็นว่าการถามคำถามโดยตรงหรือการถามคำถามบางคำถามอาจมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจเด็กอย่างรุนแรง

(๔) สิทธิที่จะไม่ตอบคำถามที่ซ้ำซ้อนกันหลายครั้งโดยไม่มีเหตุอันควร

๖.๘ เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด กรณีที่มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้ต้องหาน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา นั้น ให้พนักงานสอบสวนแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วบันทึกคำให้การของผู้ต้องหาไว้ในบันทึกคำให้การของผู้ต้องหา(แบบ ส ๕๖ - ๕) และต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้

กรณีที่ไม่ม่หลักฐานตามสมควรว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามข้อหา นั้น ให้พนักงานสอบสวนระบุงการกระทำตามที่ผู้กล่าวหาได้กล่าวหาเท่านั้น โดยไม่ต้องแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดและฐานความผิดให้ผู้ต้องหาทราบแต่อย่างใด แต่ถ้ามีหลักฐานเพิ่มเติมในภายหลังว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามข้อหา นั้น พนักงานสอบสวนจึงจะแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดและฐานความผิดให้ผู้ต้องหาทราบเพิ่มเติมรวมทั้งต้องให้โอกาสผู้ต้องหา ที่จะแก้ข้อหาและแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้

เมื่อมีการแจ้งข้อหาแล้ว ถ้าผู้ต้องหาไม่ใชผู้ถูกจับและยังม่มีการออกหมายจับ แต่พนักงานสอบสวนเห็นว่ามิเหตุที่ออกหมายซังได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๗๑ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอให้ศาลออกหมายซังทันที ถ้าขณะนั้นเป็นเวลา ที่ศาลปิดทำการหรือใกล้จะปิดทำการ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่เปิดทำการ ในการนี้ให้พนักงานสอบสวนลงรายงานบันทึกประจำวันเกี่ยวกับคดีเพื่อเป็นหลักฐานโดยให้ปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับการแจ้งข้อหา หากขณะนั้นเป็นเวลาศาลปิดทำการหรือใกล้จะปิดทำการก็ให้มีข้อความต่อท้ายดังนี้ “เนื่องจากขณะนี้เป็นเวลา ที่ศาลปิดทำการหรือใกล้จะปิดทำการ พนักงานสอบสวนไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาไปขอให้ศาลออกหมายซังได้ทันที จึงนัดหมายให้ นาย/นาง/นางสาว .....ผู้ต้องหาในคดีอาญาที่...../คดีจราจรที่.....ไปศาล.....เพื่อขอให้ศาลออกหมายซัง นาย/นาง/นางสาว.....ในวันที่.....เวลา.....น. นาย/นาง/นางสาว.....ได้รับทราบคำสั่งของพนักงานสอบสวนแล้วยืนยันว่าจะไปศาลตามที่พนักงานสอบสวนสั่ง จึงให้ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน” จากนั้นให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อรับทราบไว้เป็นหลักฐาน หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจซังผู้ต้องหา

นั้นได้โดยให้ถือเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะจับผู้ต้องหาได้โดยไม่มีหมายจับ และมีอำนาจปล่อยชั่วคราวหรือควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นหากกรณีไม่ใช่เวลาศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการ เมื่อพนักงานสอบสวนให้ผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอให้ศาลออกหมายจับ หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจับผู้ต้องหาดำเนินคดีตามข้อหาที่ได้แจ้งข้อหา นั้น โดยถือว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่สามารถจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับและมีอำนาจปล่อยชั่วคราวได้

แต่กรณีดังกล่าวข้างต้นหากพนักงานสอบสวนเห็นว่า ไม่มีเหตุที่จะออกหมายจับผู้ต้องหาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๗๑ หลังจากแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบแล้ว พนักงานสอบสวนจะจับกุมและควบคุมผู้ต้องหาไม่ได้ การบันทึกเกี่ยวกับการแจ้งข้อหาในรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี บันทึกพนักงานสอบสวน หรือเอกสารอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนให้พนักงานสอบสวนบันทึกให้ปรากฏข้อความว่า “แจ้งข้อหาหรือฐานความผิดให้ผู้ต้องหาทราบแล้ว จะได้สอบสวนต่อไป ไม่มีการจับกุมและควบคุมผู้ต้องหาแต่อย่างใด” ห้ามมิให้บันทึกว่า “แจ้งข้อหาหรือฐานความผิดให้ผู้ต้องหาทราบแล้วปล่อยตัวไป” เพราะจะทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่ามี การจับกุมและควบคุมตัวผู้ต้องหา นอกจากนั้นในกรณีนี้พนักงานสอบสวนไม่ต้องแจ้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๗/๑ เพราะผู้ต้องหาที่ถูกแจ้งข้อหาในกรณีนี้ ไม่ใช่ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขัง และไม่ต้องทำบันทึกการควบคุมผู้ต้องหา ประกอบสำนวนการสอบสวนแต่อย่างใด

การถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำการโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต้องหานั้น ก่อนถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนแจ้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๔/๔ วรรคหนึ่ง ให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า “ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวน”

การแจ้งสิทธิข้างต้น ให้ปรากฏไว้ในบันทึกคำให้การผู้ต้องหาตรงบรรทัด “และได้แจ้งให้ข้าพเจ้าทราบก่อนว่าข้าพเจ้ามีสิทธิดังต่อไปนี้ .....” ในส่วนที่ผู้ต้องหา มีสิทธิให้ทนายความเข้าฟังการสอบสวนนั้น หลังจากแจ้งข้อหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนสอบถามผู้ต้องหว่า ผู้ต้องหาประสงค์ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวนหรือไม่ หากต้องการก็ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจมาเข้าฟังการสอบสวนด้วย หากไม่ต้องการก็ให้บันทึกไว้ในบันทึกคำให้การผู้ต้องหา

เมื่อได้จัดทนายความให้แก่ผู้ต้องหาดังกล่าวแล้ว กรณีจำเป็นเร่งด่วน หากทนายความไม่อาจมาพบผู้ต้องหาได้ โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้พนักงานสอบสวนทราบหรือแจ้งแต่ไม่มาพบผู้ต้องหาภายในกำหนดเวลาอันสมควร ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนผู้ต้องหาไปได้ โดยไม่ต้องรอทนายความ แต่พนักงานสอบสวนต้องบันทึกเหตุนี้ไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย

การสอบสวนผู้ต้องหายุ่งไม่เกินสิบแปดปี ให้นำบทบัญญัติในมาตรา ๑๓๓ ทวิและ มาตรา ๑๓๓ ตริ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

๖.๙ การถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำ หรือให้จัดทำกรใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การใดๆ ในเรื่องที่ต้องหา

๖.๑๐ การให้ผู้ต้องหาพนักงานสอบสวนไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ

๖.๑๐.๑ ห้ามจัดให้สื่อมวลชนทุกแขนงเข้าทำข่าว ขณะมีการให้ผู้ต้องหานำพนักงานสอบสวนไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ และหลีกเลี่ยงการให้สัมภาษณ์ใดๆ ในลักษณะเป็นการตอบโต้ ระหว่างพนักงานสอบสวนกับผู้ต้องหา หรือบุคคลใดๆ โดยมีสื่อมวลชนเป็นผู้สัมภาษณ์ เนื่องจากอาจเป็นเหตุให้รูปคดีเสียหาย

๖.๑๐.๒ พนักงานสอบสวนไม่ควรให้ผู้ต้องหานำไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ ว่า ผู้ต้องหากระทำผิดอย่างไร แต่ถ้าเป็นการนำชี้ประกอบคำรับอื่น เช่น นำชี้จุดที่ซ่อนทรัพย์สินซึ่งได้มาจากการกระทำผิด สิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด ใต้ใช้ หรือจะใช้ในการกระทำผิด หรือสงสัยว่าจะใช้ในการกระทำผิด หรืออาจใช้เป็นพยานหลักฐาน อาจให้ผู้ต้องหานำชี้ก็ได้ และป้องกันมิให้ผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปในที่นำชี้ และให้ฟังระมัดระวังการใช้ถ้อยคำ หรือกิริยาท่าทางที่เห็นว่าเป็นการข่มขู่ หรือการปฏิบัติที่ไม่สมควรแก่ผู้ต้องหา

ไม่ว่ากรณีใดก็ตาม ห้ามมิให้ผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี บริบูรณ์ไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพเพราะจะเป็นการประจานเด็ก และอาจเป็นการกระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับเด็ก รวมทั้งห้ามมิให้นำผู้ต้องหาไปขอขมาศพหรือบิดา มารดา สามี ภรรยา ญาติ มิตรสหาย หรือผู้ปกครองของผู้ตาย นอกจากนี้ห้ามนำผู้เสียหาย พยาน เข้าร่วมในการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ ของผู้ต้องหาเป็นอันขาด โดยเฉพาะผู้เสียหายที่เป็นเด็ก สตรี พระภิกษุ สามเณร นักพรต นักบวช

๖.๑๑ การชี้ตัวผู้ต้องหา

๖.๑๑.๑ ให้พนักงานสอบสวนหรือผู้บังคับบัญชา ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการชี้ตัว พึงระลึกเสมอว่า การชี้ตัวผู้ต้องหาเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย โดยปราศจากอคติและการบังคับ จึงห้ามจัดให้มีการชี้ตัวโดยผู้ชี้ตัวไม่เต็มใจหรือไม่สมัครใจโดยเด็ดขาด

๖.๑๑.๒ ในการจัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหาให้กระทำแต่เฉพาะวิธีชี้ตัวผู้ต้องหาโดยมิให้ผู้ต้องหาเห็นตัวผู้ชี้ตัว ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้กล่าวหา และพยานผู้ทำการชี้ตัวผู้ต้องหา

๖.๑๑.๓ กรณีที่พนักงานสอบสวนมีความจำเป็นต้องจัดให้ผู้เสียหายหรือพยาน ที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีชี้ตัวบุคคลใด ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการชี้ตัวบุคคลในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กและสามารถป้องกันมิให้บุคคลซึ่งจะถูกชี้ตัวเห็นตัวเด็ก โดยให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ พนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วยในการชี้ตัวบุคคลนั้น เว้นแต่มีเหตุ

จำเป็นไม่อาจหาหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ และเด็กไม่ประสงค์จะให้หรือบุคคลดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ให้พนักงานสอบสวนบันทึกเหตุดังกล่าวไว้ในบันทึกพนักงานสอบสวนด้วย

ในกรณีการชี้ตัวผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการชี้ตัวในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กและสามารถป้องกันมิให้ผู้ต้องหาที่เป็นเด็กนั้น เห็นตัวบุคคลที่จะทำการชี้ตัว

๖.๑๒ การให้นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่รับผิดชอบในการสอบสวน ให้ถือปฏิบัติตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๖.๑๒.๑ การกำหนดประเภทและลักษณะของคดีให้ผู้บังคับบัญชาระดับสารวัตรถึงระดับผู้บังคับการซึ่งเป็นหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน หรือรองผู้บังคับการที่ได้รับมอบหมายมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการสอบสวน ดังนี้

(๑) คดีที่ผู้บังคับบัญชาระดับสารวัตรต้องทำการสอบสวนด้วยตนเอง คือ ประเภทและลักษณะของคดีที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการมีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบ

(๒) คดีที่ผู้บังคับบัญชาระดับสารวัตรใหญ่ต้องทำการสอบสวนด้วยตนเอง คือ ประเภทและลักษณะของคดีที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการพิเศษมีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบ

(๓) คดีที่ผู้บังคับบัญชาระดับผู้กำกับการต้องทำการสอบสวนด้วยตนเอง คือ ประเภทและลักษณะของคดีที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้ทรงคุณวุฒิมีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบ

(๔) คดีที่ผู้บังคับบัญชาระดับรองผู้บังคับการต้องทำการสอบสวนด้วยตนเอง คือ ประเภทและลักษณะของคดีที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญมีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบ

(๕) คดีที่ผู้บังคับบัญชาระดับผู้บังคับการต้องทำการสอบสวนด้วยตนเอง คือ ประเภทและลักษณะของคดีที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษมีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบ

๖.๑๒.๒ แนวทางปฏิบัติกรณีนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือพนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการถึงพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษรับผิดชอบการสอบสวน ให้ถือปฏิบัติดังนี้

(๑) เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้นในเขตท้องที่ที่รับผิดชอบเข้าเกณฑ์ตามที่กำหนดให้นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือพนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการถึงพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษรับผิดชอบสอบสวน ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเวรที่รับแจ้งรับรายงานต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน ผู้บังคับการ หรือผู้บัญชาการแล้วแต่กรณี โดยด่วน และให้หัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน ผู้บังคับการ หรือผู้บัญชาการแล้วแต่กรณี พิจารณามอบหมายให้นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือพนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการถึงพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษรับผิดชอบสอบสวนคดีตามคำสั่งนี้โดยเร็ว

(๒) ในระหว่างที่ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบยังมิได้ทำการสอบสวนให้พนักงานสอบสวนเวรนั้น รับผิดชอบการที่จำเป็นเบื้องต้นไปพลางก่อน อย่าให้เกิดความบกพร่องแล้วรวบรวมหลักฐานการสอบสวน ส่งมอบให้ผู้รับผิดชอบการสอบสวนนั้นๆ โดยมีชกช่า

(๓) ให้พนักงานสอบสวนเวร ในท้องที่มีหน้าที่โดยตรงในการสอบสวนคดีอาญานั้นๆ เป็นผู้ช่วยนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือพนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการถึงพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ แล้วแต่กรณี ในการดำเนินการ เช่น การผัดฟ้องฝากขังผู้ต้องหา การติดตามพยาน และอื่นๆ เป็นต้น แต่อยู่ในความรับผิดชอบของนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือพนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการถึงพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษที่รับผิดชอบ

๖.๑๓ การปฏิบัติเมื่อมีการร้องเรียนเกี่ยวกับการสอบสวน

๖.๑๓.๑ ในกรณีมีผู้เสียหาย ผู้กล่าวโทษ ผู้ต้องหา สามี ภริยาหรือญาติของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับคู่กรณี ร้องขอความเป็นธรรมต่อผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการสอบสวนดำเนินคดีอาญา หรือในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนเห็นว่าคู่กรณีอาจจะไม่ได้รับความเป็นธรรม ให้เป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชานั้นให้ความสนใจพิจารณาสั่งการให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยเร็ว และให้ผู้บังคับบัญชานั้นรับรายงานถึงผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไปอีกหนึ่งชั้น ได้ทราบโดยมิชักช้าว่าได้สั่งการไปประการใดแล้ว ให้เป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาผู้รับรายงานดังกล่าวติดตามผลการปฏิบัติ และสั่งพิจารณาการแก้ปัญหาเพื่อให้การสอบสวนเป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

๖.๑๓.๒ เมื่อเห็นว่ามิเหตุอันสมควรให้ผู้บังคับบัญชาเรียกสำนวนการสอบสวนมาตรวจและพิจารณาสั่งการตามที่เห็นสมควร โดยรับผิดชอบทำการสอบสวนเสียเอง หรือสั่งให้เข้าไปควบคุมการสอบสวนอย่างใกล้ชิด โดยมีชกช่า เพื่อกำกับดูแลให้การสอบสวนคดีนั้นเป็นไปด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว บริสุทธิ์ยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย

๖.๑๓.๓ ให้ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนที่ได้รับการร้องเรียนขอความเป็นธรรม แจ้งผลการดำเนินการเบื้องต้นให้ผู้ร้องเรียนทราบภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่ได้รับเรื่องร้องเรียน และจะแจ้งผลการดำเนินการให้ทราบอีกครั้งหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการ

ภาคผนวก ข

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา
ของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547

**ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด
ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ
พ.ศ. 2547**

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบและหลักปฏิบัติราชการในการดำเนิน คดีอาญาของพนักงานอัยการเสียใหม่ให้เหมาะสมกับบทบาทและภารกิจของสำนักงานอัยการสูงสุด ในการอำนวยความสะดวก การรักษาผลประโยชน์ของรัฐและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 อัยการสูงสุดจึงวางระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ 1 (ชื่อระเบียบ)

ระเบียบนี้เรียกว่า ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547

ข้อ 2 (วันใช้บังคับ)

ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2547

ข้อ 3 (ยกเลิกระเบียบเก่า)

ให้ยกเลิกระเบียบดังต่อไปนี้ กับบรรดาระเบียบ หลักปฏิบัติราชการและคำสั่งอื่นใด ในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ และให้ใช้ระเบียบนี้แทน

- (1) ระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2528
- (2) ระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย พ.ศ.2533
- (3) ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2538
- (4) ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2538
- (5) ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2539

ข้อ 10 (การส่งจ่ายสำนวน การคืนสำนวน และการแจ้งข้อหาเพิ่มเติม)

หัวหน้าพนักงานอัยการเป็นผู้ส่งจ่ายสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการในบังคับบัญชา และต้องลงชื่อในคำสั่งพร้อมวันเดือนปีที่ส่ง แม้จะส่งจ่ายให้ตนเองก็ตาม การคืนสำนวนการสอบสวนก็ดี การส่งให้พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาเพิ่มเติมก็ดี ให้หัวหน้าพนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณาสั่ง

กรณีที่คำสั่งหรือระเบียบนี้มีไว้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นหรือมิได้กำหนดวิธีปฏิบัติเป็นกรณีเฉพาะเรื่องไว้ การคืนสำนวนการสอบสวนในกรณีไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาลนั้น ให้พนักงานอัยการประจำศาลนั้น ๆ ส่งสำนวนคดีนั้นคืนพนักงานสอบสวนเพื่อส่งไปยังพนักงานอัยการประจำศาลที่คดีนั้นอยู่ในเขตอำนาจ

ข้อ 11 (การร่วมมือกับหน่วยงานอื่น)

ในการดำเนินคดีอาญา หากจำเป็นต้องร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ให้หัวหน้าพนักงานอัยการพิจารณาดำเนินการได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ ต้องเป็นไปตามกฎหมายและไม่ให้เสียหายแก่ราชการของสำนักงานอัยการสูงสุด

ข้อ 12 (การรายงานข้อบกพร่องของกฎหมาย)

ในการดำเนินคดีอาญา หากพบข้อบกพร่องหรือช่องว่างของกฎหมาย ให้หัวหน้าพนักงานอัยการรีบรายงาน พร้อมด้วยความเห็นและข้อเสนอแนะในการแก้ไข ไปยังสำนักงานอัยการสูงสุด ทั้งนี้ ไม่ว่าคดีจะเสร็จเด็ดขาดแล้วหรือไม่ก็ตาม

ส่วนที่ 3

แนวทางปฏิบัติในการรับสำนวนการสอบสวน

จากพนักงานสอบสวน

ข้อ 13 (การรับสำนวนรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่เรียกหรือจับตัวไม่ได้)

สำนวนรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่เรียกหรือจับตัวไม่ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 นั้น หมายถึงสำนวนที่ยังเรียกหรือจับตัวผู้ต้องหาไม่ได้และ ไม่มีตัวผู้ต้องหาปรากฏต่อพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีความเห็นควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้องแล้ว ให้พนักงานอัยการรับสำนวนดังกล่าวไว้พิจารณาได้ โดยพนักงานสอบสวนไม่ต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวน

ข้อ 14 (การรับสำนวนรู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้ยื่นอุทกควบคุมหรือขังอยู่ หรือปล่อยตัวชั่วคราวหรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก)

สำนวนรู้ตัวผู้กระทำความผิด และผู้ยื่นอุทกควบคุมหรือขังอยู่หรือปล่อยตัวชั่วคราว หรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 142 หมายถึง สำนวนที่มีผู้ต้องหาอยู่ในอำนาจควบคุม ขัง หรือปล่อยตัวชั่วคราวของศาลหรือพนักงานสอบสวน หรือพนักงานสอบสวนสามารถได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก

สำนวนดังกล่าวในวรรคก่อน หากพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีความเห็นควรสั่งฟ้อง ย่อมต้องมีผู้ต้องหาปรากฏต่อพนักงานสอบสวนและได้ทำการสอบสวนผู้ต้องหาแล้ว พนักงานอัยการจะรับสำนวนดังกล่าวไว้พิจารณาได้ก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวน หรือผู้ต้องหาถูกขังอยู่ในอำนาจศาลที่พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องได้ ถ้าพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบไม่สามารถส่งตัวผู้ต้องหาได้ โดยผู้ต้องหาหลบหนีประกันหรือ ไม่สามารถดำเนินการให้ผู้ต้องหาอยู่ในอำนาจศาลที่พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องได้ กรณีเช่นนี้ไม่ทำให้สำนวนดังกล่าวเปลี่ยนเป็นสำนวนรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่เรียกหรือจับตัวผู้ต้องหาไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 พนักงานอัยการจะรับสำนวนดังกล่าวไว้พิจารณาไม่ได้

พนักงานอัยการจะรับสำนวนการสอบสวนดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ซึ่งพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีความเห็นควรสั่งฟ้องไว้พิจารณาได้ต้องเข้าหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) พนักงานสอบสวนต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวน แม้ว่าผู้ต้องหาซึ่งได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวจะถูกสอบสวนเกินกำหนดเวลาสามเดือนหรือหกเดือน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 113 วรรคแรก แล้วก็ตาม

(2) หากผู้ต้องหาขังอยู่ต้องเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาถูกขังอยู่ในอำนาจศาลที่พนักงานอัยการผู้รับสำนวนไว้จะยื่นฟ้องได้

(3) ถ้าผู้ต้องหาถูกคุมขังอยู่ในคดีอื่นที่เรือนจำซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลอื่นนั้น ให้นำความในข้อ 99 มาใช้บังคับ

ส่วนที่ 4

การควบคุมตรวจสอบทั่วไปและการปฏิบัติต่อสำนวน

ข้อ 15 (การควบคุมการดำเนินคดีสำคัญ)

ในคดีอาญาที่มีความสำคัญ เช่น โดยฐานความผิด โดยฐานะของผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้เสียหาย หรือคดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชนทั่วไป ให้หัวหน้าพนักงานอัยการพิจารณาเข้าร่วมดำเนินคดีหรือควบคุมการดำเนินคดีโดยใกล้ชิด และให้รายงานผลการดำเนินคดีดังกล่าวให้สำนักงานอัยการสูงสุดทราบเป็นกรณีพิเศษโดยผ่านอธิบดี

ข้อ 162 (การติดตามพฤติการณ์)

กรณีที่ศาลได้มีคำสั่งให้บังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยแก่ผู้ใด ตามคำฟ้องหรือคำขอของพนักงานอัยการแล้ว ให้พนักงานอัยการดำเนินการติดตามพฤติการณ์เกี่ยวกับการให้บังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยของผู้นั้น ตามกำหนดระยะเวลาที่ศาลสั่งใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย

ถ้าปรากฏว่าพฤติการณ์เกี่ยวกับการให้บังคับใช้นั้นได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ให้พนักงานอัยการผู้รับผิดชอบพิจารณาทำคำเสนอต่อศาล โดยทำเป็นคำร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนหรืองดการให้บังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยแก่ผู้นั้นไว้ชั่วคราว ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 16

ถ้าการติดตามพฤติการณ์ดังกล่าวในวรรคหนึ่งพบว่า ผู้ถูกให้บังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยมีพฤติการณ์ฝ่าฝืนคำสั่งของศาล ให้พนักงานอัยการผู้รับผิดชอบพิจารณาดำเนินการยื่นคำร้องหรือคำแถลงต่อศาลเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามเงื่อนไขในคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล

กรณีการฝ่าฝืนคำสั่งศาลดังกล่าวในวรรคสามเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 194 มาตรา 195 หรือมาตรา 196 ให้พนักงานอัยการแจ้งพนักงานสอบสวนดำเนินคดี

การติดตามพฤติการณ์ดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ให้พนักงานอัยการสั่งให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือแจ้งขอความร่วมมือกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ข้าราชการกรุงเทพมหานคร หรือเจ้าพนักงานอื่นดำเนินการสืบสวนข้อเท็จจริงหรือสอบพฤติการณ์ดังกล่าว แล้วส่งมาให้พนักงานอัยการพิจารณาต่อไป

ข้อ 163 (การส่งสถิติและรายงานคดี)

ในกรณีที่มีการดำเนินคดีขอให้บังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ให้หัวหน้าพนักงานอัยการส่งสถิติและรายงานคดีเกี่ยวกับการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยไปยังสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายสารสนเทศ โดยให้จัดทำตามแบบและวิธีการที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด

หมวดที่ 7

การดำเนินคดีอาญาที่ใช้วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง

ส่วนที่ 1

บททั่วไป

ข้อ 164 (การฟ้องคดีด้วยวาจา)

การฟ้องคดีด้วยวาจา ให้พนักงานอัยการยึดหลักตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 19 และบันทึกการฟ้องด้วยวาจาให้ครบองค์ประกอบของความผิด โดยพนักงานอัยการต้องไปศาลเพื่อแถลงรายละเอียดเกี่ยวกับการฟ้องคดีนั้นด้วย

ข้อ 165 (กรณีคดีเกินอำนาจศาลแขวงภายหลังยื่นฟ้องแล้ว)

กรณีที่ยื่นฟ้องผู้ต้องหาใดแล้ว ก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา หากปรากฏว่ามีเหตุทำให้คดีเกินอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง ห้ามมิให้ถอนฟ้องเพื่อนำคดีไปฟ้องใหม่ยังศาลที่มีอำนาจ แต่ให้ยื่นคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมฟ้องในคดีเดิมให้เป็นคดีเกินอำนาจพิจารณาของศาลแขวง เพื่อให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีแล้วนำคดีไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจต่อไป

กรณีตามวรรคหนึ่ง หากศาลไม่อนุญาตให้แก้ไขเพิ่มเติมฟ้อง ก็ให้พนักงานอัยการคัดค้านคำสั่งศาลเพื่อใช้สิทธิในการอุทธรณ์และฎีกาต่อไป

ข้อ 166 (วิธีปฏิบัติ)

ให้นำความในหมวดที่ 1 หมวดที่ 2 และหมวดที่ 3 มาใช้บังคับกับการดำเนินคดีอาญาที่ใช้วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงด้วยโดยอนุโลม

ส่วนที่ 2

การปฏิบัติเกี่ยวกับสำนวนที่ต้องขออนุญาตฟ้อง

ข้อ 167 (การรับสำนวนที่ต้องขออนุญาตฟ้อง)

สำนวนการสอบสวนที่ต้องขออนุญาตอัยการสูงสุดเพื่อฟ้อง พนักงานสอบสวนต้องให้พนักงานสอบสวนทำเป็นรูปสำนวนการสอบสวน โดยให้พนักงานสอบสวนระบุสาเหตุที่ไม่ได้ขอคัดฟ้องหรือเหตุที่ขาดคดีฟ้องไว้ในสำนวนการสอบสวน และต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวน

การรับสำนวนดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ให้ลงสารบรับความอาญาปรากฏตัวผู้ต้องหาที่ส่งตัวมา (ส.1) และให้ทำบันทึกแจ้งวันนัดให้ผู้ต้องหาพบบพนักงานอัยการ เพื่อฟังคำสั่งของพนักงานอัยการตามแบบพิมพ์บันทึกรับทราบวันนัดที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด

ข้อ 168 (การเขียนความเห็นและคำสั่ง)

การเขียนความเห็นและคำสั่งในสำนวนที่ต้องขออนุญาตฟ้อง ต้องปรากฏข้อเท็จจริงพอสมควร ปรับบทกฎหมายและฐานที่เห็นว่าเป็นความผิดหรือไม่ไว้ด้วย พร้อมทั้งเขียนคำสั่งฟ้องให้ชัดเจน

ข้อ 169 (วิธีปฏิบัติในการขออนุญาตฟ้อง)

การขออนุญาตฟ้องให้ทำเป็นหนังสือระบุรายละเอียดให้ชัดเจนแจ้งว่า ขออนุญาตฟ้องผู้ต้องหาผู้ใด (โดยระบุชื่อผู้ต้องหาทุกคน) ในความผิดฐานใด ให้ตรงกับความเห็นและคำสั่งในสำนวนแล้วให้ส่งสำนวนพร้อมความเห็นไปยังอัยการสูงสุดเพื่อขออนุญาตฟ้อง

หนังสือขออนุญาตฟ้องดังกล่าวในวรรคหนึ่งให้ทำเป็นรายสำนวน และระบุนาเหตุที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่ได้ขอคัดฟ้องผู้ต้องหาหรือขาดคดีฟ้องผู้ต้องหา ให้ปรากฏในหนังสือขออนุญาตฟ้องด้วย

ข้อ 170 (วิธีปฏิบัติบางประการก่อนส่งสำนวนเพื่อขออนุญาตฟ้อง)

ก่อนส่งสำนวนเพื่อขออนุญาตฟ้อง หากพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา บางคนหรือบางข้อหา หรือมีความเห็นแย้งกับพนักงานสอบสวน จะต้องดำเนินการให้การสังคดีเป็นที่ยุติเสียก่อน เว้นแต่คดีจะขาดอายุความหรือมีเหตุจำเป็นจะต้องรีบฟ้อง

ส่วนกรณีที่พนักงานอัยการเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาในความผิดฐานอื่น ต่างจากความเห็นของพนักงานสอบสวนนั้น ก่อนสั่งคดีให้พนักงานอัยการสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการในเรื่องการแจ้งข้อหาให้ครบถ้วนเสียก่อน

ข้อ 171 (การยื่นฟ้องคดีที่อัยการสูงสุดอนุญาตให้ฟ้อง)

การยื่นฟ้องคดีที่อัยการสูงสุดอนุญาตให้ฟ้อง ให้บรรยายคำฟ้องให้ปรากฏข้อเท็จจริงว่าอัยการสูงสุดได้มีคำสั่งอนุญาตให้ฟ้องแล้ว พร้อมกับอ้างส่งหนังสือของอัยการสูงสุดที่อนุญาตให้ฟ้องไปพร้อมกับคำฟ้องด้วย

สำหรับคดีที่อัยการสูงสุดมีคำสั่งชี้ขาดให้ฟ้อง หากเป็นกรณีที่ร้องขออนุญาตฟ้องด้วย ให้พนักงานอัยการผู้รับผิดชอบดำเนินการขออนุญาตฟ้องไปในคราวเดียวกัน และในการยื่นฟ้องคดีดังกล่าวให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับวรรคหนึ่ง

ข้อ 172 (การดำเนินการเมื่อผู้ต้องหาที่อัยการสูงสุดอนุญาตให้ฟ้องไม่มาตามนัด)

เมื่ออัยการสูงสุดอนุญาตให้ฟ้องคดี แต่ผู้ต้องหาที่ไต่ลงชื่อรับทราบวันนัดตามข้อ 167 วรรคสองไว้แล้วไม่มาตามนัด ให้พนักงานอัยการมีหนังสือแจ้งให้พนักงานสอบสวนจัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหาอื่นฟ้องต่อศาล

ข้อ 173 (กรณีที่ไม่ต้องขออนุญาตฟ้องผู้ต้องหา)

การสั่งฟ้องนิติบุคคล ไม่ต้องขออนุญาตฟ้อง

กรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้ถูกจับหรือไม่ได้ถูกควบคุมในคดีนั้น แต่ถูกควบคุมหรือจำคุกอยู่ในคดีอื่น ไม่ต้องขออนุญาตฟ้อง แต่ต้องบรรยายข้อเท็จจริงดังกล่าวให้ปรากฏใน คำฟ้องคดีนั้นด้วย

ข้อ 174 (การแจ้งคำสั่งไม่อนุญาตให้ฟ้อง)

จำนวนที่เสนอไปยังอัยการสูงสุดเพื่อขออนุญาตฟ้อง และอัยการสูงสุดมีคำสั่ง ไม่อนุญาตให้ฟ้อง ให้สำนักงานคดีอาญาและสำนักงานอัยการจังหวัดที่ขออนุญาตฟ้องแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบโดยเร็ว โดยให้แจ้งเหตุผลโดยย่อที่อัยการสูงสุดไม่อนุญาตให้ฟ้องตามแบบพิมพ์ที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด

หมวดที่ 8

การดำเนินคดีอาญาที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

ส่วนที่ 1

บททั่วไป

ข้อ 175 (ปรัชญาและเจตนารมณ์ในการดำเนินคดี)

การดำเนินคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนมีส่วนเกี่ยวข้อง ให้พนักงานอัยการคำนึงถึงการคุ้มครองสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ การแสวงหามาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลแห่งสหประชาชาติ และเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อเด็กและเยาวชน เป็นสิ่งที่พนักงานอัยการพึงกระทำ

การพิจารณาใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการเพื่อนำเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือเข้าสู่การพิจารณาของศาล ต้องเป็นไปอย่างรอบคอบ เหมาะสม เพื่อการบำบัดแก้ไข และฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย โดยไม่คำนึงถึงการลงโทษ และจะนำมาใช้เป็นวิธีการสุดท้ายเมื่อไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ด้วยวิธีการอื่น นอกจากนี้การพิจารณาใช้ดุลพินิจดังกล่าวต้องสอดคล้องกับข้อเท็จจริงของเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย เพื่อเป็นหลักประกันว่าการดำเนินคดีดังกล่าวเหมาะสมกับพฤติการณ์แห่งคดี รวมทั้งต้องคำนึงถึงวิธีการแก้ไขที่เด็กหรือเยาวชนแต่ละรายจะพึงได้รับ

ข้อ 176 (ดุลพินิจในการสั่งคดี)

ในการใช้ดุลพินิจสั่งคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้ต้องหา นอกจากพนักงานอัยการจักต้องคำนึงถึงปรัชญาและเจตนารมณ์ในการดำเนินคดีตามข้อ 175 แล้ว ให้พิจารณาถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิด พฤติการณ์แห่งคดี ความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิด ความเสียหายที่ผู้เสียหายและสังคมได้รับ สถานภาพทางครอบครัว การให้โอกาสกลับตนเป็นคนดี และผลประโยชน์สูงสุดที่เด็กและเยาวชนจะพึงได้รับประกอบด้วย

ภาคผนวก ค

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข
เกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว
ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกัน
ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

พ.ศ. ๒๕๔๘

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๓๕ บัญญัติห้ามมิให้เรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจนเกินควรแก่กรณี และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๐ วรรคสาม บัญญัติให้ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับทางหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกัน ประธานศาลฎีกาจึงออกข้อบังคับนี้ซึ่งมีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๕ ประกอบกับมาตรา ๓๐ มาตรา ๓๑ และมาตรา ๓๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๘”

ข้อ ๒ ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในกรณีที่มีระเบียบ ประกาศหรือคำสั่งอื่นใด ซึ่งขัดหรือแย้งกับข้อบังคับนี้ ให้ปฏิบัติความข้อบังคับนี้แทน

ข้อ ๔ เมื่อศาลพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวแล้วเห็นว่าเป็นกรณีที่สมควรให้ปล่อยชั่วคราวได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘ ก็ให้ศาลพิจารณาว่าจะให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือไม่มีประกัน

ในการพิจารณาว่าการปล่อยชั่วคราวควรมีประกันหรือไม่ต้องมีประกัน ให้ศาลพิจารณาถึงความร้ายแรงแห่งข้อหา สาเหตุและพฤติการณ์การกระทำความผิด รวมทั้งบุคลิกลักษณะนิสัย สภาพทางร่างกายและจิตใจ การศึกษา การประกอบอาชีพการงาน ประวัติการกระทำความผิดอาญา สภาพและฐานะของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมของผู้ต้องหาหรือจำเลย

หากการพิจารณาคามวรคสองมีเหตุจำเป็นและสมควรที่จะปล่อยชั่วคราว โดยต้องมีประกัน ก็ให้กำหนดวงเงินประกันให้เหมาะสมแก่ข้อหาและสภาพแห่งคดี รวมทั้งแนวโน้มที่ผู้ต้องหาหรือจำเลย จะหลบหนีหากพฤติการณ์แห่งคดีเปลี่ยนแปลงไป

ในกรณีที่จำต้องเรียกหลักประกัน ก็ให้พิจารณาว่าหลักประกันนั้นคุ้มกับวงเงินประกันที่กำหนดหรือไม่ โดยให้คำนึงถึงความน่าเชื่อถือของผู้ขอประกัน หลักประกัน และฐานะของผู้ต้องหาหรือจำเลย ประกอบด้วย

ข้อ ๕ การกำหนดวงเงินประกันให้พิจารณาดังนี้

๕.๑ คดีความผิดลหุโทษหรือที่มีโทษปรับสถานเดียว ให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกัน ให้กำหนดวงเงินไม่เกินกึ่งหนึ่งของอัตราโทษปรับขั้นสูงสำหรับความผิดนั้น

๕.๒ เว้นแต่จะมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น คดีความผิดที่มีผลกระทบทางเศรษฐกิจซึ่งมีอัตราโทษปรับสูง ไม่ว่าจะมิโทษจำคุกด้วยหรือไม่ก็ตาม จะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือหลักประกันก็ได้ แต่ไม่ควรกำหนดวงเงินให้เกินกึ่งหนึ่งของอัตราโทษปรับขั้นสูงสำหรับความผิดนั้น และไม่ว่ากรณีใดต้องไม่กำหนดวงเงินประกันหรือหลักประกันให้สูงเกินอัตราโทษปรับขั้นสูง

๕.๓ คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน ๕ ปี ให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยไม่ต้องมีประกัน หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกัน ให้กำหนดวงเงินไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท เว้นแต่มีเหตุสมควรที่จะสั่งเป็นอย่างอื่น ก็ให้ระบุเหตุนั้นไว้โดยชัดแจ้ง

๕.๔ คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน ๕ ปีขึ้นไป การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ได้ แต่วงเงินประกันต้องไม่สูงเกินการแก้กรณี

ในกรณีที่พฤติการณ์แห่งคดีมิได้มีลักษณะเป็นพิเศษอย่างอื่น การกำหนดวงเงินประกันตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

(๑) คดีที่มีโทษจำคุกแต่ไม่มีโทษสถานอื่นที่หนักกว่าโทษจำคุกรวมอยู่ด้วย ให้กำหนดวงเงินประกันโดยถือเกณฑ์ไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ บาท ต่อระวางโทษจำคุก ๑ ปี ทั้งในส่วนที่เป็นอัตราโทษขั้นสูงและขั้นต่ำ

(๒) คดีที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต ให้กำหนดวงเงินประกันไม่เกิน ๖๐๐,๐๐๐ บาท

(๓) คดีที่มีโทษประหารชีวิต ให้กำหนดวงเงินประกันไม่เกิน ๘๐๐,๐๐๐ บาท

๕.๕ คดีที่มีหลายข้อหา ไม่ว่าจะเป็นการผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบทหรือความผิดหลายกรรมต่างกัน ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษหนักที่สุดเป็นเกณฑ์ในการกำหนดวงเงินประกัน

ในกรณีที่จำเลยถูกฟ้องหลายคดีต่อศาลเดียวกัน ไม่ว่าจะถูกฟ้องพร้อมกันหรือต่างเวลากัน ศาลอาจกำหนดวงเงินประกันในแต่ละคดีให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ โดยให้ใช้หลักประกันร่วมกันก็ได้ แต่วงเงินประกันรวมสำหรับทุกคดีต้องไม่น้อยกว่าเกณฑ์ตามวรรคหนึ่ง

ข้อ ๖ กรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน ๓ ปี ไม่ว่าจะเป็คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกา ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือไม่ก็ตาม ให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ฎีกาได้ โดยมีประกันและหลักประกัน แต่วงเงินประกันไม่ควรสูงเกินกว่า ๑๐๐,๐๐๐ บาท

ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยเกิน ๓ ปี และศาลเห็นสมควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ในระหว่างอุทธรณ์ฎีกาได้โดยมีประกันและหลักประกัน หากศาลเห็นว่าสมควรกำหนดวงเงินประกันให้สูงขึ้น จากที่ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์กำหนดไว้ ก็ให้กำหนดวงเงินประกันเพิ่มขึ้นได้แต่ไม่ควรเพิ่มเกินกึ่งหนึ่ง

ข้อ ๗ ในกรณีผู้ขอประกันเป็นญาติพี่น้องหรือมีความเกี่ยวพันโดยทางสมรส หรือผู้ขอประกัน ใช้หลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนและสะดวกแก่การบังคับคดีเป็นหลักประกัน หรือกรณีความผิดที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำด้วยความจำใจหรือด้วยความยากจน ศาลจะกำหนดวงเงินประกันให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติก็ได้

หากผู้ขอประกันซึ่งเป็นญาติพี่น้องหรือมีความเกี่ยวพันโดยทางสมรส เป็นผู้ใช้เงินสดหรือหลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นของผู้ขอประกันที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนและสะดวกแก่การบังคับคดีเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว ศาลจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยให้ผู้ขอประกันวางเงินสดหรือหลักทรัพย์นั้นเพียงจำนวนร้อยละสิบจากจำนวนวงเงินประกันที่ศาลกำหนดก็ได้

ข้อ ๘ ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหญิงมีครรภ์หรือมีบุตรอายุไม่เกิน ๑ ปีอยู่ในความดูแล หรือเป็นผู้เจ็บป่วยซึ่งถ้าต้องขังจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ หรือเป็นผู้พิการหรือสูงอายุ ซึ่งโดยสภาพร่างกายหรือจิตใจอาจเกิดความทุกข์ยากลำบากเกินกว่าปกติในระหว่างต้องขัง ให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือกำหนดวงเงินประกันให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ

ข้อ ๙ ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเด็กหรือเยาวชน ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเด็ก และเยาวชนใช้ดุลพินิจกำหนดวงเงินประกันตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่สูงกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อบังคับนี้

ข้อ ๑๐ การปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักทรัพย์เป็นประกัน อาจให้หลักทรัพย์ดังต่อไปนี้

๑๐.๑ ที่ดินมีโฉนด ที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือห้องชุดโดยมีโฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด และหนังสือรับรองราคาประเมินของสำนักงานที่ดินมาแสดง หากจะนำสิ่งปลูกสร้างบนที่ดินมาเป็นประกันด้วยก็จะต้องแสดงสำเนาทะเบียนบ้าน และหนังสือประเมินราคาส่งปลูกสร้างที่นำเชื่อถือประกอบด้วย

๑๐.๒ หลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนได้ เช่น พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน บัตรหรือสลากออมทรัพย์ทวีสินของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ใบรับเงินฝากประจำธนาคาร ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่าย และธนาคารผู้จ่ายได้รับรองตลอดไปแล้ว ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว เช็คที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายหรือรับรองซึ่งสามารถเรียกเก็บเงินได้ในวันที่ทำสัญญาประกัน และหนังสือรับรองของธนาคารหรือบริษัทประกันภัย เพื่อชำระเบี้ยปรับแทนในกรณีผิดสัญญาประกัน เป็นต้น ทั้งนี้ ในกรณีที่มีข้อสงสัย ให้ศาลตรวจสอบเพื่อขอคำยืนยันจากธนาคารหรือบริษัทประกันภัยที่ออกหนังสือรับรองนั้น

เมื่อทำสัญญาประกันแล้ว ให้ศาลมีหนังสือแจ้งย้ายไปยังสำนักงานที่ดิน สำนักงานเขตหรืออำเภอ หรือธนาคารแล้วแต่กรณีทันที และเมื่อสัญญาประกันสิ้นสุดลง ให้รับคืนหลักประกันและแจ้งยกเลิกการยึดโดยเร็ว ในกรณีที่ใช้นหนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยเป็นหลักประกัน ให้ศาลแจ้งจำนวนวงเงินประกันในสัญญาประกันให้บริษัทประกันภัยทราบด้วย

ข้อ ๑๑ การใช้บุคคลเป็นประกันหรือหลักประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาตรา ๑๑๔ วรรคสอง (๓) ให้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑๑.๑ บุคคลผู้ขอประกันจะต้องเป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่การงานหรือมีรายได้แน่นอน เช่น เป็นข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกรัฐสภา ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานของรัฐประเภทอื่น ๆ ลูกจ้างของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมือง หรือทนายความ และเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภริยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกันโดยทางสมรส หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเหมือนเป็นญาติพี่น้อง หรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควรให้ประกันได้ โดยมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๑) ให้ยื่นคำร้องด้วยตนเอง และเสนอหนังสือรับรองจากต้นสังกัดหรือนายจ้างตามแบบท้ายข้อบังคับนี้ หรือหลักฐานอื่นที่เชื่อถือได้ และหากผู้ขอประกันมีคู่สมรส ให้แสดงหลักฐานการยินยอมของคู่สมรสด้วย ในกรณีฉุกเฉินไม่อาจเสนอหนังสือรับรองได้ทัน ให้ผ่อนผันโดยแสดงหลักฐานอื่น เช่น บัตรประจำตัวที่แสดงฐานะเช่นนั้น และให้นำหนังสือรับรองหรือหนังสือยินยอมมาแสดงภายหลัง

(๒) ให้ทำสัญญาประกันได้ในวงเงินไม่เกิน ๑๐ เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

(๓) การอนุญาต ให้พิจารณาจากเงินเดือนหรือรายได้ แต่หากวงเงินประกันมียอดสูงกว่าวงเงินที่ผู้นั้นมีสิทธิประกันได้ ศาลอาจกำหนดให้ผู้ขอประกันวางเงินหรือหลักทรัพย์อื่นเพิ่มเติมให้เพียงพอกับวงเงินประกันนั้นได้ หรืออาจให้มีผู้ขอประกันหลายคนร่วมกันทำสัญญาประกันโดยใช้วงเงินของแต่ละคนรวมกันได้

(๔) หากผู้ประกันพ้นจากตำแหน่งหน้าที่การงาน ก็ให้คงมีสิทธิประกันต่อไปโดยศาลอาจใช้ดุลพินิจสั่งให้หาหลักประกันเพิ่มหรือดีกว่าเดิมได้

๑๑.๒ นิติบุคคลอาจเป็นผู้ขอประกันได้ ในกรณีที่กรรมการ ผู้แทน ตัวแทน หุ้นส่วน พนักงานหรือลูกจ้างของนิติบุคคลนั้นตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้ทำสัญญาประกันได้ในวงเงินตามที่ศาลเห็นสมควรเป็นกรณี ๆ ไป และศาลอาจกำหนดให้ผู้ขอประกันวางเงินหรือหลักทรัพย์อื่นตามจำนวนที่เห็นสมควรเพิ่มเติมด้วยก็ได้ โดยจะต้องแสดงหนังสือรับรองการจดทะเบียนและหลักฐานแสดงฐานะการเงินและผู้มีอำนาจทำการแทน ในกรณีฉุกเฉินไม่สามารถนำค้ำประกันมาแสดงได้ทัน ให้ผ่อนผันโดยแสดงสำเนาเอกสารดังกล่าวและให้นำค้ำประกันมาแสดงภายหลัง

๑๑.๓ ในกรณีที่ส่วนราชการ ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการช่วยเหลือข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการที่ต้องหากดีอาญา เป็นผู้ร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว หากจำนวนเงินที่ระบุไว้ในหนังสือรับรองหรือคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวเพียงพอแล้ว ควรถือว่าหนังสือรับรองหรือคำร้องนั้นเป็นหลักประกันที่น่าเชื่อถือได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘ (๔)

ข้อ ๑๒ ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจทำสัญญาประกันตนเองได้ และให้นำหลักเกณฑ์ในข้อ ๑๑.๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การทำสัญญาประกันความบรรคหนึ่ง หากผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นพนักงานหรือผู้ประกอบวิชาชีพ เช่น แพทย์ เภสัชกร พยาบาล วิศวกร สถาปนิก ทนายความ ผู้สอบบัญชี ครู ผู้ประกอบวิชาชีพ ด้านสื่อมวลชน หรือผู้ประกอบวิชาชีพอื่นที่ศาลเห็นสมควรให้ประกันได้ และการกระทำที่ถูกกล่าวหา ว่าเป็นความคิดเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติงานในการประกอบวิชาชีพนั้น ให้ผู้ต้องหาหรือ จำเลยทำสัญญาประกันตนเองได้ในวงเงินไม่เกิน ๑๕ เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ข้อ ๑๓ เพื่อให้การปฏิบัติตามข้อบังคับนี้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ให้ศาลกำหนดแนวทาง ปฏิบัติของศาลนั้น ได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับข้อบังคับนี้

ข้อ ๑๔ ให้ศาลประกาศและเผยแพร่ข้อบังคับและแนวทางปฏิบัติในการเรียกประกันหรือ หลักประกัน ให้ผู้ที่มาติดต่อและประชาชนได้ทราบโดยทั่วกัน

ข้อ ๑๕ ในกรณีจำเป็นต้องมีวิธีการใดในทางธุรการเพื่อให้ปฏิบัติตามข้อบังคับนี้ไปได้ โดยเรียบร้อย ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้กำหนดวิธีการนั้น

ประกาศ ณ วันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๘

ศุภชัย ภู่งาม

ประธานศาลฎีกา

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล

นายกำภู วงศ์กาวิ

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยรังสิต
ปีสำเร็จการศึกษา พ.ศ.2551

ประสบการณ์ทำงาน

พ.ศ. 2553-2554
เสมียนทนายความ
สำนักงานกฎหมายศิระธรรม จำกัด
ลำลูกกา ปทุมธานี 12150